

INFORMATOR

o egzaminie maturalnym z języka kaszubskiego jako języka regionalnego

od roku szkolnego 2022/2023

Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2021

Zespół redakcyjny:

Danuta Pioch
Iwona Makurat
dr Paulina Olechowska (CKE)
dr Wioletta Kozak (CKE)
dr Marcin Smolik (CKE)

Recenzenci:

prof. UG, dr hab. Marek Cybulski
dr Justyna Pomierska
Bożena Ugowska (recenzja językowa)

Informator został opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
sekretariat@cke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 99
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473 71 20
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie
pl. Europejski 3, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.p

Spis treści

1.	Opis egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego jako przedmiotu dodatkowego w części ustnej bez określania poziomu oraz w części pisemnej na poziomie rozszerzonym	5
	Wstęp	5
	Lektury na egzaminie	8
	Część ustna egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego	9
	Zasady oceniania egzaminu ustnego	13
	Część pisemna egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego.....	18
	Zadania egzaminacyjne w obu częściach arkusza	21
	Zasady oceniania zadań w teście	22
	Zasady oceniania wypracowania	23
2.1.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna	38
2.2.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna.....	53
Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2023 roku.....		121

1. Opis egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego jako przedmiotu dodatkowego w części ustnej oraz w części pisemnej

WSTĘP

Język kaszubski jest jednym z przedmiotów do wyboru na egzaminie maturalnym. Może być zdawany jako egzamin pisemny lub / i ustny. W części pisemnej jest egzaminem na poziomie rozszerzonym. Dla egzaminu ustnego poziomu nie ustala się.

Egzamin maturalny z języka kaszubskiego w części ustnej i pisemnej sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania z języka kaszubskiego jako języka regionalnego [określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej](#)¹.

Wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej z języka kaszubskiego jako języka regionalnego zostały opisane w czterech obszarach:

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
- II. Kształcenie językowe.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

Podstawa programowa dla szkoły ponadpodstawowej w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego kładzie nacisk na pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa regionalnego, czyli poszerzanie wiedzy z zakresu rodzimej kultury, doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii w języku regionalnym. Jednocześnie podstawa programowa szczególnie nacisk kładzie na: rozumienie wartości języka regionalnego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, regionalnej i kulturowej, na pogłębianie umiejętności porozumiewania się w języku kaszubskim, na poprawne mówienie i pisanie zgodne z zasadami poprawności językowej. Ważnym elementem kształcenia jest rozwijanie zasobu leksykalnego języka regionalnego przez rozumienie różnego typu tekstów: literackich, krytycznoliterackich, publicystycznych oraz popularnonaukowych.

Egzamin maturalny odzwierciedla powyższe założenia podstawy programowej kształcenia ogólnego z języka kaszubskiego jako języka mniejszości regionalnej.

Informator o egzaminie maturalnym z języka kaszubskiego jako języka regionalnego od roku szkolnego 2022/2023 jest podzielony na dwie części.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467, z późn. zm.).

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera:

- ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego od roku szkolnego 2022/2023
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego **w części ustnej bez określania poziomu**
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym

CZĘŚĆ DRUGA zawiera:

- przykładowe zadania egzaminacyjne w części ustnej wraz z rozwiązaniami
- przykładowe zadania egzaminacyjne do części pisemnej na poziomie rozszerzonym wraz z rozwiązaniami, a w przypadku wypracowania – także z oceną wypowiedzi.

Informator prezentuje przykładowe zadania egzaminacyjne wraz z zasadami oceniania oraz wskazuje odniesienie zadań do wymagań podstawy programowej. Zadania w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języka kaszubskiego jako języka regionalnego określonych w podstawie programowej. Dlatego *Informator* nie może być jedyną ani nawet główną wskazówką do planowania procesu kształcenia w szkole. Tylko realizacja wszystkich wymagań podstawy programowej, zarówno ogólnych, jak i szczegółowych, może zapewnić wszechstronne wykształcenie uczniów w zakresie języka kaszubskiego, w tym ich właściwe przygotowanie do egzaminu maturalnego.

Przed przystąpieniem do dalszej lektury *Informatora* warto zapoznać się z ogólnymi zasadami obowiązującymi na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023. Są one określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 482) oraz – w skróconej formie – w części ogólnej *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023*, dostępnej na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl/>) i na stronach internetowych okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Poszczególne części egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego scharakteryzowano w TABELI 1.

TABELA 1. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO

Część ustna – bez określania poziomu egzaminu	Odniesienie do podstawy programowej	<ul style="list-style-type: none"> a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1.–5. b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3) d) zróżnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 6) f) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.3.1)–4) g) mówienie, tj. wymagania IV.1.1) –3).
	Czas trwania egzaminu	30 minut, w tym: 15 minut – przygotowanie do odpowiedzi 15 minut – wypowiedzi monologowe oraz rozmowa.
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
	Zadania na egzaminie	Zestaw składający się z dwóch zadań.
	Liczba punktów	30 punktów.
	Elementy egzaminu	1. Wypowiedzi monologowe zdającego dotyczące zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego. 2. Rozmowa z zespołem przedmiotowym.
	Oceniający	Przedmiotowy zespół egzaminacyjny.
Część pisemna – poziom rozszerzony	Odniesienie do podstawy programowej	<p>Część 1. Test</p> <ul style="list-style-type: none"> a) gramatyka języka kaszubskiego, tj. wymagania II.1.1)–5) b) zróżnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) c) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 3)–6) d) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–4) <p>a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1)–4)</p> <ul style="list-style-type: none"> b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–7) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3) <p>Część 2. Wypracowanie</p> <ul style="list-style-type: none"> a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–3). b) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1)–4), 1)R

		<p>c) gramatyka języka kaszubskiego, tj. wymagania II.1.1)–5)</p> <p>d) zróżnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.2)–5)</p> <p>e) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2)</p> <p>f) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)– 11), 1)R–5)R.</p>
	Czas trwania egzaminu	210 minut.
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
	Zadania na egzaminie	Zadania zamknięte (wyboru wielokrotnego, prawda-falsz, na dobieranie), otwarte (z luką, krótkiej odpowiedzi) oraz zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie).
	Liczba punktów	50 punktów.
	Elementy egzaminu	Część 1. Test. Część 2. Wypracowanie.
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych.

LEKTURY NA EGZAMINIE

W arkuszu egzaminacyjnym na poziomie rozszerzonym oraz w części ustnej egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego znajdują się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych, tj.:

Proza:

1. Budzisz Alojzy, *Dokôžë (wybrane utwory lub fragmenty)*;
2. Ceynowa Florian, *Rozmòwa Kaszëbë z Pòlôchã (fragmenty)*;
3. Derdowski Hieronim, *Ò panu Czòrlińszim, co do Pùcka pò sécë jachòł (całość)*;
4. Drzeżdżon Jan, *Twarz Smętka (fragmenty)*;
5. Fikus Stefan, *wybrane fragmenty prozy*;
6. Grass Günter, *Błaszany bębenek (fragmenty)*;
7. Heyke Léon, *Dobrogòst i Miłosława (fragmenty)*;
8. Janke Stanisław, *Łiskawica (fragmenty)*;
9. Jażdżewski Bolesław, *Wspomnienia kaszubskiego Gbura*, cz. 3 (fragmenty);
10. Labuda Aleksander, *Gùczów Mack gòdò (wybrane felietony)*;
11. Łajming Anna, *Czterolistna koniczyna (wybrane opowiadania lub fragmenty)*; *Dzieciństwo, Młodość (wybrane fragmenty)*;
12. Majkowski Aleksander, *Žëcé i przigòdë Remùsa (całość)*;
13. Walkusz Jan, *Sztrądã słowa (fragmenty)*;
14. Zbrzëca Jón (ps.), *W stolëcë chmùrników (wybrane eseje lub ich fragmenty)*

Poezja:

Wybór wierszy następujących poetów:

Bartelik Stanisław, Bieszk Stefan, Czaja Ida, Derdowski Hieronim, Drzeżdżon Jan, Fopke Tomasz, Heyke Leon, Janke Stanisław, Karnowski Jan, Labuda Aleksander, Labudda

Jaromira, Majkowski Aleksander, Makurat Hanna, Muza Krystyna, Nagel Alojzy, Pepliński Antoni, Pieper Michał, Piepka Jan, Rompski Jan, Sędzicki Franciszek, Stachurski Jerzy, Szymańska Ugowska Bożena, Trepczyk Jan, Zbrzyca Jan (ps.), Zmuda Trzebiatowski Robert

Dramat:

1. wybrane dramaty w całości lub fragmentach Jana Karnowskiego oraz Jana Rompskiego;
2. Sychta Bernard, *Hanka sã żeni* (fragmenty) lub inny dramat we fragmentach.

Przekłady:

Tłumaczenia literatury polskiej i światowej na język kaszubski (wybrane utwory lub ich fragmenty).

Teksty pomocnicze, np. bedekery, czasopisma, leksykony, monografie, opracowania, poradniki, przewodniki, słowniki.

CZĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO

Egzamin maturalny z języka kaszubskiego w części ustnej sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat oraz prowadzenia rozmowy zgodnie z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki.

Egzamin trwa około 30 minut i składa się z trzech części:

- przygotowania zdającego (ok. 15 minut)
- wypowiedzi monologowych zdającego dotyczących zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego (ok. 10 minut)
- rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym związanej z tymi wypowiedziami (ok. 5 minut).

W czasie trwania części ustnej egzaminu maturalnego zdającemu nie udziela się żadnych wyjaśnień dotyczących zadań egzaminacyjnych. Ponadto zdający nie może korzystać ze słowników i innych pomocy.

Opis zestawu zadań egzaminacyjnych

Zestaw zadań egzaminacyjnych składa się z dwóch zadań:

- zadanie 1. zawiera zagadnienie sprawdzające znajomość lektury obowiązkowej zamieszczonej w podstawie programowej do realizacji w całości lub we fragmentach – i tworzenie wypowiedzi na zadany w poleceniu temat, w odwołaniu do innego tekstu literackiego
- zadanie 2. dotyczy zagadnienia związanego z kulturą: literaturą, sztuką, językiem; zdający omawia je na podstawie dołączonego do polecenia materiału w postaci tekstu literackiego, nieliterackiego albo tekstu ikonického.

Cechy zadań egzaminacyjnych

Zadanie 1.:

- składa się z polecenia, zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania, odnoszącego się do lektury obowiązkowej oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 2.
- daje możliwość sprawdzenia znajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej wskazanej w podstawie programowej oraz umiejętności interpretacji utworów z wykorzystaniem wiedzy historycznoliterackiej oraz kulturowej
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, pogłębionego rozumienia literatury, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną.

TABELA 2. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 1. (LEKTURA OBOWIĄZKOWA)

	SCHEMAT POLECENIA DO	
	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ W CAŁOŚCI	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ WE FRAGMENTACH
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	np. <i>Mòtiw tuńca w lëteraturze.</i>	np. <i>Kawel wnoźnika – na swòji czë cëzy zemi.</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: WSKAZANIE LEKTURY	<i>Òmówi zagadnienié na spòdlim pòwiescë A. Majkòwsczégò „Żëcé i przigòdë Remùsa”</i>	<i>Przedstawi zagadnienié w òpiarcym ò wëjimk dokazu Jana Zbrzëcë „Akwarela z drëchã”</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: KONTEKST	<i>i <u>jinszégò tekstu lëteracczégò.</u></i>	<i>i <u>wëbrónégò tekstu lëteracczégò.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą

Polecenia do zadania 1. mają charakter jawny i zostaną opublikowane w komunikacie dyrektora CKE przed egzaminem maturalnym w terminie określonym w rozporządzeniu ministra edukacji i nauki.

Zadanie 2.:

- składa się z polecenia i tekstu (w zadaniach stosowane są trzy typy tekstów: Nieliterackie, literackie i ikonizacyjne), zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania odnoszącego się do załączonego tekstu oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 3.
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, orientacji w problemach kultury, w tym literatury, sztuki lub języka, a także wykazanie się

sprawnością językowo-retoryczną oraz rozumieniem tekstu stanowiącego inspirację do wypowiedzi.

TABELA 3. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 2. (LITERATURA / SZTUKA / JĘZYK)

	SCHEMAT POLECENIA DO ZAGADNIENIA ZWIĄZANEGO		
	Z LITERATURĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ LITERACKI)	ZE SZTUKĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ IKONICZNY)	Z JĘZYKIEM (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ DO ANALIZY JĘZYKOWEJ)
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Czim dlô człowieka je tatczëzna?</i>	<i>Òmówi òrtë i znaczenié lédowi tradicje na Kaszëbach.</i>	<i>Òmówi wôjny cësk mówów na se – pòlaszëznã na kaszëbiznã i nazôtno.</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: TEKST ŹRÓDŁOWY	<i>Przedstaw zagadnienie w òpiarcym ò wierztã Jana Rómpscégò „Òjczëzna”</i>	<i>Òdwòlôj sã do dorzeszonégò òdjimka</i>	<i>Òdniesë sã do dorzeszonégò tekstu (Dariusz Majkówsczi 10 lat drodżi „do złoti brómë zapadłégò zómku”)</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: TEKST 2. ALBO WŁASNE DOŚWIADCZENIA	<i>i <u>wëbrónégò tekstu</u> <u>lëteracczégò.</u></i>	<i>i <u>wëbrónégò tekstu</u> <u>lëteracczégò.</u></i>	<i>i <u>swòjich</u> <u>jãzëkówëch</u> <u>doswiôdczeniów.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą

Przebieg egzaminu

Przebieg egzaminu przedstawiono w TABELI 4.

TABELA 4. PRZEBIEG EGZAMINU USTNEGO

	PRZEBIEG EGZAMINU	CZAS TRWANIA
CZYNNOŚCI ORGANIZACYJNE	Zdający losuje zestaw pytań egzaminacyjnych zawierający dwa zadania.	–
PRZYGOTOWANIE ZDAJĄCEGO DO WYPOWIEDZI MONOLOGOWYCH	Zdający przygotowuje się do wygłoszenia wypowiedzi monologowych na dwa tematy zamieszczone w wylosowanym zestawie (może w tym czasie przygotować ramowy plan wypowiedzi, konspekt, notatki pomocnicze).	Nie więcej niż 15 minut.
WYPOWIEDZI MONOLOGOWE ZDAJĄCEGO	Zdający wygłasza wypowiedzi monologowe. Wypowiedzi monologowe zdającego nie mogą być przerywane przez zespół przedmiotowy (z wyjątkiem sytuacji, kiedy upłynął czas na nie przeznaczony). Zdający nie musi realizować zadań w kolejności, w jakiej zostały zamieszczone w zestawie zadań egzaminacyjnych – może rozpocząć wypowiedź od wybranego przez siebie zadania.	Nie więcej niż 10 minut (może je wygłosić w czasie krótszym niż 10 minut).
ROZMOWA ZESPOŁU PRZEDMIOTOWEGO ZE ZDAJĄCYM	Rozmowa zespołu przedmiotowego ze zdającym może dotyczyć: <ul style="list-style-type: none"> zagadnień określonych w poleceniach do obu zadań lub do jednego z dwóch zadań utworu literackiego albo tekstu kultury, w tym materiału ikonicznego, dołączonego do polecenia treści utworów literackich i tekstów kultury przywołanych przez zdającego w wypowiedziach. <p>W trakcie rozmowy zdający odpowiada na pytania, realizuje polecenia lub odnosi się do zagadnienia przedstawionego przez zespół przedmiotowy (łącznie od 1 do 3 pytań/poleceń/zagadnień). Zadawane pytania nie mogą dotyczyć faktograficznych detali dotyczących lektury obowiązkowej / omówionych tekstów kultury.</p>	Nie więcej niż 5 minut.

Wykonanie **obu zadań** egzaminacyjnych w części ustnej wymaga:

- zrozumienia tematów wypowiedzi i sformułowanych w nich zagadnień
- wykorzystania znajomości lektury obowiązkowej i umiejętności jej odczytania do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 1.
- odczytania (interpretacji) dołączonego tekstu kultury pod kątem wskazanego w poleceniu zagadnienia, odwołania się do innych tekstów kultury albo własnych doświadczeń,

wykorzystania wiedzy i umiejętności z zakresu historii i teorii literatury, języka i retoryki do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 2.

- odwołania się do wybranych kontekstów związanych z tematem wypowiedzi
- opracowania wypowiedzi pod względem kompozycyjnym i językowo-stylistycznym
- wygłoszenia wypowiedzi zgodnie z zasadami retoryki
- udziału w rozmowie dotyczącej wygłoszonych wypowiedzi monologowych.

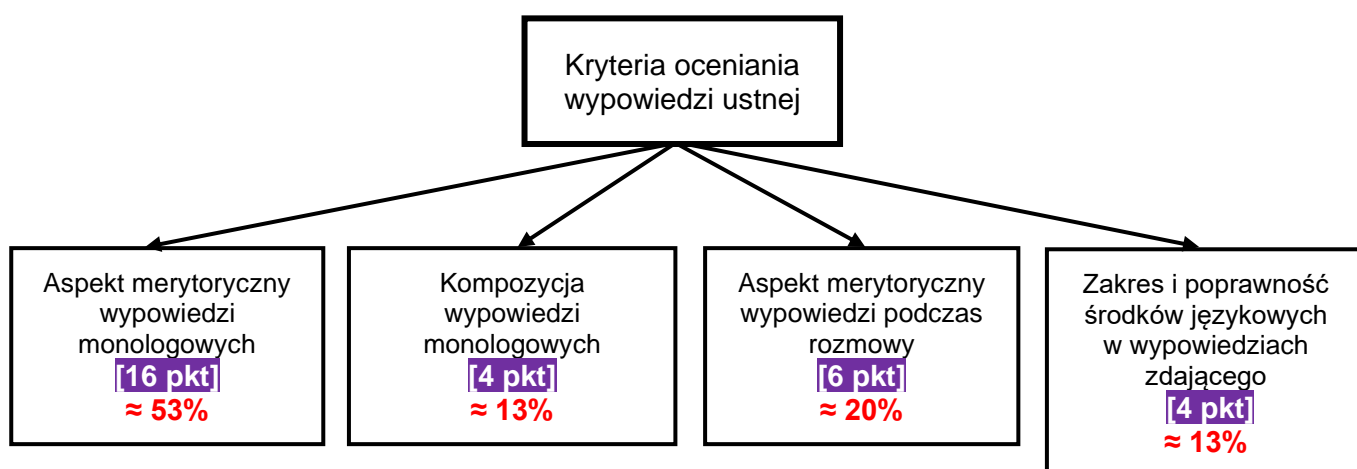
Przykładowe zadania do części ustnej (bez określania poziomu) wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 38–53.

ZASADY OCENIANIA EGZAMINU USTNEGO

Za egzamin ustny zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **30 punktów**. Oceniając wypowiedzi zdającego, członkowie zespołu przedmiotowego będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach**, tj.:

1. aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. (od 0 do 16 pkt)
2. kompozycja wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. oceniana łącznie (od 0 do 4 pkt)
3. aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (od 0 do 6 pkt)
4. zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach monologowych oraz podczas rozmowy (od 0 do 4 pkt).

Zdający zda część ustną egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego, jeżeli uzyska 30%, tj. 9 punktów. Wagi poszczególnych kryteriów określono na poniższym schemacie – podano wartości w przybliżeniu.

1. Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych (maksymalnie 16 punktów)

Uwaga. Za wypowiedź monologową zdający może otrzymać maksymalnie 16 pkt (zadanie 1. – 8 pkt, zadanie 2. – 8 pkt).

		Zadanie 1.	Zadanie 2.
Temat + 2 elementy (zagadnienie + lektura / tekst 1 ORAZ zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie / własne doświadczenia)	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	8	8
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	7	7
	• zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	6	6
Temat + 1 element (zagadnienie + lektura / tekst 1 LUB zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie / własne doświadczenie)	• powierzchnowa argumentacja bez błędów rzeczowych	5	5
	• powierzchnowa argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi		
	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	4	4
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	3	3
brak wypowiedzi; wypowiedź nie na temat; wypowiedź zawiera błąd kardynalny ALBO 3 lub więcej poważnych błędów rzeczowych; wypowiedź nie odnosi się w ogóle do lektury wskazanej w poleceniu	• zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych	2	2
	• powierzchnowa argumentacja bez błędów rzeczowych	1	1
	• powierzchnowa argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi		
	• powierzchnowa argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi	0	0

Wyjaśnienia (kryterium 1. – Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowej)

1. Argumentacja to uzasadnienie stanowiska zdającego wobec zagadnienia sformułowanego w poleceniu za pomocą argumentów.
 - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka / wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę zagadnienia sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad zagadnieniem.
 - 2) Zadowalająca argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
 - 3) Powierzchnowa argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało

dokładna, czasami niepoparta przykładami.

2. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w wypowiedzi do np.:
- 1) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
 - 2) historii literatury
 - 3) teorii literatury
 - 4) charakteru epoki
 - 5) biografii autora
 - 6) filmu, spektaklu teatralnego
 - 7) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
 - 8) mitologii
 - 9) *Biblii*
 - 10) religii
 - 11) historii
 - 12) filozofii
 - 13) kwestii politycznych
 - 14) kwestii społecznych,
- wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego zagadnienia w szerszej perspektywie.

Zdający powinien wykorzystać kontekst przynajmniej częściowo funkcjonalnie, tzn. trafnie ze względu na omawiane zagadnienie, przywołać np. informacje, wydarzenia – kontekst nie musi pogłębiać ani rozwijać omawianego zagadnienia.

3. Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej, do której odwołuje się zdający, w zakresie:
- a) fabuły, w tym głównych wątków utworu
 - b) losów głównych bohaterów, w tym np. łączenie biografii różnych bohaterów.
4. Błąd kardynalny może dotyczyć wyłącznie lektur obowiązkowych wskazanych w podstawie programowej jako lektury do omówienia w całości (nie we fragmentach).
5. Poważny błąd rzeczowy to błąd świadczący o:
- 1) nieznajomości wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej (z podstawy programowej), do której odwołuje się zdający, w zakresie innym niż w przypadku błędu kardynalnego, tj. np. błąd w przypisaniu autorstwa, w użyciu błędnego nazwiska / imienia bohatera, dotyczący losów bohaterów drugoplanowych bądź wątków innych niż główne
 - 2) nieznajomości utworu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, innego niż lektura obowiązkowa (każdy błąd merytoryczny)
 - 3) braku wiedzy dotyczącej kontekstu wybranego przez zdającego, np. błędne przywołanie pojęć lub faktów historycznych.
6. Dokładnie ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego można w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a wypowiedź zdającego świadczy o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

2. Kompozycja wypowiedzi monologowych (maksymalnie 4 punkty)

	Zadanie 1.	Zadanie 2.
Kompozycja wypowiedzi spójna (tzn. uporządkowana, logiczna).	2	2
Kompozycja wypowiedzi częściowo spójna.	1	1
Kompozycja wypowiedzi niespójna.	0	0

Wyjaśnienia (kryterium 2. – Kompozycja wypowiedzi monologowych)

- Kompozycja wypowiedzi jest spójna, jeżeli wypowiedź zawiera wstęp, część zasadniczą i zakończenie, a elementy te składają się na logiczną i uporządkowaną całość.
- Kompozycja wypowiedzi jest częściowo spójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - nielogiczne połączenia między dwoma z trzech elementów wypowiedzi, tj. wstępem i częścią zasadniczą ALBO częścią zasadniczą i zakończeniem, ALBO wstępem i zakończeniem
 - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku / pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.
- Kompozycja wypowiedzi jest niespójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - nielogiczne połączenia między trzema elementami wypowiedzi tj. wstępem, częścią zasadniczą i zakończeniem
 - nieuzasadnione wnioski, sprzeczne stwierdzenia
 - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku / pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.

3. Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (maksymalnie 6 punktów)

Wypowiedzi na temat (na temat = adekwatne + merytorycznie poprawne)	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	6
	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	5
Fragmenty wypowiedzi na temat, pozostałe fragmenty wypowiedzi – częściowo na temat (zaburzenia w	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	4
	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	3

adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)		
Wszystkie wypowiedzi częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań 	2
	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań 	1
Wypowiedzi nie na temat; wszystkie wypowiedzi zdawkowe; błąd kardynalny; niezachowanie zasad dialogu (np. niezachowanie norm grzecznościowych)		0

Wyjaśnienia (kryterium 3. – *Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy*)

- Wypowiedzi na temat to wypowiedzi:
 - adekwatne do zadawanych pytań
 - poprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi częściowo na temat to wypowiedzi nieadekwatne do zadawanych pytań ALBO niepoprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi zdającego podczas rozmowy są właściwie uszczegółowione, jeżeli nie ograniczają się wyłącznie do ogólnikowych stwierdzeń, a zawierają ich rozwinięcie.
- Zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi wynikają z operowania ogólnikami przez zdającego w czasie rozmowy, z braku precyzji w wyjaśnianiu omawianych zagadnień / kwestii / pojęć itp.

4. Zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach zdającego (maksymalnie 4 punkty)

Uwaga. Oceniając zakres i poprawność środków językowych, bierze się pod uwagę zarówno wypowiedzi monologowe zdającego, jak i jego wypowiedzi podczas rozmowy.

Zadawalający zakres środków językowych, w szczególności leksykalnych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz / lub usterki w płynności).	4
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz / lub usterki w płynności).	3
Wąski zakres środków językowych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji,	2

	leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz / lub usterki w płynności).	
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	1
<ul style="list-style-type: none"> • Wypowiedź niekomunikatywna ALBO • W wypowiedzi nie zachowano właściwej dla języka mówionego poprawności językowej (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynności (w wypowiedzi występowały bardzo liczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności). 		0

Wyjaśnienia (kryterium 4. – Zakres i poprawność środków językowych)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w wypowiedzi zdającego.
3. Zadowalający zakres środków językowych oznacza, że zastosowane przez zdającego środki językowe, w szczególności leksykalne, umożliwiają omówienie zagadnienia oraz ułatwiają odbiór wypowiedzi; zdający stosuje wyrazy / wyrażenia synonimiczne, używa precyzyjnego słownictwa, w tym terminologii.
4. Wąski zakres środków językowych oznacza, że leksyka i składnia są proste/ ograniczone, utrudniają omówienie zagadnienia oraz odbiór wypowiedzi.

CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO. POZIOM ROZSZERZONY

Egzamin maturalny z języka kaszubskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym sprawdza: (a) umiejętność czytania tekstów nieliterackich, ich analizowania i syntetyzowania, znajomość lektur i kultury regionalnej oraz (b) tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej.

CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU PISEMNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Podczas egzaminu zdający otrzymuje arkusz egzaminacyjny składający się z dwóch części, zgodnie z TABELĄ 5.

TABELA 5. ARKUSZ NA EGZAMINIE

Część 1.	Część 2.
Test	Wypracowanie

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 210 minut² i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad testem oraz wypracowaniem.

Charakterystykę poszczególnych części egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego na poziomie rozszerzonym prezentuje TABELA 6.

TABELA 6. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

	CZĘŚĆ 1. TEST	CZĘŚĆ 2. WYPRACOWANIE
SPRAWDZANE UMIEJĘTNOŚCI	a) gramatyka języka kaszubskiego, tj. wymagania II.1.1)–5) b) zróżnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) c) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 3)–6) d) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–4) a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–7) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3).	a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–3). b) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1)–4), 1)R c) gramatyka języka kaszubskiego, tj. wymagania II.1.1)–5) d) zróżnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.2)–5) e) ortografia i interpunkcja, – II.5.1)–2) f) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)– 11), 1)R–5)R.
PODSTAWOWE INFORMACJE	Część 1. zawiera zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności z zakresu wiedzy o języku, lektur obowiązkowych i kultury regionalnej.	Część 2. zawiera dwa tematy wypracowania do wyboru. Nie jest określona forma gatunkowa wypowiedzi.

² Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz w przypadku cudzoziemców. Szczegóły są określone w *Komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Edukacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w danym roku szkolnym.*

<p>TEKSTY, DO KTÓRYCH ODNOSZĄ SIĘ ZADANIA EGZAMINACYJNE</p>	<ul style="list-style-type: none">• Fragmenty lub całość tekstu publicystycznego lub popularnonaukowego lub tekstu należącego do publicystyki krytycznej.• Tekst wiodący będzie liczył ok.1000 wyrazów.	<ul style="list-style-type: none">• Tematy wypracowań mogą zawierać jako tekst źródłowy fragmenty lub całość tekstu krytycznoliterackiego, należącego do publicystyki krytycznej lub utwory literackie.• Każdy temat <u>wymaga odwołania się do utworu z literatury kaszubskiej.</u>
---	--	---

ZADANIA EGZAMINACYJNE W OBU CZĘŚCIACH ARKUSZA

Liczbę zadań oraz liczbę punktów możliwych do uzyskania za zadania w poszczególnych częściach arkusza przedstawiono w TABELI 7.

TABELA 7. LICZBA ZADAŃ ORAZ LICZBA PUNKTÓW NA EGZAMINIE MATURALNYM Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO

Część	Liczba zadań	Liczba punktów	Udział w wyniku sumarycznym
Część 1. Test	8–15	15	30%
Część 2. Wypracowanie	1	35	70%
Razem	9–16	50	100%

W części 1. egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym znajdują się przede wszystkim zadania otwarte, mogą pojawić się także zadania zamknięte.

Zadania otwarte to takie, w których Zdający samodzielnie formułuje odpowiedź. Wśród zadań otwartych przeważać będą zadania wymagające krótkiej odpowiedzi lub stworzenia krótkiego tekstu.

Zadania zamknięte to takie, w których Zdający wybiera odpowiedź spośród podanych. Wśród zadań zamkniętych znajdują się m.in.:

- zadania wyboru wielokrotnego
- zadania typu prawda-fałsz
- zadania na dobieranie.

W części 2. arkusza egzaminacyjnego pojawi się zadanie rozszerzonej odpowiedzi – wypracowanie.

OPIS ARKUSZA EGZAMINACYJNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM**Część 1. Test**

Część 1. arkusza składa się z tekstu wiodącego oraz zadań egzaminacyjnych. Tekstem wiodącym może być tekst publicystyczny lub popularnonaukowy – wówczas w zadaniach przywoływane są fragmenty tekstów literackich, ewentualnie fragmenty tekstów krytyczno-/ historyczno- / teoretycznoliterackich, prozy / poezji / dramatu, definicje słownikowe itp.

Tekst wiodący będzie liczył ok. 1000 wyrazów.

Większość zadań będzie odnosiła się bezpośrednio do załączonego tekstu. Wśród zadań w tej części arkusza mogą pojawić się również zadania samodzielne, nieodnoszące się do przytoczonego tekstu.

W zadaniach mogą się pojawić odniesienia do innych utworów (cytaty), wymagające konfrontacji treści / przesłania cytatu z sensami tekstu lub tekstów w arkuszu. Zadania mogą łączyć zagadnienia, np. treść + język oraz odnosić do znajomości lektury/lektur obowiązkowych.

Przykładowe zadania do części 1. Test wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 53–99.

Część 2. Wypracowanie

W arkuszu podane są dwa tematy wypracowań, z których zdający wybiera jeden:

- a) temat pierwszy to analiza porównawcza utworów literackich lub ich fragmentów z podanym w poleceniu problemem (teksty literackie ok. 1000 wyrazów).
- b) temat drugi to wypowiedź na zadany w poleceniu problem w odniesieniu do załączonego tekstu krytycznoliterackiego, historycznoliterackiego lub tekstu należącego do publicystyki krytycznej, podejmującego ważne problemy związane z kulturą, językiem ojczystym (tekst ok. 700 wyrazów).

Oba tematy wymagają napisania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym wyłącznie w języku kaszubskim.

Przykładowe tematy wypracowań wraz z ocenionymi rozwiązaniami znajdują się na stronach 100–119.

ZASADY OCENIANIA ZADAŃ W TEŚCIE

Zadania zamknięte są oceniane – w zależności od maksymalnej liczby punktów, jaką można uzyskać za rozwiązanie danego zadania – zgodnie z poniższymi zasadami:

1 pkt – odpowiedź poprawna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

ALBO

2 pkt – odpowiedź całkowicie poprawna.

1 pkt – odpowiedź częściowo poprawna lub odpowiedź niepełna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Za rozwiązanie zadania otwartego krótkiej odpowiedzi będzie można otrzymać od 0 do 3 punktów. W tych zadaniach nie będzie oceniana poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna, chyba że w poleceniu zostanie określone inaczej. Zasady oceniania będą opracowywane do każdego zadania odrębnie.

ZASADY OCENIANIA WYPRACOWANIA

Za napisanie wypracowania zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **35 punktów**. Oceniając pracę, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach głównych**, tj.

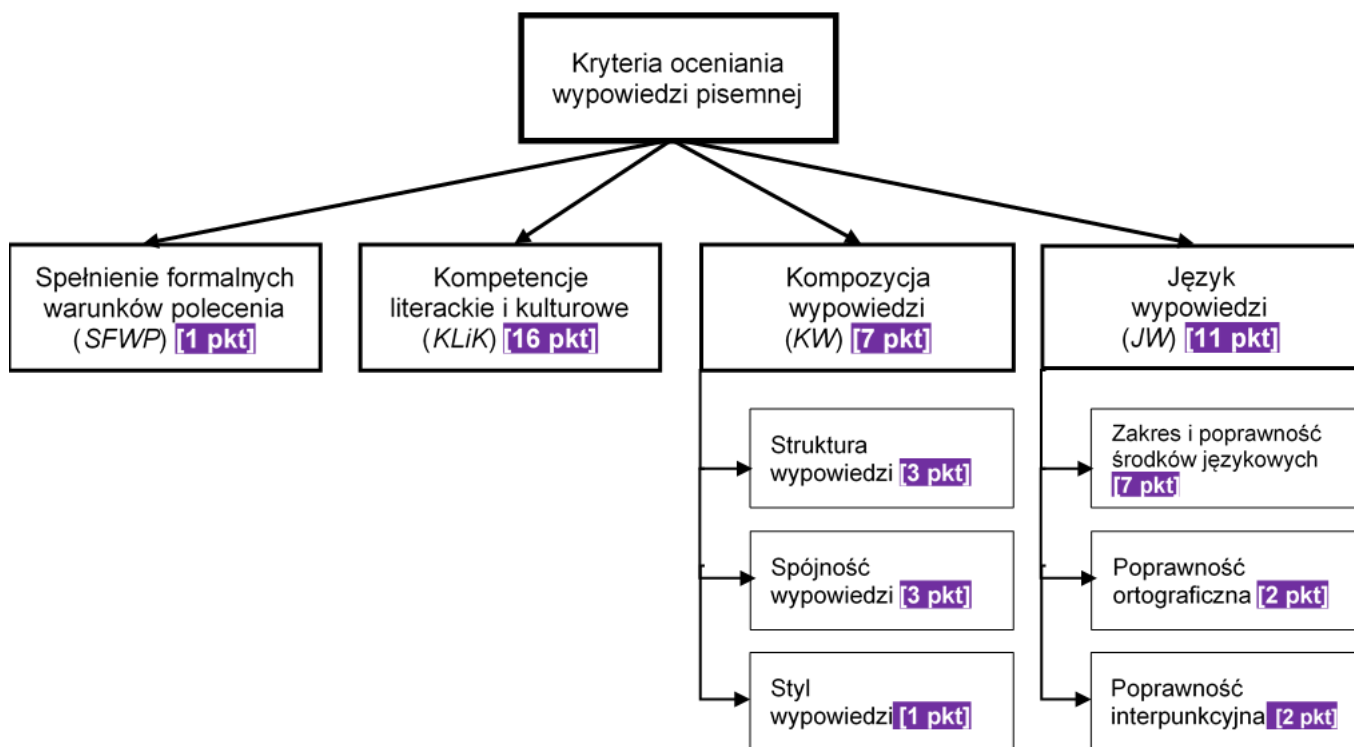
1. spełnienie formalnych warunków polecenia (od 0 do 1 pkt; ≈ 3%)
2. kompetencje literackie i kulturowe (od 0 do 16 pkt; ≈ 46%)
3. kompozycja wypowiedzi (od 0 do 7 pkt; = 20%)
4. język wypowiedzi (od 0 do 11 pkt; ≈ 31%).

W ramach 3. kryterium głównego, tj. „kompozycja wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

- 3a. struktura wypowiedzi
- 3b. spójność wypowiedzi (tj. logika i uporządkowanie wypowiedzi)
- 3c. styl wypowiedzi.

W ramach 4. kryterium głównego, tj. „język wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

- 4a. zakres i poprawność środków językowych
- 4b. poprawność ortograficzna
- 4c. poprawność interpunkcyjna.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

- wypowiedź w co najmniej jednym fragmencie dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- napisane wypracowanie jest w jakiegokolwiek części wypowiedzią argumentacyjną
- w wypracowaniu zdający odwołał się do co najmniej dwóch tekstów (zgodnie ze wskazaniem w poleceniu).

<ul style="list-style-type: none">• W wypracowaniu jest odwołanie do dwóch tekstów literackich (temat pierwszy) oraz załączonego tekstu oraz innego tekstu literackiego (temat drugi) ORAZ• Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu ORAZ• Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną.	1 pkt
<ul style="list-style-type: none">• Wypracowanie nie spełnia któregokolwiek z warunków określonych w kategorii „1 pkt”. ALBO• Wypracowanie jest napisane w formie planu albo w punktach.	0 pkt

Uwaga: Jeżeli w kryterium *Spełnienie formalnych warunków polecenia* przyznano 0 pkt, we wszystkich pozostałych kryteriach przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 1. – SFWP)

1. W wypracowaniu zdający powinien odwołać się do co najmniej jednej lektury/ jednego tekstu wskazanych w poleceniu jako obowiązkowe. Odwołanie się zdającego do lektury/ tekstu oznacza, że co najmniej jedno zdanie o tej lekturze / tym tekście ma charakter analityczny, a nie tylko informacyjny.
 - a) Przykład zdania analitycznego: *Pòwiesc Żęcé i przigòdë Remùsa Aleksandra Majkòwsczegò je tekstã rechòwònym w rédze nòwòżniészich dokazów kaszëbsczi lëteraturë ò Kaszëbach, bò pòkazywò tã spòlëznã w baro wòżnym sztòce ji dziejów.*
 - b) Przykład zdania informacyjnego: *Aùtorã pòwiescë Żęcé i przigòdë Remùsa je Aleksander Majkòwsczi.*
Za zdania informacyjne uznaje się również sformułowania będące wyłącznie przepisanyymi fragmentami polecenia lub parafrazą polecenia.
2. Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli:
 - a) zawiera fragmenty odnoszące się do zakresu merytorycznego zagadnienia, którego omówienie jest wymagane.
3. Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną, jeżeli zawiera co najmniej jeden akapit argumentacyjny.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 16 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy w wypracowaniu zdający:

- wykorzystał znajomość tekstów z literatury kaszubskiej
- funkcjonalnie wykorzystał kontekst, np. literacki, historyczny, filozoficzny, kulturowy, który pogłębia i rozwija rozważany problem
- przedstawił bogatą argumentację: argumentacja jest logiczna, wnikliwa, zróżnicowana, świadczy o erudycji zdającego
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu nauki o literaturze
- nie popełnił błędów rzeczowych (np. pisząc o wydarzeniach z danej lektury, nie popełnił błędów, tj. nie pomylił imion postaci, nie przypisał postaciom cech, których nie posiadają bądź nie wymyślił wydarzeń, których w lekturze nie ma lub inne), jak i terminologii historycznoliterackiej oraz / lub teoretycznoliterackiej (np. niewłaściwie i bez zrozumienia stosuje pojęcia i terminy).

Interpretacja porównawcza

Funkcjonalność wykorzystania utworów wskazanych w poleceniu	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa utwory wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLiK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	15 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	14 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	13 pkt	
Jeden utwór wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	12 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	11 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy kontekst / y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	10 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	9 pkt	
Dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	8 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	7 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy kontekst / y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	6 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	5 pkt	
Tylko jeden utwór	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. 	4 pkt	

wykorzystany częściowo LUB w pełni funkcjonalnie (brak porównania).	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowolająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	3 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy kontekst / y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	2 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	1 pkt	
Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Wypowiedź argumentacyjna

Funkcjonalność wykorzystanych tekstów	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLIK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowolająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	15 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowolająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	14 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	13 pkt	
Jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	12 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowolająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	11 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowolająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	10 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	9 pkt	
Jeden tekst wykorzystany	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. 	8 pkt	

w pełni funkcjonalnie, a drugi – niefunkcjonalnie albo brak.	<ul style="list-style-type: none"> Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	7 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowolająca argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowolająca argumentacja. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	6 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnowa argumentacja. W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	5 pkt
Dwa teksty wykorzystane częściowo funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> Trafna argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	4 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowolająca argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	3 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowolająca argumentacja. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	2 pkt
	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnowa argumentacja. W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	1 pkt
<ul style="list-style-type: none"> Jeden tekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie, a drugi – niefunkcjonalnie albo brak. Żaden tekst nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie. 		0 pkt

Uwaga: Jeżeli **ostateczna liczba punktów** przyznana w kryterium *Kompetencje literackie i kulturowe*, tj. liczba punktów po odjęciu punktów za błędy rzeczowe (jeżeli wystąpiły w pracy), wynosi 0 pkt, wówczas w pozostałych kryteriach (*Kompozycja wypowiedzi* oraz *Język wypowiedzi*) przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 2. – KLiK)

1. Poprzez wykorzystanie utworu rozumie się wykorzystanie znajomości jego treści oraz odczytanych sensów.
2. Zdający powinien funkcjonalnie wykorzystać w wypracowaniu minimum dwa teksty (temat pierwszy i drugi). Funkcjonalne wykorzystanie utworu oznacza przywołanie w wypracowaniu:
 - 1) takich elementów fabuły, jak np. wydarzeń, bohaterów, wątków
 - 2) sensów utworów,
 które istotnie wspierają tok rozumowania zdającego, albo dobrze ilustrują to, o czym zdający pisze.

Funkcjonalność wykorzystania znajomości tekstów ocenia się w odniesieniu do tematu pracy. Jeżeli w części zasadniczej pracy w charakterze argumentów/ przykładów wykorzystane są elementy fabuły lub sensy utworów, które nie są zgodne np. ze stanowiskiem zdającego wyrażonym we wstępie do pracy – wówczas uwzględnia się tę niezgodność w ocenie funkcjonalności.

3. Utwór literacki nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
4. Argumentacja to udowodnienie tezy/ opinii/ stanowiska przedstawionego przez zdającego za pomocą argumentów.
 - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/ wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę problemu sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad problemem.
W przypadku interpretacji porównawczej zawiera również analizę utworów.
W sytuacji gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie, mówimy o argumentacji trafnej.
 - 2) Zadowolająca argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
 - 3) Powierzchniowa argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; również argumentacja, w której zdający podejmuje próbę zbudowania argumentu, dobierając jedynie środki językowe typowe dla struktur argumentacyjnych, np. *Moim pierwszym argumentem jest...*
5. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w pracy do np.
 - 1) historii
 - 2) filozofii
 - 3) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
 - 4) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
 - 5) biografii autora
 - 6) prądu literackiego
 - 7) charakteru epoki,
 wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego utworu w szerszej perspektywie i pogłębionego odczytania sensów utworu literackiego, do którego zdający odwołuje się w wypracowaniu. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu polega na trafnym jego doborze ze względu na rozważany problem; kontekst pogłębia i rozwija omawiane zagadnienie. Pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznacza konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich; w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie.
6. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie to odniesienie wyłącznie na poziomie przywołania, np. informacji, wydarzenia; kontekst jest poprawny, ale ogranicza się tylko do funkcji informacyjnej, nie pogłębia i nie rozwija omawianego zagadnienia.

7. Kontekst poprzez odniesienie się przez zdającego do innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
8. Erudycję należy rozumieć jako wiedzę przedmiotową zdającego, w tym m.in. wiedzę i umiejętność wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki. Wypowiedź świadcząca o erudycji zdającego to wypracowanie, w którym zdający funkcjonalnie wykorzystał wiedzę przedmiotową w rozważaniu problemu sformułowanego w poleceniu.
9. W ocenie poziomu argumentacji wypowiedzi nie uwzględnia się fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe.
10. Błąd rzeczowy – to błąd świadczący o:
 - 1) nieznaności tekstu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający
 - 2) nieuprawnionej interpretacji fragmentu lub fragmentów / części utworu literackiego, w tym poetyckiego, do którego odwołuje się zdający, będącej częściową falsyfikacją danego utworu
 - 3) nieznaności zagadnień z zakresu teorii i historii literatury bądź języka.
11. Ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego da się w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a opisane w wypracowaniu fakty świadczą o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium egzaminator będzie oceniał czy:

1. *w zakresie struktury wypowiedzi:*

- kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, tzn. czy układ i sposób przedstawienia treści pomaga w zrozumieniu wypowiedzi
- podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity – jest poprawny i funkcjonalny;

2. *w zakresie spójności wypowiedzi:*

- wypowiedź jest spójna, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
- w wypowiedzi spójność jest zachowana zarówno wewnątrz zdań, jak również między zdaniem i akapitami
- w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora;

3. *w zakresie stylu wypowiedzi:*

- styl wypowiedzi jest stosowny, tzn. czy zdający konsekwentnie posługuje się jednym,

wybrany stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy, jest funkcjonalne) oraz czy zdający nie napisał wypowiedzi, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	Podział wypowiedzi	Liczba punktów	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	3 pkt	A
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	2 pkt	B
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	C
<ul style="list-style-type: none"> W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo. Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym. Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich. 	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	2 pkt	D
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	E
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	0 pkt	F
Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.		0 pkt	G

Wyjaśnienia (kryterium 3a – Struktura wypowiedzi)

1. Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki”, na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: wstęp – część zasadnicza (rozwińcie) – zakończenie, ale „część zasadnicza” zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki”, tj. akapity).
 - 1) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich / kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok” jest właśnie problem („ponadtekstowo”, „międzytekstowo”), a nie dany tekst literacki.
 - 2) Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się” ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na ustrukturyzowanie wypowiedzi według tematów, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiający np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia.
 - 3) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym (w toku liniowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego / kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w kolejnych „blokach” zagadnień dotyczących kolejnych tekstów / kontekstów; tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim” (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).
2. Ocena podziału wypowiedzi w skali ogólnej wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków” pracy, tj. wstępu – części zasadniczej – zakończenia. Usterki w podziale wypowiedzi w skali ogólnej mogą wynikać z np. nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego wstępu, zbyt krótkiego (lakonicznego) zakończenia lub braku jednego z tych „bloków”.
3. Ocena podziału wypowiedzi na akapity wymaga rozważenia, czy logika wywodu została odzwierciedlona w podziale na graficznie wyodrębnione i funkcjonalne akapity. Usterki w podziale wypowiedzi na akapity mogą wynikać np. z faktu, że w pracy występują wyodrębnione graficznie akapity, które nie stanowią zwartej myślowo całości, albo występują akapity, które powinny zostać podzielone na mniejsze bloki, ponieważ taki akapit zawiera kilka wątków (każdy z takich wątków stanowi sam w sobie zwartą myślowo całość).
4. W ocenie struktury wypowiedzi nie uwzględnia się niezrealizowania przez zdającego któregoś z elementów tematu, np. nieodwołania się w ogóle do jednego z tekstów wskazanych w temacie jako obowiązkowy.

3b. Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występują w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	3 pkt
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	2 pkt
<ul style="list-style-type: none"> W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB <ul style="list-style-type: none"> Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. ALBO <ul style="list-style-type: none"> Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy. 	1 pkt
<ul style="list-style-type: none"> W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB <ul style="list-style-type: none"> Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. ALBO <ul style="list-style-type: none"> Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ORAZ częścią zasadniczą pracy. 	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3b – Spójność wypowiedzi)

- Wypowiedź jest spójna, jeżeli elementy, które ją tworzą, stanowią logiczną i uporządkowaną całość.
- Wywód jest uporządkowany, jeśli każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, a np. przestawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.
- Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
 - błędów logicznych, w tym np. zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania), sprzecznych stwierdzeń;
 - odstępstw od podporządkowania wyводу myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera niefunkcjonalne fragmenty stanowiące niezwiązane z tematem wątki poboczne;
 - zredagowania wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią / poprzedzającym je akapitem;
 - rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębiania” się wątków);
 - pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe;
 - wprowadzenia treści nieistotnych, zbędnych dla pracy, bez związku /

<p>pozostających w wątpliwym związku z tematem / wywodem;</p> <p>g) wprowadzania dygresji stosowanych niefunkcjonalnie;</p> <p>h) przerywania toku myślenia zbędnymi zdaniami.</p> <p>4. Błędy w spójności <u>wewnątrz akapitów</u> oznaczają np. nielogiczne połączenia zdań w akapicie oraz brak zastosowania w nim wskaźników zespolenia.</p> <p>5. Błędy w spójności <u>między akapitami</u> oznaczają nielogiczne powiązanie danego akapitu z poprzednim lub poprzednimi akapitami oraz brak zastosowania wskaźników zespolenia między akapitami.</p> <p>6. Błąd w składni prowadzący do błędu w spójności jest traktowany zarówno jako błąd językowy, jak i błąd w spójności.</p>

3c. Styl wypowiedzi

Styl w całości lub w przeważającej części stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej (jednorodny albo funkcjonalnie niejednorodny).	1 pkt
Wypracowanie nie spełnia warunków określonych w kategorii „1 pkt”.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3c – Styl wypowiedzi)

1. Styl wypowiedzi – co do zasady – powinien być: jasny, prosty (nie: zawyły, pretensjonalny), zwięzły, jednolity. Dodatkowo może być żywy, obrazowy.
2. Wypracowanie powinno być napisane stylem stosownym do sytuacji komunikacyjnej, jaką jest egzamin maturalny, co oznacza, że nie należy redagować go, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej. Styl uznaje się za stosowny w przeważającej części, jeżeli jest stosowany w orientacyjnie 2/3 pracy. Styl jest niestosowny do sytuacji komunikacyjnej, jeżeli orientacyjnie ok. 2/3 wypracowania zredagowano przy użyciu struktur językowych charakterystycznych dla stylu potocznego w odmianie mówionej.
3. Styl wypracowania jest jednorodny, jeśli zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, odpowiednim dla treści i formy wypowiedzi, lub miesza różne style w wypowiedzi, ale jest to uzasadnione i celowe.
4. Indywidualne upodobania stylistyczne egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę stylu pracy zdającego.

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 11 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał:

1. w odniesieniu do zakresu i poprawności środków językowych:
 - czy zdający poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku kaszubskim), czy też ograniczył się do najprostszych środków językowych;
 - czy środki językowe, których użył zdający, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny, czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu.
 - ile błędów językowych, w tym błędów stylistycznych, zdający popełnił w pracy;
2. w odniesieniu do poprawności ortograficznej:
 - ile błędów ortograficznych zdający popełnił w pracy.
3. w odniesieniu do poprawności interpunkcyjnej:
 - ile błędów interpunkcyjnych zdający popełnił w pracy.

4a. Zakres i poprawność środków językowych

Oceniając język wypowiedzi, egzaminator najpierw oceni zakres użytych środków językowych, a następnie – ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustali na podstawie oceny obu tych aspektów wypowiedzi, zgodnie z poniższą tabelą.

Poprawność środków		Zakres środków							
		Nie więcej niż 3 błędy jęz.	4–5 błędy jęz.	6–7 błędów jęz.	8–9 błędów jęz.	10–11 błędów jęz.	12–13 błędów jęz.	14–15 błędów jęz.	16 lub więcej błędów jęz.
		A	B	C	D	E	F	G	H
1.	Szeroki zakres środków językowych, tzn. <ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowana składnia, • zróżnicowana leksyka, w tym np. poprawna łączliwość wyrazów, bogata frazeologia, precyzyjne słownictwo, umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu. 	7 pkt	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt
2.	Zadawalający zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka stosowne / odpowiednie do realizacji tematu.	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt
3.	Wąski zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka proste / ograniczone, utrudniające realizację tematu.	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt	0 pkt

Przykładowo za wypowiedź, w której zakres środków językowych wykorzystanych przez zdającego jest zadowalający, i znajdują się w niej 4 błędy językowe, egzaminator przyzna 5 pkt w tym kryterium.

Wyjaśnienia (kryterium 4a)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w pracy zdającego.
3. W wypracowaniu występuje zróżnicowana składnia, jeżeli w pracy zdający wykorzystał poprawnie co najmniej 4 różne struktury składniowe, np.: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, zdanie wielokrotnie złożone, równoważnik zdania, imiesłowowy równoważnik zdania, strona bierna, paralelizmy składniowe, poprawne wprowadzanie cytatów, zdania pytające.
4. W wypracowaniu występuje zróżnicowana leksyka, jeżeli w pracy zdający np. nie stosuje nieuzasadnionych powtórzeń, stosuje wyrazy / wyrażenia synonimiczne, stosuje bogatą frazeologię, używa precyzyjnego słownictwa, w tym np. terminologii.
5. W ocenie zróżnicowania leksyki nie uwzględnia się nieuzasadnionych powtórzeń wyrazów, zwrotów. Nieuzasadnione powtórzenia są uwzględniane w liczbie błędów językowych.

4b. Poprawność ortograficzna

Praca jest bezbłędna lub zawiera do 9 błędów ortograficznych	2 pkt
Praca zawiera 10–18 błędów ortograficznych.	1 pkt
Praca zawiera 19 lub więcej błędów ortograficznych.	0 pkt

Uwaga: Ten sam wyraz zapisany niepoprawnie ortograficznie, powtórzony w wypracowaniu, jest liczony jako jeden błąd ortograficzny.

4c. Poprawność interpunkcyjna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 4 błędy interpunkcyjne.	2 pkt
Praca zawiera 5–8 błędów interpunkcyjnych.	1 pkt
Praca zawiera 9 lub więcej błędów interpunkcyjnych.	0 pkt

Uwagi ogólne

1. Jeżeli wypowiedź jest nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), egzaminator oceni ją na 0 pkt.
2. Jeżeli wypowiedź nie zawiera w ogóle rozwinięcia (np. zdający napisał tylko wstęp), egzaminator przyzna 0 pkt w każdym kryterium.
3. Jeżeli wypowiedź zawiera mniej niż 350 wyrazów, jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnienie formalnych warunków polecenia* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach egzaminator przyzna 0 punktów.
4. Jeżeli wypowiedź jest napisana niesamodzielnie, np. zawiera fragmenty odtworzone z podręcznika, zadania zawartego w arkuszu egzaminacyjnym lub innego źródła, w tym internetowego, lub jest przepisana od innego zdającego, wówczas egzamin z języka kaszubskiego, w przypadku takiego zdającego, zostanie unieważniony.
5. Zabronione jest pisanie wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi zostanie podjęta indywidualna decyzja dotycząca danej pracy, np. nie zostaną przyznane punkty za styl i język lub cała wypowiedź nie będzie podlegała ocenie.

2.1. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna

W Informatorze dla każdego zadania podano:

- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- poprawne rozwiązanie każdego zadania.

Zadanie 1. Lektura obowiązkowa

Mòtìw tuńca w lëteraturze. Òmówi zagadnienié na spòdlim pòwiescë A. Majkòwsczegò Żécé i przigòdë Remùsa i jinszegò tekstu lëteracczegò.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębienie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Kształtowanie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.
 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
 4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych [...].
 2. Szerokie wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych sytuacjach.
 3. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
 - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich;
 - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur.
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) posługuje się literacką odmianą języka [...] w mowie;
 - 4) rozróżnia pojęcia [...] poprawności i stosowności wypowiedzi;
 - 6) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego;
 - 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:

- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki;
- 2) wypowiada się na tematy poruszane w toku edukacji;
- 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź.

Przykładowa realizacja (1)

Wstãp

Mòtiw tuńca je baro pòpùlarnym mòtiwã wëzwëskiwónym w tekstach lëteracczich. Nié jinaczi je téż w lëteraturze kaszëbsczi. Tuńc je jednym z dzélów lëdzczégò artisticznégò dzejaniô. Ne tuńce mògã bëc rozmajitégò zortu. Pewno pierwòsznyma wzoramã tuńca w dzejach lëdztwa bëłë tuńce òbrzãdowé, z czasã równak lëdze zaczãlë gò wëzwëskiwac w towarzësczich célach. Kòżdô ze spòlëznów mò téż swòje regionalné / nôrodné tuńce i tëli, wiele je tematów ticzącëch sã lëdzczi aktiwnotë, tëli téż mòże bëc rozmajitëch tanecznëch ùkładów – je to wòżny dzél kòżdi kùlturë.

Rozwicé

W lëteraturze kaszëbsczi ò tuńcu je wiele wzmiónków, je téż ò nim gòdka w nôwòżniëszim romanie àutorstwa A. Majkòwsczégò pt. *Żëcé i przigòdë Remùsa*. W nym dokazu, w jednym z kùńcowëch rozdzélów mómë òpisënk tragicznégò w skùtkach tuńca, chtëren òdbiwô sã na górze Łisce w sobòtkòwą noc. Jak je wiedzec, sobòtka na Kaszëbach to baro magiczny czas, bòkadny we wiele òbrzãdów jak: pòlenié ògniszców, pùszczanié wińców na wòdã, skòkanié przez òdżin, scynanié kani, szukanié kwiatu parpacë. I ò tim wszëtczim je gòdka we wspòmniòmym rozdzëlu, ale òkróm tegò je tam téż òpisënk òsoblëwégò tuńca, ò jaczim w kùlturze Kaszëb nie bëło rëchli ani pózni.

W tim wòżnym tuńcu prowadnikã stówò sã Remùs – przëdny heroja pòwiescë. Dostówò òn òd proroczczzi Julczi nôkòz pòprowadzeniô lëdu do òsoblëwégò tuńca. Wòżnym atributã w rãce Remùsa stówò sã zdebło parpacë (mając w tim dniu òsoblëwé znaczenié magiczné), a ùczãstnikama tuńca mają sã stac wszëtcë, chtërny na ti zemi dzejelë piérwi, a terò trwają zaklãti w kamieniach, a téż żëwi bëtnicë sobòtczzi. Na znak dóny parpacã mają òni przinç do Remùsa, a ten (jakno dówny ricerz Witosłów) pòprowadzy jich do nôrodnégò zriwù.

Zadanié Remùsa równak sã nie zjiscywô, a przëczënë je (jak wiedno w sztótach trudnëch dlô bòhatera) sóm Smãtk pòd pòstacã Czernika. Òsamãtony Remùs nie reaguje, choć lëdztwò ju sã kòl niego gromadzy. Znówù dobiwô Smãtk, chtërnégò mùzykãncë grają na swòjã nótã, a lëdztwò tuńcëje ju wkół niego. Nòdzeja na òbùdzenié ludu przepòdô, stòrò Julka tracy żëcé, a Remùs pòstãpny rôz przëgriwô biòtkã ò zapadli zómk.

Na baro symbolicznô scena i apartny tuńc przëpòminają mòckò jinszi tuńc òpisóny w dokazu z lëteraturë pòlsczi, tj. w *Wieselim* Stanisława Wëspiańszégò. Tuvò téż jidze ò sprawã przinçnotë nôrodu. Pòlškò je w rãkach zòbòrcë, a Pòlòszë ni mògã sã ze sobã dogadac: chłopi nie rozmiejã inteligencje (òsoblëwie artistów), a ta bë chcała dokònac wòżnëch dlô òjczëznë rzeczi, leno jesz nie je paròt do dzejaniô; dlô nich wies to leno dobri nòrcëk do wëpòczinkù.

Wińdzënama rozmëszlaniów weselników ò nôrodnëch sprawach sã pòkazëjãcë sã jima ùkòzczzi. Sã midzë nima: Czòrny Ricerz, hetman Branicczi, Jakùb Szela. Ale òsoblëwim bòhaterã je Jaszka, co dostówò òd Wernyhòrë złoti róg (znankã nôrodną sprawë). I zaczinô sã tragiczny tuńc, w chtërnym Jaszka barzi wënérëje czòpkã z pawim piórã, a zabòcziwô ò wòżnym dórënkù Wernyhòrë. I wszëtkò przepòdô, lëdze ju nie jidã w tuńc Jaszka, le w taktë mùzyczi Chòchòla. Nòdzeja na òbùdzenié wëspòlëznë przepòdô, nôrodnô sprawa ùpòdô.

W jednym i drédzim dokazu je gòdka ò symbolicznym tuńcu, do pòprowadzeniô lédztwa w taktë mùzyczi òstòwają wëbróny prosti lédze z lëdu, kòzdi z nich dostòwô do rãczy wòzny atribùt, i kòzdi z nich nie spełniwô swòjégò zadaniô. Na przék stòwają jim (i Remùsowi, i Jaskòwi) pònadjawerné mòce (Smãtk pòd pòstacą Czernika i Chòchòł). Wspólną swiądą òbëdwùch dokazów, chtërnëch akcjô je òsazonô w cządze zòbòrów, je nieszczestlëwé zakùńczenié, żóden z bòhaterów nie doprowòdzô zadaniô do kùńca i nòdzeja przepòdô.

Zakùńczenié

W przëwòlónëch przikładach z lëteraturë widzimy, że mòtiw tuńca fãksnérëje w pòlsczim i kaszëbsczim dokazu. Wiele dzélów w tëch dwùch realizacjach je pòspòlnëch, czemu ni ma sã co dzëwòwac, bò je wiedzec, że Majkòwsczi sztudérowòł w Niemcach i tam spòtikòł sã z ùtwòrcama Młodi Pòlsczi i jich dejama. W swòji pòwiescë wëzwëskòł wiele z mòtiwów fãksnérëjącëch w młodopòlsczim ùtwòrstwie, te deje bëłë mù baro blisczé, a ju na gwës mòcno òpiarł sã na *Wieselim Wëspiańszëgò piszacë rozdzél Jak w swiãtojańską noc na Łisce stracëlë Remùs i Julka i jak tam dobët Smãtk*.

Przykładowa realizacja (2)

Wstãp

Lëteracczé dokazë sygają pò rozmajité twòrziwa, jednym z nich mòze téz bëc mòtiw tuńca. Je to dosc wdżacznô tematika, bò nòlezi do tëch dzélów lédzchi aktiwnotë, jakò chãtno bëła wëzwëskiwónô nié leno w lëteraturze, ale i w cali kùlturze. Tak téz je w kùlturze Kaszëb, chtërna mò w swòjim òbrëmim regionalné tuńce rozmajitégò òrtu, gromadzy nótë i òpisënczi tëch dokazów, są nòùkòwé jich òbrobienia. Wiele z tëch tuńców spełniwô wòzné fónkcje òbrzãdowé; swòje bédënczi mają pòstãpné warkòwé i fòlkloristicznë karna, są tuńce stwòroné dlô rozegracjów i wiele jinszych.

Rozwicé

Jednym z dokazów kaszëbsczi lëteraturë, w jaczim òstòł wëzwëskóny mòtiw tuńca, je pòwiesc *Żécé i przigòdë Remùsa A. Majkòwsczëgò*. Òpisënk òsoblëwégò tuńca òstòł ùmòlniony w jednym ze slédnëch rozdzélów romana.

Akcjô dzeje sã na gòrze Łisce – symbolicznym placu dlô kaszëbsczi kùlturë. To tu, wedle lédowëch wierzeniów, swój ùlubiony plac mają czarownice, stądka rëszają na swòje akcje procëm lédztwù, tu spòtikają sã z diòbelsczima mòcama.

Czas téz je òsoblëwi: to sobòtkowi wieczór, dzëń nòdlëgszi w rokù i nòkrótszô noc, czedë, zgòdno z wierzeniama ludu, dzeją sã magicznë sprawë, a złé sëlë mają nòwikszã mòc. Przed dzejaniama tëch mòców lud òd wiedna próbòwòł sã chrónic na rozmajité spòsobë, równak nié wiedno ta nierównô biòtka kùńczëła sã dobrze dlô człowika.

Tegò wieczora mùszą sã òdbëc rozmajité òbrzãdë i lédztwò sã do nich szëkùje, bò tradicjô rzecz swiãtò. Są na placu wszëtccë z òkòlégò. Bãdą spròwielë òdwieczné ritualë, chtërne przejëłë w erbie pò starkach. Nen dzëń je jednym z barzi bòkadnëch w rozmajité dzejania òbrzãdowé, kaszëbskò kùltura mò tu prawò búsznic sã wielnyma dzejnotama.

Na ti gòrze swòje wòzné zadanié mają téz wëpełnic dwie apartné pòstacë: pasturk Remùs, w jaczim je zaklãti dëch ricerza Witosława i stòrô Julka – proroczka. Òna dôwò Remùsowi instrukcjã, co i jak mò zrobic, żebe dokòła niego stanãłë ùrmë lédztwa, chtërne pòprowadzy w takt swòjégò tuńca do cëlu. A cël je wòzny: wëbawic zapadli zómk (lud kaszëbsczi) i zaklãtą królewionkã (rodną mòwã) spòd pãtów zòbòrcë. Mò nié leno ùczãstników

sobòtcki pòprowadzèc, ale téż zbùdzèc z kamianégò spikù dòwnèch stolèmów, ricerzi i biòtkarzi.

Remùs je dzèrznikã i maò czegò w žècym sã bòji, ale ju rôz nie wèpełnił zadaniò, nie przeniòsł kròlewionczy, teròzka tej je mòckò zajiscony, czè sã to ùdò. Stòwò ràdo do pròcè, bierze do rãczy kwiat parpacè (kwiat, jaczégò w sobòtkòwą noc szukają wszètcè, bò mò dac szczescé). Cãżkò gò na ògle nalezc, a òn gò dostòwò prosto do rãczy. Leno mò ùstawić swòjich tuńcerzi i jich pòprowadzèc. Nie spòdzewò sã równak, że na drodze stanie mù znòwù złò mòc – Smãtk pòd pòstacã malarza z Sarbska. I Remùs tracy, jegò tuńc nie kùńczy sã dobècym. W tim teksce fónkcjò tuńca mò ritualné znaczenié, òd jegò zakùńczeniò je zanòleżnò prziidnò kòndicjò kaszèbsczégò lèdu, co sã nie zjiscywò. Julka ùmierò, a Remùs tracy nòdzejã.

Jinszim dokazã z lèteraturè kaszèbsczy, w jaczim je gòdka ò tuńcu je dramat ks. B. Sèchtè *Hanka sã ženi*. Nen dokòz mò ò wiele redosnièszci òpisènk tuńców, bò i tematika je redosnò - wieselé ceszi kòzdegò. Nen dokòz je przednym dokùmentã, jak piérwi wèzdrzałè òbrzãdçi wieselné na Kaszèbach. Sèchta òpisòł tu wszètkò, òd ruchnów wieselnèch zaczinającè, przez spièwczì, ròczbè, òpisènczi zwèczajów, na wieselnèch tuńcach kùńczącè.

Widzymè tu tej òpisènk brutczégò tuńca. Swòje tunè wèkònywają przedònczi i przedòni dokòła młodi pòrè. Do plàsów rèszają téż maszczi, co do dzysdnia przèchòdają na wiesoła kaszèbsczè, bè szpòrtowno pòwiadac, žèczbè składac i z wieselnikama tuńcowac. Òd sztòtu przèjachaniò z kòscoła wszètkò na nym wieselim dzeje sã wedle zwèczajowò ùstanowionèch mòdlów. Pòrzãdkù i pòsobicè spròwianiò pòstãpnèch dzèlów òbrzãdu pilèje družba, chtèren w pasownym czasie ròczy do *szèpra* (apartny tuńc młodèch) i do *szewca* (spròwionégò przez wszètczych wieselników na wdòr kròla Jana III Sobiesczégò „co na kaszèbsczim wieselim bét i kaszèbsczégò tuńca szedł!”). Przednò fónkcjò òpisènków nèch tuńców je przede wszètczim kùlturowò. Gwèsno sã to jedne z wòznièszich instrukcjów, co i jak sã tuńcowaò piérwi na kaszèbszczich wiesołach.

Zakùńczenié

Na spòdlim òmòwionèch dokazów z kaszèbsczy lèteraturè widzymè, że mòtiw tuńca sã w ni pòjòwiò i spełniwò rozmajité fónkcje. W pièrszim przykãdze je to spròwianié magicznèch i symbolicznèch dzejaniów (wòznèch dlò całi spòlèznè); w drèdżim dokazu jidze ò kùlturowã spòdkòwiznã Kaszèbów zrzeszonã z jednym z zòkrãżów spòlèznowégò žècò – je to apartny dokùment kùlturowégò bògactwa Kaszèbów na temat òbrzãdów wieselnèch.

Zadanie 2. Kultura: literatura, sztuka, język

Przykład 1.

Czim dlô człowieka je taczëzna? Przedstaw zagadnienie w oparciu o wiersz Jana Rómpszczëgo *Òjczëzna* i wëbrónégò tekstu lëteracczëgò.

Jón Rómpszczë

Òjczëzna

Òjczëzna – to zemia
I straconô za niã krew,
To je twòja mòwa,
Co ò starkach dôwô czëc.

Òjczëzna – to lasë
I łąkwòwi, snôzi kwiat,
To je twòje czëcé,
Że kaszëbsczë twój je swiat.

Òjczëzna – to chëcze,
Zôgóncki ë twój ògródk,
Prawa, swòje zwëczë,
Żebë wiedno bëlno tczëc.

Òjczëzna – to lëdze,
Co są, hewò, òd statat.
Dulczą wstec tu warac -
Kòzden z nich to je twój brat.

Jan Rompski, *Òjczëzna* [w:] *Poezja Zrzeszyńców*, opr. H. Makurat, Gdańsk 2013, s. 606.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
 2. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmocnienia poczucia tożsamości i uczestnictwa w życiu wspólnoty regionalnej.
 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.
 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
 3. Kształtowanie umiejętności świadomego uczestniczenia w kulturze: regionalnej, polskiej, europejskiej i światowej.
 4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi [...].
2. Szerokie wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych sytuacjach.
3. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 1) analizuje różne wzorce postaw i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
 - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich,
 - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur;
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) posługuje się literacką odmianą języka w piśmie oraz literacką lub lokalną odmianą w mowie;
 - 4) rozróżnia pojęcia [...], poprawności i stosowności wypowiedzi;
 - 6) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 1) odczytuje sens tekstu [...], potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 2) rozpoznaje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu i określa ich funkcje;
 - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
 - 1) tworzy samodzielnie wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki;
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź.

Przykładowa realizacja (1)

Wstãp

Chcãcë gadac ò rolë òjczëznë w zëcym człowieka nót je nôpierwi rzec, co sã pòd tim pòjãcym rozmieje. Gwësno skłòdajã sã na niã lëdze (w môli òjczëznie to sã Kaszëbi, we wiòldzi - Pòlòszë). Ten nôród / karno mô swòje dzeje i spòdkòwiznã, kùlturã i jãzëk, a téz swój plac na zemi (teritorium). Ò te wszëtczé sprawë je nót dbac i je dozerac, bò jezlë zafelò chtërny z nich, bãdze to òznòczało, że nikwionò je wòlnota i juwernota, a w krótczim czasu zabraknie téz tãczëznë.

Rozwicé

Swòjã wizjã òjczëznë dôwò nama òsoba liricznô z wiérztë Jana Rómpszëgò. W nym lirikù, jak w encyklopedie, sã wëpisónë wszëtczé sprawë, jaczé skłòdajã sã na òjczëznã. Na pierszim môlu pòjòwiò sã tej zemia, ale zaròzka sã téz wspòmnióny ti, co za niã przelëwelë krew. To mô pòsobnikóm przëbòczëc, że wòlnotã i òbëndã nié wiedno mùszimë miec, mògã sã nalezc tãzi, co mdã chcelë nóm je òdebrac.

Na drėdźim placu wėrechówónô je mowa (rodnô mowa, ôjczėsti jãzėk). Czė bãdze jesz cwek gadac ò Kaszėbach (lėdzach), czedė nicht na jich zemi ju nie mdze gôdôł w rodney mowie?

Pò tėch dwuch wôżnych sprawach pòjówiãją sã w pòstãpnėch sztrofkach: snôżi kaszėbsczi krôjmalėnk, domôczna (chėcze, zôgóncki, ògródk), tradycjô i kùltura (prawa, zwėczy, jacze bėdėje bėlno tczėc), i nówôżniėshi dziejnik - lėdze, co sã tuwò òd wiedna, warãją na ti zemi òd statat. Dobrze bė bėło, żebė ti lėdze mielė jesz kaszėbskã swiãdã, wiedzelė ò swòjim swiece to, co nót je wiedzec, interesowelė sã sprawama wôżnyma, mielė nen swiat za swój, czėlė sã z nim zrzeszony. Widzymė tej jak malowóny je òbrôz ôjczėznė, co sklôdô sã z wiôldżich i mólėch, codniowėch spraw, chtėrne nawzôj sã przeplôtãją i twòrzã jedno. Człowiek w tim wszėtczim je mólím, ale wôżnym dzėlėkã, bò z mólėch drobinów pówstówãją wiôldżė całoscė. W ti całoscė (ôjczėznie) mdze mù dobrze i ùbėtno, jeźlė na czas zrozumieje ji znaczeniė i rolã.

Do wizje ôjcowiznė pòkôzóny w dokazu Rómpscžėgò pasėje pòzdratk òsobė liriczny z wiėrtė B. Sėchtė *Kaszėba bėł mój tatk*. Tu plėnie takô kôrbionka, że Kaszėbã bėł ôjc i stark, tej syn tėż je Kaszėbã. Òn mô swiãdã, że na tãtczėznã sklôdãją sã: mòrze, wiatrė i sztorm; że ò to mòrze bėło nót biôtkòwac (niė leno dlô Kaszėb, ale i dlô Pòlszczi); że prastarkòwie bėłė cwiardi jak dãb, nie ùdżibelė sã przed żòdnym wrogã, rozmielė wòjowac ò swòje, czedė przėszła takô pòtrzeba.

Slėdnô sztrofka wiėrtė ks. Sėchtė je wskôżã, czegò Kaszėbie nie je nót zrobic, cobė sã nie wėzbėc łączbė z tãtczėznã. Pôdãją òstrė słowa ò zdradze, wėpiarcym sã ôjczėsti zemi, kaszėbsczėgò jimienia, znikwienim rodney mowė – chto tak robi, nie mdze gòdny chadac pò ôjczėstim mólú, co wicy – ùschnie jak wietew òderwónô òd swòjėgo pnia; a przez òdemkã renã wińdze z niegò krew. Tedė nie dzėwiã słowa ùmòlnionė w zakùnczenim pierszi sztrofczi: *Tak jak Kaszėbã bėł mój tatk, chcã nim bėc pò òstatk*. Òsoba lirycznô dówò jasną wskôżã na przĩdnotã, chto tã wskôżã złómie, nie je wòrt bôczėnkù.

Zakùnczeniė

Na spòdlim przėwòlónėch dokazów mòże przĩnc do swiãdė / wėrozmieniô, że ôjczėzna je wôżnym dzėlã lėdzczėgò žėcô. Bez ni człowiek czėje sã òderwóny òd jawernotė, cėsnĩãti w wir swiata, chtėren nėkô bez pamiãcė i wszėtczė drobinė niezrzeszonė z jakãs wikszã całoscã wkrãcy w swòje kólecčka, przemiele i wėplėnie. Człowiek brėkùje pòczėcėgò spòkòju, bezpiekù, nót mù je žėc westrzód lėdzy, co mówią i mėsłãją jak òn, mają te same dejãłė, czėją i žėją tima samima wòrtnotama – a to wszėtkò nalėze w domôcznie, ti wiôldzi abò ti mólí ôjczėznie, tedė ji rolô je nie do przėcenieniô.

Przykładowa realizacja (2)

Wstãp

Na pėtaniė pòstawionė w temace mógłbė gwėсно krótkò òdrzec, że tãtczėzna je dlô człowieka wszėtczim. Ale to słowò *wszėtczim* je baro pòjemnė, bò mòże w nim ùmòlnic wiele rozmajitėch spraw. Czim ôjczėzna tak pò prówdze je, dowiadywãją sã dopiėrze ti, chtėrny jã tracã. Mickewicz gôdôł w *Panu Tadeùszu*, że ôjczėzna je jak zdrowiė, a dowiė sã ò tim dopiėrze nen, co jã stracył. Czejbė pėtac lėdzy ò nówikszė wòrtnotė w žėcym, to na gwės na pierszim mólú wiele bė stówiãło prawie zdrowiė (tak doch pisòł Jón Kòchanowsczi we fraszce *Na zdrowiė*: „Szlachetne zdrowie, nikt siė nie dowie, jako smakujesz, aż siė zepsujesz”). Ale zarôzka za nim bė sã pòjawiła ôjczėzna – i znówù tak bė na gwės rzeklė ti, co jã stracėlė. Czė pòòstãli zdówãją so tak do kùńca sprawã z tegò, jak wôżnã rzeczą je žėcė w gwòsny ôjczėznie? Niė wiedno to je taczė pewnė. Tim barzi tej wòrt je sã sprawie przėzdrzec blėzi.

Rozwicie

Tematowi òjczèznè je pòswiãcony przèwòlony tuwò lirik Jana Ròmpscégò. Ju sòm titel wièrtè wskazywò, ò czim mdze w ni gòdka. Òjczèzna, tarczèzna, domòczna, òjcowizna – to leno niechtèrne z synonimów na nazwanié rodnégò mòla na zemi. Człowiek ùwòżò gò za swój, bò sã w nim ùrodzył i mieszkò, je z nim wseczècowò zrzeszony, bò stãdka pòchòdò, tu je jegò familiò, tu žèje wedle gwòsnèch wòrtnotów.

Na pierszim placu je ùmòlnionò zemia. Òsoba lirycznò kòrbi, że za tã zemiã bëło nót przelewac krew, ale nicht tegò nie żaluje, bò je to sprawa pierszégò sortu – wòlny kròj, mir i spòkój sã wòrt kòzdi cenè. A Kaszèbi biòtkòwelè ò tarczèznã wielerażowò i drãgò. Ta zemia widza sã wiedno wszètczim i wiele chcało jã miec dlò se. Juwerno jak ò zemiã, bëło nót biòtkòwac ò mòwã. Bèlè w dzejach Kaszèb taczè czãdè, czedè jãzèk òjców bëł we wiòldzi zagròzbie i leno cwiardé waranié przè swòjim w kaszèbskich familiach ùchròniło jãzèk òjców przed znikwienim.

Na kaszèbsczim swiat pòkòzóny we wièrzce sklòdajã sã téz snòžè kròjmalènczi. I znòwù, czedè człowiek je midzè nima, mòže mù sã wèdawac, że ni ma tu nick apartnégò. Skòrno leno rèszi dali, zarò zaczinò tesknic za krajã dzecnèch lat. Wszètkò sã régùje tedè w przesnòžã kròjnã, w chtèrny swiat dokòla bëł swój, fùlny snòžich wseczèców. Tedè òjczèstò chècz, chòc mòže malinkò i krèchò, stòwò sã wiòlgã sprawã; nòblèžszè òkòlè mòže zastãpic całi swiat z jegò wszètczima dobroctwama; chce sã žèc znòwù wedle swòjich praw, swòjich zwèków i bëlno je tczèc, wèznawac, òbstojèwac przè nich. Do taczì òjczèznè kòzdi chce przèchadac nazòtka, tu ždajã na niégò znajemny i familiò, tu òn je swój i kòzdi je bratã.

Do taczégò pòzdratkù na tarczèznã pasèjã téz dzeje przèdnégò bòhatera, òpisóné w pòwiescè *Žècé i przigòdè Remùsa*. Heroja je pòkòzóny nòprzòdka jakno pasturk ù pana Zòblòcczégò, a pòzni jakno hańdlòrz wanožacy pò Kaszèbach z nieòdstòjnã karã i wszelejaczim towarã na ni. Czedè mòłi Remùs žèje na Pùstkòwiu, nié wszètkò w tim jegò žècym mù sã widzy, ale skòrno le z niégò wèchòdò, zaczinò wènérowac to, co stracył. W jednym z kùncowèch rozdzèlów, czedè pòtikò sã z Martã, a ta pitò sã czè mò mù przèniesc zédzer, co tak gò wiedno interesowòł za dzecka, òn òdpòwiòdò: *Przèniesè mie gò, Marto! Jò gò pòstawiã w mòji jizdebce, žebè dali pòtikòł czas i mie przèbòczòł lata na pùstkòwiu. Chto wié, czè òne nie bëtè kròm wszètczégò nòszczeslèwszè w mòjim žècu!*

Remùs je tu wskòzã, co w žècym je tak pò pròwdze wòžné. Rechùjã sã wspòmnienia, lèdze z ùszlèch lat, rodny mòł, tradicje, zwèczy – to wszètkò, co człowieka ùsztòłowało, stało sã jegò miazdrã, jegò wseczècowim bènè; tim, ò czim nigdè nie zabãdze, a czej nalèze sã dalek – bãdze tesknił. To prawie je tarczèzna, bez ni nie dò sã žèc.

Zakùnczenie

Na pòdczorchniacé jesz ròz mòže rzec: tarczèzna je dlò człowieka wszètczim; w ni nalèze to, co dò mù pòczècé wòrtnotè, tu sã jegò blèzny, rodzèna, òjcowizna, òbeznóné nòrcèczy, òblubioné zajimnotè, drèszè, mir i ùbètk. Swiat nãcy i je krèjamny, ale nigdè nie mdze miòł tegò wszètczégò, ò czim bëło przed sztòtã, i to je prawie nòwòžnièszè (a nòwòžnièszè – jak gòdòł mòłi Princ – *widzy sã leno sercã*).

Przykład 2.

Òmówi òrtë i znaczenié lëdowi tradycje na Kaszëbach. Òdwòlòj sã do dorzeszonégò òdjimka i wëbrónégò tekstu lëteracczégò.

fol. Wanda Lew-Kiedrowska

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Kształtowanie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
 2. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmacniania poczucia tożsamości i uczestnictwa w życiu wspólnoty regionalnej.
 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
 3. Kształtowanie umiejętności świadomego uczestniczenia w kulturze: regionalnej, polskiej, europejskiej i światowej.
 4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi [...].
 2. Szerokie wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych sytuacjach.
 3. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
- 1) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej.
- II.3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
- 1) posługuje się literacką odmianą języka [...] w mowie;
 - 6) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
- 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
- 1) interpretuje dzieła sztuki;
 - 2) określa wartości poznawanych tekstów kultury;
 - 3) rozumie specyfikę różnych przekazów artystycznych, potrafi nazwać ich twórcy.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki;
 - 2) wypowiada się na tematy poruszane w toku edukacji;
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź.

Przykładowa realizacja (1)

Narzeszenié

Tradicjô dlô kòzdi spòlèznè je wòžnym dzelã ji zècégò. Òd kùltiwòwaniô òbrzãdów, òbèczajów, zwéków, wierzeniów gwòsny spòlèznè zanòlégò to czè do tegò karna przepisywò sã jistnégò człowieka, czè nié. Nòwòžniészim dzejnikã kòzdi tradicje je ji przekazywanié z pòkòlenia na pòkòlenie, i to na Kaszëbach zjiscywò sã òd wiedna. Ta grèpa regionalnò mò ùstanowioné swòje pòzdrzaczci na wiele spraw, przèjãtè òrtè mészleniégò w wiele zòkrãżach, swòje spòlèznowé mòdła dzejaniô, ùznóné przez lédztwò za wòžné dlô jich dzysdniowòscè i przinòtè.

Òpisènk dokazu

Na òdjimkù widzime elementè kùlturè materialny zrzeszoné z òbrzãdama sparłãczonyma z òbchòdanim swiãt. Na pierszim planie tradycyjny instrument – diòbelsczé skrzèpice, chtèrne sã wèzwèskiwóné w kapelè kaszëbszczi, a ta colemalò graje òb czas kòlãdowaniô gwizdzków we Wiliã Gòdów abò gwizdów pòd kùnc rokù. Widzime palmè, chtèrne swiãcy sã w Niedzelã Palmòwą, a ùziwò pòzni przè rozmajitèch ležnoscach; je dègùska (jałowc), jakã je nót w drèdži

dzień Jastrów wëdëgòwac kògò le sã dô; są kòsziczi z jòjkama, jaczé dëgùsarze dostòwają za dozëranie tradicje.

Przedny problem

Zortë i znaczenië lëdowi tradicje na Kaszëbach.

Rozwicé

Wòżnym dzelã kaszëbsczi tradicje są òbrzãdë. Kaszëbskò kùltura je bòkadnò w tim zòkrażim. Mò swòje òbrzãdë sparłãczoné z wòżnyma wëdarzeniami z żëcégò, jak: narodzenië dzecy, chrzcënë, zdënk, smierc, pòchówk. Je téż baro bòkadny zbiër òbrzãdów zrzeszonëch z rokã òbrzãdowim czë swiãtama. Jinszim cekawim i baro apartnym òbrzãdã je scynanië kani, chtërno òdbiwò sã w sobòtci.

Do kaszëbsczi tradicje nòlëżã téż òbëczaje. Jednym z wòżnëch òbëczajów dówni, a dzys coròz mni, bëło pòczestné zwròcanié sã do starszich i nieznajemnëch personów, tj. pòczestnò fòrmã *Wë*, jakò bëła ùżiwónò nié leno do cëzëch, ale téż doma do starków i starszich. Miast zamiona *Wë* mòglë bëc ùżëté pasowno dobróné czasniczi: *wezce, pòjce, sadnijce*.

Na tradicjã skłòdają sã téż zwëczaje, chtërnyma dobrze sã w żëcym czerowac, żebë bëc dobrze òdbierónym przez jinëch.

Przikiłòd z lëteraturë

Gòdającë ò òbrzãdach wòrt je pamiãtac ò *scynanim kani*. Je to tak charakteristiczny dlò kaszëbsczi tradicje òbrzãd, że wiele ùtwórców kaszëbsczi lëteraturë sã do niëgò w swòjich dokazach òdwòliwało i cëgã òdwòliwò, a dokladno òpisòł gò midzë jinszima Jón Karnowsczi w swòjim teatralnym widzawiszczu pt. *Scynanië kani*.

Przë òmówianim zwëczajów mòże sã òdwòlac do lëteracczëgò bòhatera – Remùsa, chtëren na przëmiòr ni miòł w zwëczaju nigdë sztridowac sã z lëdzama i czej chtos bròł towòr z jegò karë, a nie dówòł dëtków, gòdòł leno „Biòj z Bògã”. Tenze téż Remùs ni miòł w se zloscë do Marcjannë, czedë ta wëchòwiwa gò przë ùżëcym trãpka; a czedë w swòjim rëzowanim nawiedzòł òkòlné kòscołë, òblòkòł bótë (chòc chòdòł colemało na bòsòka), bò „wiedzòł co sã slëchò przed tim nòwikszim Panã”.

Zakùnczenië / Kùncowò dba

Na tradicjã, jak je widzec z przëwòlónëch spraw, skłòdò sã baro wiele dzejników. Tuwò òstałë òmówioné leno niechtërne. Dobrze, że na Kaszëbach wiele z nich sã dozërò, bò dzãka temù spòlëzna trwò, sã rozwijò i przekazywò wòrtnotë młòdim pòkòleniom.

Przykładowa realizacja (2)

Wstãp

Tradicjò je nieòdstójnym dzelã kaszëbsczi kùlturë. Naszi przòdkòwie mielë wiòlgã starã ò to, żebë òbrzãdë, òbëczaje i zwëczajë, a téż wiédza i jinszë wòrtnotë bëłë przekazywóné z pòkòleniëgò na pòkòlenië. Temù zadaniëmù pòswiãcywelë wiele czasu, żebë te dobroctwa ùchrònic przed zabëcym.

Òpisënk dokazu

Tradicjò i tradycyjné rzëmiãstwò kaszëbszczë je tu bòkadno reprezentowóné: są tradycyjné kòsziczi plotłë z kòrzónka (a téż jinszë òbrzãdowé ùplotë), widzymë instrumentë (diòbelszczë skrzëpice i bròmtop), bòkadno wëszëti tòflòk, glëniané i ceramicznë wërobinë z kaszëbsczima

mòtiwama, a téż tradycyjné weczì (z zaprawama), jaczim kòżdò gòspòdèniò pòswiãcywa wiele czasu, żebè familie zagwèsnic zdrów i smaczné jestkù.

Przędny problem

Znaczenié lédowi tradicje je nié do przecenieniò. Przè wëròbianim taczich cédów, jaczé widzime na òdjimkù, bëło nót wiele czasu – rãcznò robòta wiedno wiele gò brékùje, ale téż bëło przè tim wiele kòrbieniò, pòspòlnégò bëcò ze sobã, pòwiòdaniò ò ùszlèch i prziińdnèch czasach (a to doch prawie je tradicjò). Dzecè ùwòżno slèchałè i pózni pòwiòdałè dali swòjim dzòtkóm, a przè tim ùczilè sã lédowégò rzemiãstwa, co w prziińdnoce wiele razy mògło bëc spòsobã na żecé.

Przikłòd z lèteraturè

Naszi starkòwie dobrze wiedzelè, że tradicjò je bògactwã, kaszëbskã kùlturowã erbã, kòpalniã wiédzè ò ùszłòce. Za ji przèczènã znajemè swòjã juwernotã, mòzemè zwèskiwac z lédowèch mądrosców, co je ùstanowiłè ùszlè pòkòlenia. Wiedzòł téż ò tim Pón Czòrlińszci, a òsoblèwie jegò białka Basza, bòhaterowie pòmату Hieronima Derdowsczégò. To pani Czòrlińskò pierszò domiszlò sã, czemu ji chłopù dèrch jidze lèchò i ni mòże òn wrócèc dodóm, òna nalòżò chłopã i wènèkiwò z jegò mùcè pieczelnégò mùla, co mù gò zadòł mscèwi Szmùl. Òna téż wspòminò krwawé dzeje Kaszëbów, spiéwajacè dzeckù nad kòlibkã ò wèmòrdowanim/ rzezè Gduńczun przez Krzëżòków. Do ni Smãtk wësylò mòrà, żebè mãczèła w nocè biédnã białkã.

Pón Czòrlińszci téż wèkazywò sã wiòlgã starã ò tradicje kaszëbsczé, midzè jinszima próbùje je przèbòczèc w gòdce z rëbòkã Kąklã. Jidze tu kòrbionka nié leno ò katolècczi wierze (chtèrnã w protestancczim czãdze niejedny mienielè na lèterskã wiarã, co sã przèdnémù heroje baro nie widzało i miòł do drècha ò to żòł), ale téż ò gùbieniem jãzëka òjców (to Czòrlińszci miòł za jész wikszã przewinã). Przez te dwie sprawè doszò na zòpadnèch Kaszëbach do wènarodowieniò. Przędny heroja pòmátu wilerazowò dówò do wiédzè, że tradicjò je òsoblèwie wòżnò w zachòwanim juwernotè.

Pòdczorchniãcé

Felènk pòrzeszeniò z tradicjã i braniò z ji spòdkòwiznè chùtkò doprowadzy do znikwieniò swòjny juwernotè. Dzecè, jaczé mdã chòwóné bez wòrtnotów wèchòdajacèch z tradicje, bez patriotizmù, wrzlèwòtè na piãkno, bez achtnieniò starszych i pòkòleniowi erbè, nie mdã sã czerowalè w żècym mòralnymã wskòzama.

Przykład 3.

Òmowi wzôjny cësk mòwów na se – pòlaszëznë na kaszëbiznã i nazôtno. Òdniesë sã do dorzeszonégò tekstu i swòjich jãzëkówëch doswiôdczeniów.

Dariusz Majkówsczi

10 lat drodżi „do złoti brómë zapadłégò zómku”

Pòjawiło sã w „Stegnie” czile tekstów namienionëch kaszëbiznie. Wiele je w nich narzékaniô na ji słabã znajomôsc westrzód piszącëch, òsoblëwie młodëch. Dlô przëkładu pòrã cytatów: „W tekstach pòeticzczich młodëch aùtorów jidze zaùważëc słabã znajomôsc domôcy słowiznë i składni, a òsoblëwie môli kòntakt z żëwą mòwą, czegò rezultatã je wësukónô, słownikówô kaszëbizna w wierszach”. Aùtorce tëch słów Ludmile Gòłąbk òdpòwiedzôł Grégór Schramka, chtëren òbwiniôł jã, że za baro pòlaszi i ùżiwô taczich słów, jak: „chaos”, „ùswiomic”, „dobitny”, „przestrzeń”, „wërôz”, „badôcz”, „ewidentny”, „gùstowac” abò wërażeniów: „zdrzec przez prizmat”, „nostalgiczne przëwiãzanié”.

Sławòmir Fòrmella kritikòwôł jãzëk spiéwów karna Bubliczki na przëkładze *Nie bãdã sã żenił*. „Cëż taczégò mòzëmë tam ùczëc? Przede wszëtczim to, że „nie będë sië żenił”. Zarô pò tim pòlsczim dzélëkù czëjemë kaszëbsczë „jaż do Wiôldzinocë”. Dejade żebë zachòwac „równowôgã” midzë jãzëkã kaszëbsczim a pòlsczim, zarô pò tim mómë: „Wezmë sobie dziewczë, co ma modre oczë”. Wedle mòji dbë leno slédnô lëtra „psëje” to pò pròwdze pòlsczë zdanié. A dze je tuwò kaszëbienié, chtërno je doch jedną z nówôżniészich znanków kaszëbszczi mòwë?”

Dariusz Majkówsczi, *10 lat drodżi „do złoti brómë zapadłégò zómku”*, „Stegna”, nr 4/2016 (42), s. 6.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębienie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
 2. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmocnienia poczucia tożsamości i uczestnictwa w życiu wspólnoty regionalnej.
 3. Pogłębianie wiedzy na temat zagadnień z zakresu nauki o języku.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
 4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi [...].
 2. Szerokie wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych sytuacjach.
 3. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 1) analizuje różne wzorce postaw i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;
 - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur.
- II. 1. Gramatyka. Zdający:
 - 1) wykazuje się wiedzą z zakresu fonetyki, fleksji, słowotwórstwa i składni.
- II. 2. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:

- 1) posługuje się literacką odmianą języka [...] w mowie;
 - 4) rozróżnia pojęcia błędu językowego i innowacji językowej, poprawności i stosowności wypowiedzi;
 - 6) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
- 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki;
 - 2) wypowiada się na tematy poruszane w toku edukacji;
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź.

Przykładowa realizacja (1)

Wstãp

Jãzëczci, chtërne fãksnérëją bliskò siebie, a jesz czasã wespól na jednym teritorium, wiedno mają na se wzôjny cësk. Jeżlë są to mòwë ò juwernym statusu i są ùżiwóné przez karna ti sami abò jistny wiôlgòscë, tej mają szanse na zachòwanié swòjich jãzëkówëch apartnosców przez dludzi czas. Jeżlë wërechòwóné przed sztótã warënczi nie są propòrcjonalno równé, tej mòwa niéwiôldżégò karna bãdże pòd wiôldzim cëskã jãzëka wikszoscë. Tak prawie dzeje sã z jãzëkã Kaszëbów, chtërny mającë swòjã gòdka òd wieków, mieszkają równak w Pòlsce, dze ùrządowim jãzëkã je pòlaszëzna, chtërna mò wiôldzi cësk na kaszëbiznã.

Rozwicé

W dorzeszonym do tematu teksce je gòdka ò kòndicje kaszëbiznë westrzód młodëch ùtwòrców lëteraturë i mùzyczi. Aùtor żòli sã w nim, że młodi kaszëbsczi ùsòdzcë òdeszlë ju baro dalek òd domòcégò jãzëka òjców, czasã tak dalek, że nie przëpòminò òn ju rodny mòwë prawie wcale. Pierszi akapit tekstu ticzi sã jãzëka młodëch ùtwòrców liriczi kaszëbsczi. Jich kaszëbizna òstała pòddònò òbtaksowanu i wësżło na to, że mają rozmajité fele jãzëkówë prawie we wszëtczich zòkrãżach: nie znają apartny leksyczi, skłãdnie braknie wiele do dobrégò, są òderwóny òd żëwégò jãzëka. To pòsobicã spròwiò, że jich kaszëbizna je sztuczno, wësżukònò i òpiartò na słowarzach. Czë równak leno ti młodi są winny temu, że jich kaszëbizna je marnò? Chtos jesz bë gwësno mùszòł razã z nima za to òdpòwiadac!

Kritikùjącò stój kaszëbiznë westrzód młodëch lirików sama téż równak pòlaszi. W ji diskùrsu pòjòwiają sã co sztót pòlònizmë, co òznòczò, że i òna je pòd wiôldzim cëskã pòlszczégò jãzëka, a kaszëbizna gwësno nie je dlò ni do kùńca rodną mòwã.

Drëdżi akapit tekstu je pòswiãcony òmówieniù jãzëka mùzyków. Tu sytuacjò je jesz gòrszò. W tekstach òmówiònégò karna ni ma ju prawie wcale kaszëbszczich słów. Jich spiéwë są wëfùlowóné pòlònizmama, westrzód jaczych, jak sztëczczy òkrasë w prażnicë, pòjòwiają sã niewielné kaszëbszczé słowa. Pëtanié drëdżë tej je taczé: czemu mò sluzëc kaléczenié òbëdwùch jãzëków (bò żòden z nich nie je tu pòprawny)? Czë nié lepi przeńc tej na jãzëk, chtëren sã znaje lepi?

Tak je w ùtwòrstwie. A czë lepi je w codniowim żëcym? Wiele młodëch òdchòdò òd jãzëka òjców (nié leno ze swòji winë), wëbiérò pòlszczi jãzëk, òdrzucò swiãdno rodną mòwã. Równak w jich pòlaszëznie czëc cëgã regionalné znanczi, kaszëbszczé jãzëkówë smaczczì. Nie dò sã

tegò tak letkò wëzbëc, bò jãzëkòwé nôwartë nôlëżą do drãdżich w rugòwanim. Mómë tej pòlaszëznã, ale co sztërk skaszëbionã. Nie je to równak nowé zjawiszczë, temat pòjòwiòł sã òd dówna, midzë jinszima z taczi pòkalëczony gòdczi szpòrtowòł Aleksander Labùda w jednym ze swòjich felietonów.

Cësk pòlaszëznë i kaszëbiznë na se równak jidze w òbie stronë. WidzYMë, że nôrodnY jazëk mò coròz wikszY wpliw na gramatikã kaszëbskã. Coròz wicy mòdlów (np. zjinaków) je równóné w stronã pòlaszëznë, chòc kaszëbizna mia piérwi swòje snòżé i apartné mòdła.

Zakùnczenié

Polaszëzna i kaszëbizna na gwës mają na se nawzòjny cësk, ale to mòwa Kaszëbów, jakno „jãzëk nôlëżący do mni ùżiwónëch” bãdze mia drãgã drogã do zachòwaniò swòji apartnoscë przë szeroczim wchòdanim do kaszëbsczich dodomów pòlsczégò jãzëka.

Przykładowa realizacja (2)

Wstãp

Je ù Majkòwsczégò w jegò pòwiescë *Żécé i przigòdë Remùsa* mòtiw zaklãti królewionczY i zapadłégò zómku. Ta królewionka (kaszëbskò mòwa) chce bëc przeniosłò do swòjégò zapadłégò zómku (lëdu kaszëbsczégò). Królewionka szukò dzërnika, co jã przeniese do zómku przez glãbòkã wòdã i sã nie ùlãknie òpòcznëch ùkòzków, co bãdã chcałë mù w tim przeszkòdzëc. Wëbiër pòdł na pasturka Remùsa, co to niczégò sã nie bòji. Niestraszny mù trud ani strach. Niewòrto téz nibë ni mò do niego przistãpù. A równak òn nie dobiwò.

Rozwicé

Chòc përnã jinszé sã realia pòwiescowé òd dzysdniowi stójnotë kaszëbiznë, to równak je w òbëdwùch sytuacjach wiele pòspólnégò. W Remùsowëch czasach przëdnym cemiãżcã bël zòbòrca, co miòł za cël znikwic kaszëbiznã i pòlaszëznã téz. Dzysdnia ni ma jawernégò wroga, a równak zómk zapòdò sã, królewionka co sztërk wòłò ò retënk, leno dze sã ji ricerze?

Ò tim prawie je tekst dorzeszony do tematu. Sami Kaszëbi kritikùją se nawzòjno, wëtikają fele jãzëkòwé, wskazywają na coròz wikszY problem z pòlaszenim w kaszëbsczim ùtwòrstwie, òsoblëwie ùsòdzónym przez młodëch. To òznòczò jedno – kòndicjò rodny mòwë ù młodégò pòkòleniò je słabò, a czasã (jak w przëwòlónym karnie mùzycznym) prosto nijakò. To je wiòlgã zagròżbã dlò pòkrokù i przekòzaniégò jãzëka òjców pòstãpnémù pòkòleniu.

Młodi Kaszëbi, czãsto ze zgnilstwa, nie dówają pasownégò bòczënkù sprawóm nôwòzniëszim, a do taczych doch nôlëżą: tradicja, kùltura i jãzëk òjców. To je erba pò starkach, chtërny ni mòże tak prosto cësnąc w nòrt. Gwësné je, że mùszã pòslugiwac sã jãzëkã pòlsczim, bò òd tegò wiele w jich żëcym zanòlégò, ale ni mògã przë tim zabëc ò dozëranim swòjich wòrtnotów (do czegò namòwielë rozmajiti wòżny lëdze, z papieżã Janã Pawłã II na przòdkù).

W rësnoce kaszëbsczY fãksnérëją dwa słowa, co òddówają dobrze sprawã wzòjnégò cëskù na se mòwów Kaszëbów i Pòlòchów – jidze ò pòlaszenié (ùżiwanié pòlsczégò jãzëka, czedë je wiedzec, że nen jistny człowiek znaje rodną mòwã i mògłbë ji ùżëc; abò téz òkròszanié kaszëbsczégò tekstu pòlsczima słowama) i ò kaszëbienié pòlsczégò tekstu (nie je tuwò gòdka ò znóny jãzëkòwi znance, zwóny w gramatice kaszëbsczY kaszëbieniëm). Na miëszanié jãzëkòwëch kodów ni ma przëzwòleniò nigdze na swiece. Kòzdò mòwa mò starã ò swòjã czëstosc, co nié do kùńca sã ùdówò (pòlaszëzna téz mò np. jiwer z wchòdającã w ji zòkrãżé anielszczëznã). Tak to ju je, że jãzëczY mają na se wiòldzi cësk, a czedë ùżiwają

jich równoleżno ti sami lédze, to wiedno skůnczi to sã próbama rugòwaniò jednegò z nich.

Zakùnczenié

Lédze na swiece ùżiwają czile tēsācy jǎzēków. Niechtērne z nich nòležą do mòwów zagroženēch wędżiniācym, tedē jich ùżētkòwnicē mùszą dokładac wiòldzi starē ò jich ùtrzymanié. Na spòdlim kaszēbsczégò jǎzēka, chtēren, chòc zarechòwóny do mni ùżiwónēch, žēje i sã rozwijò przez czilenòsce wieków, mòże miec nòdzejā, że przē dobrim nastawieniem samēch Kaszēbów ùdò sã gò zretac przed zadżiniācym i przekazac przyńdnym pòkòlenióm.

2.2. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna

W *Informatorze* dla każdego zadania podano:

- liczbę punktów możliwych do uzyskania za jego rozwiązanie (umieszczoną po numerze zadania);
- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu;
- zasady oceniania rozwiązań zadań;
- poprawne rozwiązanie każdego zadania zamkniętego oraz przykładowe rozwiązania każdego zadania otwartego.

Część 1. Test

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj **tylko na podstawie tekstu** i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile Cię poproszono. Odpowiedzi udzielaj tylko w języku kaszubskim.

Tekst 1.

Adela Kuik-Kalinowska

Królewionka i zapadli zómk. Młodokaszēbi i lēteratura

Ùsadzóné w 1912 rokù Towarzēstwò Młodokaszēbów w jaczims dzélu bëło òdpòwiedzā na dzejanié jistniejącégò w tim czasie Kaszēbsczégò Lēdoznawczégò Towarzēstwa. Na reprezentowóné przez KLT przedstòwianié kaszēbsczji kùlturē jakno mùzealny jawernotē nie bëłē zgòdā młodokaszēbi, chtērny w swòjim lēteracczim dzejanim widzelē kaszēbską kùlturā w łączbie z òglowòpòlsczima artisticznyma i esteticznyma zgròwama. Jidze tuwò òsoblēwie ò trzē sprawē: neòromanticznē zainteresowanié prehistoriā i historiā Słowianów, rozwij esteticzno rozmióny kategòrie lédowòscē i fòkloru, a téż impresjonisticzno-lēterackā estetikā nòstroju.

Želē jidze ò pierszā sprawā, to wòrt pamiātac, że razā z pòjawieniem sã neòromantizmù w pòlsczi tradicje przelòmaniò XIX i XX wiekù na nowò zacząłē sã òbgòdczi ò tim, w jaczim dzélu w nòrodny òdrodze wòżné je wēprowòdzanié swòji juwernotē z nòdalszich dzejów. Młodopòlsczē lēteracczē mòdła zachācywałē młodokaszēbów do bűdowaniò pòmòrsczich mitów, jaczē dòwałē Kaszēbóm pòczēcē znacznēkù jich historicznēch kawłów i ùznanié dówny i dzysdniowi kùlturowi stojznē. Tak jak aùtorzē pòlsczich dokazów nalòzelē w legendarnēch dzejach Słowianów czē kawłach dinastie Piastów pòkrzēsnotā i nòdzejā na juwernotowā òdrodā, tak w kaszēbsczich dokazach bëłē przējimóné jistné zgròwē w òbrēmienim gwòsny kùlturowi tradicje i jich aùtorzē dochòdelē do szlachòwnēch dejowēch skùtków.

Dręgą interpretacyjową sprawą wëchòdającą z młodopòlszczégò spòdlò je lëdowòsc. Młodokaszëbi jistno jak młodopòlòszë dozdrzelë, że w òbjim wësoczi i òficjalny lëteraturë przemikałë z gãbny abò pismieniznowi tradicje wsë tekstë legendów, pòdòwków, gòdków, facecjów, jaczé, chòc nie przejmiałë czëtińca wësukónym, artisticznym ùsztòlënim, to równak pòrësziałë prostotą, òstroscą i swiëzoscą òbrazowaniò. Młodopòlszczë zainteresowanië chłopską kùlturą, jiwrama codniowégò žëcò na wsë ùswiadniò młodim ùtwòrcóm, òsobliwie Karnowscémù i Heyce, że wprowadzanië do lëteraturë lëdowi tematiczi mò pòzytywne pòznòwczë wòrtnotë. [...]

Trzecò sprawa sparłãczonò z pòetiką nòstrojowòscë dokazów młodokaszëbów téz sã rzeszi z esteticznyma žochama cządu, w jaczim dzejelë. [...] Młodokaszëbi, nawetka czej nie przejmelë dekadencczich i nihilisticznëch dzejników zamklëch w młodopòlszczich dokazach, to nie òstòwelë òbòjãtny na ji nòstrojowòsc, pòeticczë òpisënczi rëmù nòtërë, symbolizm przedstòwiònégò swiata, farwizm czë mùzycznosc.

A. Kuik-Kalinowska, *Królewiònka i zapadli zómk. Młodokaszëbi i lëteratura*, w: D. Kalinowski, A. Kuik-Kalinowska, *Kaszëbskò lëteratura. Wëzdrzënë, tł. D. Majkówsczi*, Gduńsk 2017, s. 83.

Zadanie 1. (0–1)

Dokùńczë zdanië. Wëbierzë pasowną òdpòwiëdz spòmiedzë pòdónëch.

Z tekstu wëchòdò, że młodokaszëbi wëzwëskiwelë w swòjich dokazach mòdła mészleniò ò lëteraturze i kùlturze wzãtë z pòlszczi lëteraturë

- A. pòzytywizmù.
- B. romantizmù.
- C. dekadentizmù.
- D. òswieceniegò.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 - 2. Pogłëbianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
 - 1. Kształcenie umiejëtności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich;
 - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 3) odczytuje sens tekstów popularnonaukowych [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C

Zadanie 2. (0–2)

Wëszacuj prôwdzëwòsc pòdónëch infòmracjów. Pòdsztrëchnij P, żlë infòmracjô je zgòdnô z tekstã, abò F – żlë je nieprôwdzëwô.

1.	W nôrodny òdrodze Kaszëb wôżné je bûdowanie juwernotë na spòdlim dôwnëch mitów.	P	F
2.	Wedle młodokaszëbów kaszëbskô kùltura je pòstałoscã mùzealny jawernotë.	P	F
3.	Òblubionã przez młodokaszëbów tematikã jich dokazów bëło pòkazywanie żëcégò lëdzy w miesce.	P	F
4.	Młodokaszëbi w swòjim ùtwórstwie chãtno pòsługiwelë sã dejama artisticznyma ùtwórców Młodi Pòlszczi.	P	F

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 3) odczytuje sens tekstów popularnonaukowych [...].

Zasady oceniania

2 pkt – wskazanie czterech poprawnych odpowiedzi.

1 pkt – wskazanie trzech poprawnych odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. P
2. F
3. F
4. P

Zadanie 3. (0–1)

Wëbierzë i zaznaczë trzë pòprawné òdpòwiescë, chtërne zgòdno z trescã 1. akapitu bë mòglë bëc zakùnczenim pòdónégò niżi zdaniò.

Kaszëbskò kùltura i lëteratura wedle młodokaszëbów mò

- A. brac swòje mòdła z mùzealny jawernotë Kaszëb.
- B. sëgac pò tematë z jinëch kùlturów.
- C. bëc twòrzonô na spòdlim pòmòrsczych mitów.
- D. òpierac sã na lëdowòscë i fòlklorze.
- E. szëkac inspiracjów do twòrzeniò w tekstach religijnëch.
- F. bòkadno sëgac do nòstrojowòscë.

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych [...].

Wymaganie szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...], potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C, D, F

Zadanie 4. (0–2)

W chtërnëch dokazach z kaszëbsczi lëteraturë je widzëc zwëskiwanié z pòdónëch niżi artisticznëch abò esteticznëch mòdłów (pòdòj titel dokazu i jegò aùtora).

	esteticzné abò artisticzné mòdło	titel dokazu	aùtor
1.	wëprowòdzanié swòji juwernotë z pòmòrsczych mitów		
2.	przemikanié do òficjalny lëteraturë mòtiwów z legendów, pòdòwków i mitów		
3.	stosowanié pòeticzczich òpisënków nòtëré		

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
 - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne wskazanie trzech tytułów i trzech autorów.
 1 pkt – poprawne wskazanie dwóch tytułów i dwóch autorów.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

estetyczne abò artisticznè mòdło	titel dokazu	aùtor
wëprowòdzanié swòji juwernotè z pòmòrszczich mitów	<i>Rozmòwa Pòlòcha z Kaszëbą</i>	Floriòn Cenòwa
przemikanié do òficjalny lèteraturè mòtiwów z legendów, pòdòwków i mitów	<i>Jadamòwi rôj</i>	Jón Karnowsczi
stosowanié pòeticzczich òpisènków nòtèrè	<i>Žécé i przigòdè Remùsa</i>	Aleksander Majkòwsczi

Zadanie 5. (0–1)

Wëjasnij, jak rozmiejesz słowa *przedstòwianié kaszëbsczi kùlturè jakno mùzealny jawernotè*, ùżèté w zdanim *Na reprezentowóné przez KLT przedstòwianié kaszëbsczi kùlturè jakno mùzealny jawernotè nie bëlè zgòdą młodokaszëbi*.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

IV. 2. Pisanie. Zdający:

- 1) hierarchizuje informacje zawarte w tekście;
- 2) tworzy własny tekst, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi;
- 5) uwzględnia w interpretacji potrzebne konteksty [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Kaszëbskô kùltura jakno mùzealnô jawernota to nick jinszégò jak ògłoszenié, że ji trwanié mô sã ju kù kùncowi. Przez taczé ùjácé kùlturè bë miôł rozmiôc, że ni ma ju w ni žécégò, że sã nie rozwijô i ni mô żódny prziidnotë. Równak za sprawą wielnëch pòkòlëniów kaszëbszczich dzejarzów i ùtwórców ni ma jész mùszu spiewac ji *pùsti nocë*, bò jész nie ùmierô.

Zadanie 6. (0–1)

Dokùńczé zdanié. Wëbierzé òdpòwiédz A abò B i ji ùdòkaznienié 1, 2 abò 3.

Słowò *żochama* ùżëté w zdanim „*Trzecô sprawa spartãczonô z pòetiką nòstrojowòscë dokazów młodokaszëbów téż sã rzeszi z esteticznyma żochama czãdu, w jaczim dzejelë je*

A	archajizną	bò	1	w tim teksce mô jinszé znaczenié niżlë w codniowim jãzëkù.
	neòlogizną		2	wëszło ju z pòwszechnégò ùżëcò w jãzëkù.
B			3	niedòwno pòjawiło sã w kaszëbszczim jãzëkù.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Pogłëbianie wiedzy na temat zagadnień z zakresu nauki o języku.

Wymagania szczegółowe

II. 2. Zróznicowanie języka. Zdający:

- 6) rozpoznaje różne typy słownictwa (np. archaizmy, neologizmy [...]).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B, 1

Zadanie 7. (0–1)

Wpiszë pòdóné czasniczi przë jistnikach, z jaczima òne twòrzã wërazowé zdrëszenië.

prowadzëc / dozerac / brac / przëpòdawac

- A. wzór
- B. argùmentë
- C. tradicjã
- D. spiérkã

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych [...]).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne dobranie czterech czasowników do rzeczowników.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

- A. brac wzór
- B. przëpòdawac argùmentë
- C. dozerac tradicjã
- D. prowadzëc spiérkã

Zadanie 8. (0–1)

Na spòdlim slédnégò akapitu wërechùj bënòmni pò dwie sprawë, jaczych młodokaszëbi nie przëjmelë i jaczé przëjmelë òd ùtwòrców Młodi Pòlsczi.

Nie przëjmelë:

.....

Przëjmelë:

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe
 1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...], potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne dobranie czterech przykładów.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Młodokaszëbi nie przëjmelë òd ùtwórców Młodi Pòlszczi:
dekadenczczich dzejników, nihilizmu.

Przëjmelë:

nòstrojowòsc, symbòlizm, farwnosc, mùzycznosc.

Zadanie 9. (0–2)

Przëzdrzë sã òpisónémù w teksce pòzdrzatkòwi młodokaszëbów na lëteraturã i napiszë ò wëzwëskanim tëch artisticznëch zgrówów przez Aleksandra Majkòwsczegò w pòwiescë *Żëcé i przigòdë Remùsa*. Pòdòj bënòmni sztërë przykładë.

.....
.....
.....
.....
.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 2) rozpoznaje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu [...];
- 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...];
- 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

2 pkt – podanie czterech przykładów.

1 pkt – podanie trzech przykładów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Jedną ze znanków przėjimóněch przez młodokaszėbów w lėteraturze bëło stosowaniė pòeticczich òpisėnków nòtėrė, co je widzec ù Majkòwsczegò wiele razy na kòrtach jegò pòwiescė, np. snòži òpisėnk Lasów Mirochòwsczych. Wiele tėż w tėch dokazach nòstrojowòscė, czegò méstrã bëł ùsòdzca „Remùsa”: czedė ùmiėrò Remùs abò stòrò Julka, czėtińc je smùtny razã z przėdnym herojã; czedė nen sã ceszi – redėje sã tėż òdbiėrca. Wòżnym dzejnikã w romanie Majkòwsczegò je tėż bòkadnò symbòlika, np. mòtiw zaklãti kròlewionczki i zapadłėgò zómku je tak nosny, że wiele ùtwòrców do dzysdnia z niegò bierze mòdła. Ni mòże tėż nie wspòmnać o farwizmie w dokazu pisarza; czėtińc pòrėsziwajãcė sã pò kòrtach pòwiescė mò zaangażowónė wszėtczė zmėslė, w tim òsoblėwie ne zdrokòwė i slėchòwė przez bòkadno reprezentowónã mùzycznosc i farwizm.

Zadanie 10. (0–1)

W pòdònym niżi zdaniem zastãp pòdsztrėchniãtė słowa jich synonymama.

Trzecò sprawa sparlãczonò z pòetikã nòstrojowòscė dokazów młodokaszėbów tėż sã rzeszi z esteticznyma żochama czãdu, w jaczim dzejelė.

Trzecò sprawa z pòetikã nòstrojowòscė
 młodokaszėbów tėż sã z esteticznyma żochama
 w jaczim dzejelė.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

- II. 2. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne dobranie czterech synonimów.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Trzecô sprawa zrzeszonô z pòetiką nòstrojowòscë ùsôdzków młodokaszëbów téż sã parłãczy z esteticznyma zochama czasu, w jaczim dzejelë.

Zadanie 11. (0–1)

Na spòdlim tekstu zapiszë sztërë argùmentë na pòpiarcé tezë: *Lëteratura twòronô przez młodokaszëbów mia wiele pòspólnégò z lëteraturą ùsôdzców Młodi Pòlsczi.*

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
4. Wzbogacenie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w óżnych sytuacjach.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną, wskazuje tezę, argumenty i wnioski (PR).
- IV. 2. Pisanie. Zdający:
- 1) hierarchizuje informacje zawarte w tekście;
 - 2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie czterech argumentów.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Młodokaszëbi żëlë i twòrzëlë w tim samym cządze, czedë w lëteraturze pòlsczi dzejelë ùsòdzcë Młodi Pòlsczi. Je wiedzec, że z jich dejama stikòł sã nòwòżniëszzi z młodokaszëbów – Aleksander Majkòwsczi, czedë sztuderowòł w Niemcach i tam pòznòwòł przednëch ùsòdzców Młodi Pòlsczi. Òd nich wëniòł zamiłowanié do tematów zrzeszonëch z dówną historią Słowianów; na kartach dokazów pòjòwiałë sã narzeszenia nawetka do czasów prehistoricznëch, za jich przëczënë zainteresowòł sã lëdowòscą i fòlklorã w swòjich dokazach, wprowadzył do swòjich ùsòdzków estetikã nòstrojowòscë. Nié leno òn zresztą przëjimòł te mòdła. To samò bë mògł rzec ò Karnowsczim i Heyce.

Zadanie 12. (0–1)

Pòrzeszë òmòwiònë w teksce elementë składowé lëteraturë młodokaszëbów z przykładama z jich dokazów. Rozrzeszenié wpiszë do zestòwka.

1) zainteresowanié historią Słowianów	A) legenda ò stwòrzenim Kaszëb
2) bùdowanié pòmòrszczich mitów	B) zaklãtò kròlewiònka i zapadli zómek
3) zwëskiwanié z pòdòwków	C) Remùs jakno ricerz Witostów
4) symbolizm przedstòwiònégò swiata	D) czòrny Ariman jakno Smãtk

1.	
2.	
3.	
4.	

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 5) przyporządkowuje poznane utwory do określonych grup literackich (np. Młodokaszubi, Zrzeszeńcy) (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. C
2. D
3. A
4. B

Zadanie 13. (0–1)

Na spòdlim trzecégò akapitu wéjasnij znaczenié słowa *lédowòsc*.

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów [...]).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Lédowòsc – to zainteresowanié kùlturą chłopską, codniowim żęcym wiesónów i wëzwëskiwanié ti tematiczi w ùsòdzkach lëteracczich.

Tekst 2.

C. Òbracht-Prondzyńszci, T. Fópka, K. Kùlikòwskò
Czile wniosków ò dzysdniowi kaszëbsczi kùlturze

Wòrt zacząc òd tegò, że dzysdniowò kaszëbskò kùltura jistnieje. I to nie je niżòdnò wëszwiehcëna, bò wiédza ò stojiznie rozmajitëch etnicznych pòspòlnotów przekònywò, że ni mùsi tak bëc, że wszëtczé grëpë taczégò òrtu twòrzą jaczés nowé zamkòscë i kùlturowé wòrtnotë. Mògå òne leno warac przë tim, co erbòwałë, i żëc zaòstaòscama ùszlotë. To, że kaszëbskò kùltura wcyg warò, zmieniwò sã i rozwijò, je swiadectwã żëwòtnoscë kaszëbsczi pòspòlnotë.

Teròczasnò kaszëbskò kùltura je swòjnégò òrtu mieszónką tradicjowëch wòrtnotów, erbòwònëch pò starkach, i dzëlëków, jaczé pòwstòwają dzysdnia. W ji zestòwk wchòdają wërobinë spòntanicznych spòlëznowëch procesów warajacëch òb wieczi, ale téż dokazë wielnych rzmów ùtwòrców, artistów, pisarzów, mùzyków, ùczalëch etc., chtërny zeszlachòwelë sã z kaszëbską spòlëzną i mają starã zwielekrocëc ji spòdkòwiznã. [...]

Conòmnì òd czasów Floriana Cenòwë (1817–1881) sztòltëje sã jedna, òglowòkaszëbskò kùltura, jakò òpiérò sã na pòspòlny historiczny swiãdze, (re)kònstuòwóny tradicje i twòrzenim

symbòliczny pòspòlnotë, dzejaniach wkòł bùdowaniò kaszëbsczi juwernotë, [...] kùreszcze na pòspòlnëch wòrtnotach.

Ale równoczasno wcyg ta kùltura mò swòje mòlowé òdmianë, co je widzec w nazwach (pòpùlarné dërch etnonimë, np. Bëlòk, Krëban, Gòch czë Lesòk), w jãzëkówëch apartnoscach, w apartny pamiãcë, mòlowëch òdmianach symbòliczi etc.

Kaszëbi sã dzysò swójną kùlturową hibridą, co dôwò nowé mòzłëwòtë, ale téz òkazywò sã problematyczną stojizną. Jedną ze znanków ti jeleżnoscë je wielejãzëkówòsc – kaszëbsczi ùtwòrca i òdbiërca je nòmni dwajãzëkòwi, a tej-sej téz pòliglotyczny. [...]

W dzysdniowi kaszëbsczi kùlturze mòzëmë wëapartnic jakbë sztërë òbiedzi. [...] Pierszi twòrzi, bùdowónò na spòdlim teròczasnégò przedstòwianiò ò dôwny wiesczi kùlturze, sfòklorizowónò kùltura na lëdowi òrt, jakò pòdlégò bezùstòwnym przetwòrzenióm, co mają za cél dopasowanié do zmieniający sã esteticzny wrzëlëwòtë òdbiërców. [...] Drëdżi òbiég twòrzi kaszëbskò artisticznò kùltura, jakò òdwòliwò sã do jinégò òrtu esteticzny wrzëlëwòtë, szukającò nowëch fòrmów wësłòwianiò sã, czãsto eksperymentëjącò z rozmajitima fòrmama artisticzny wëpòwiescë. Nòbarżi je to mést widzec w mùzyce, lëteraturze, eksperymentalnym teatrze, a téz plasticznëch i wizualnëch kùnsztach. Trzeci òbiég twòrzi coròz wòżniészò dzysò kaszëbskò pòpùlarnò kùltura. Wëzwëskiwò òna fòrmë artisticzny wëpòwiescë znankòwné dlò pòpùlarny kùlturë, to je filmù, plakatu, prozë s.f., kòmiksu, rozmajitëch òrtów mùzyczi etc. [...] Je téz czwiòrti òbiég, bãdący w jaczim dzëlu kòntinuacją dôwny kùlturë lëdowégò òrtu, blisczi ji na skùtk niejednëch zamkòsców i fòrmów, ale zakòrzeniomy przedno w familiowëch praktikach, òddòlnëch, spòntanicznëch, nawlékającëch do rokroczny i rodzëznowi òbrzãdowòscë. [...]

Teròczasnò kaszëbskò kùltura je pluralisticznò, rozmajitò, pòspòlnotowò, ale téz we wiòldżim dzëlu wësPECIALIZOWÓNÒ, ENKLAWÒWÒ I PARTIKULARNÒ, dzeje sã w rozmajitëch òkrãżach i mò mòcny pòkòleniowi cëch. Ni mò téz òbrëmieniów – nie dô sã wëznaczcë ji grańców.

C. Óbracht-Prondzyńsczi, T. Fópka, K. Kùlikòwskò, tł. D. Majkòwsczi, *Teròczasnò kaszëbskò kùltura*, Gduńsk 2018, s. 45-51.

Zadanie 1. (0–1)

Dokùnczë zdanié. Wëbierzë i zaznaczë pasowną òdpòwiëdz spòmizdë pòdónëch.

Na spòdlim tekstu mòzë wëcygnąc swiãdã, że znanką, chtërna w nòmiëszim stãpieniu ticzi sã kaszëbsczi kùlturë je ji

- A. dzejanié w rozmajitëch òbrëmianach i spòlëznach.
- B. nastawienié na zwielekroczywanié spòdkòwiznë.
- C. zamkniãcë sã na wszelczë zmianë i stałi rozwij.
- D. parłãczenié dzysdniowëch i tradicjowëch wòrtnotów.

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
3) odczytuje sens tekstów [...] popularnonaukowych [...].
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
2) określa wartości poznawanych tekstów kultury.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C

Zadanie 2. (0–2)

Wôznym dzélã kùlturë są ùtwórcë, artiscë, pisarze, mùzycë, ùczali i spòlëznowi dzejarze. Dopiszë pò jednym przedstòwccë kaszëbsczë kùlturë do kòzdegò karna (pòdòj miono i nôzwëskò).

lirik –	artista –
pisôrz –	mùzyk –
ùczali –	spòlëznowi dzejôrz –

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
1. Pogłëbienie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymaganie szczegółowe

1. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim.

Zasady oceniania

- 2 pkt – sześć poprawnych odpowiedzi.
1 pkt – cztery poprawne odpowiedzi.
0 pkt – mniej niż cztery poprawne odpowiedzi, odpowiedzi niepoprawne lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

lirik – Jón Karnowsczi	artista – Marión Mòkwa
pisôrz – Aleksander Majkòwsczi	mùzyk – Jón Trepczik
ùczali – Gerat Labùda	spòlëznowi dzejôrz – Lech Bądkòwsczi

Zadanie 3. (0–2)

Ōszacuj prŏwdzëwòsc pòdónëch niżi infòrmacjów. Pòdsztrëchnij P, żlë infòrmacjô je zgòdnô z tekstã, abò F –żlë to je falsz.

1.	Kaszëbskô kùltura cëgã pòdlëgô przetwòrzanióm, żebë dopasowac sã do zmieniwajãcy sã wrãzlëwòtë òdbiérców.	P	F
2.	Kaszëbskô kùltura nie je nastawionô na wëzwëskiwanie rozmajitëch fòrmów artisticzny wëpòwiescë.	P	F
3.	Corôz wôżniészã sprawã w dzysdniowi kaszëbsczy kùlturze stówô sã zwëskiwanie z fòrmów wëpòwiescë tipicznëch dlô kùlturë pòpùlarny.	P	F
4.	Kaszëbskô kùltura chãtno sygô do dŏwny kùlturë lëdowégò òrtu, ùmòlniony czãsto w rodzëznówëch tradicjach.	P	F

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.

Wymagania szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 3) odczytuje sens tekstów [...] popularnonaukowych [...].

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) dostrzega obecne w [...] tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wskazanie czterech odpowiedzi.

1 pkt – poprawne wskazanie trzech odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. P
2. F
3. P
4. P

Zadanie 4. (0–1)

Zapiszë swòjima słowama wëpòwiesc na temat, jak rozmiejesz słowa: *Kaszëbi są dzysô swòjnã kùlturowã hibridã.*

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 1) dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia) (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Dzysdniowô kaszëbskô kùltura je twòrà baro bòkadnym, dërchá sã rozwijającym, ale niejednoòrtnym. Skłòdają sã na niã wielné mòdła, wëchòdającé z ùszlòtë i te plënącé z dzysdniowégò żëcò kùlturowégò Kaszëb. Wszëtkò to mùszi jész bëc òkraszoné mòlowima sprawama dzejącymã sã w rozmajitëch nòrcëkach Kaszëb. Nót je téż pamiãtac ò bòkadoscach w òbrëmim jãzëkówëch apartnosców w rozmajitëch òbéndach, co dôwò jãzëkówé smaczci w pòwstòwającëch tekstach kùlturë. Na wspomniönã hibridowòsc mò téż swój cësk zmieniwò sã w sãmbòlika wëzwëskiwòno przez ùtwòrców – a wszëtkò razã spròwiò, że pò pròwdze mòże rzec ò cekawi rozmajitoòrtnoscë kaszëbsczë kùlturë.

Zadanie 5. (0–2)

Na spòdlim treców zapisònëch w 6. akapice òbjasnij swòjima słowama nôslédné pòjãca ticzącé sã sztërzech òbiegów kaszëbsczë kùlturë.

a) sfòklorizowónò kùltura –

.....

.....

b) artisticznò kùltura –

.....

.....

c) pòpùlarnò kùltura –

.....

.....

d) familijnò kùltura –

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

IV. 2. Pisanie. Zdający:

1) hierarchizuje informacje zawarte w tekście;

4) wykonuje różne działania na tekście (np. streszcza, parafrazuje [...]).

Zasady oceniania

2 pkt – wyjaśnienie czterech znaczeń.

1 pkt – wyjaśnienie trzech znaczeń.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

a) sfòklorizowónò kùltura – to taczi ji òrt, chtèren je twòrzony wedle nowèch mòdlów, ale na tematè zrzeszoné z dówną kùlturą wsè.

b) artisticznò kùltura – bezùstòwno szukò pòstàpnèch dlò se fòrmów i skłoniwò sã do eksperimentowaniò w zòkrãzim tèch fòrmów.

c) pòpùlarnò kùltura – pòsługiwò sã fòrmama typicznyma dlò tegò òrtu, tj. film, plakat, proza s.f., kòmiks, rozmajité òrtè mùzyczi.

d) familijnò kùltura – szukò dlò se inspiracjów w dównèch tradicjach dozérónèch we familiach.

Zadanie 6. (0–2)

Wëmieni bòhatera òbrzészkwòwi lekturè, na chtèrnégò wiòldzi cèsk miałè sprawè zrzeszoné z kùlturą òjców. Pòdòj titel dokazu i nôzwèskò àtora, òbjasnij, na czym nen cèsk pòlégòł.

Aùtor –

Titel –

Bòhater –

Sprawè zrzeszoné z òjczèstą kùlturą mającé cèsk na herojà:

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego;
- 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki [...].

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wskazanie czterech elementów: bohatera, autora, tytułu utworu oraz podanie wyjaśnienia.

1 pkt – poprawne wskazanie bohatera i podanie wyjaśnienia lub poprawne wskazanie tytułu, bohatera i wyjaśnienia.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Aùtor – Aleksander Majkòwsczi

Titel – *Żęcé i przigòdë Remùsa*

Bòhater – Remùs

Sprawë zrzeszoné z òjczëstą kùlturą mającé cësk na herojã: Remùsowé żęcé i jegò dziejania, òsobliwé te, czedë przebiwò na Pùtkòwiu, fùlné są kùlturowëch szlachów. Są to bòkadné tradicje kaszëbsczé, kùltiwòwanié zwëków, czerowanié sã w żëcym lëdowã mądrosçã, wiòldzé ùwòżanié dlò rodny mòwë i wiele jinszych.

Zadanie 7. (0–1)

Wëpiszë z 7. akapitu tekstu znankòwniczi òkresliwającé kaszëbską kùlturã. Pòrzeszë je ze sobą w pòrë i òkreslë, wedle jaczi zasadë te pòrë òstałë ze sobą zestawioné.

a) znankòwniczi pòrzeszoné w pòrë:

..... –

..... –

..... –

b) zasada, wedle jaczi te pòrë òstałë ze sobą zestawioné:

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Pogłębienie wiedzy na temat zagadnień z zakresu nauki o języku.

Wymagania szczegółowe

II. 1. Gramatyka. Zdający:

- 1) wykazuje się wiedzą z zakresu fonetyki, fleksji, słowotwórstwa i składni.

Zasady oceniania

1 pkt – wybór określeń i połączenie ich w pary oraz nazwanie rodzaju tego zestawienia (na zasadzie kontrastu).

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

a) pluralisticznô – wësPECIALIZOWÓNÔ

rozmaJitô – enklawòwô

pòspólnotowô – partikùlarnô

Przykładowe rozwiązanie

b) w zestôwianim je wëzwëskónô zasada kòntrastu (procëmnotë); antonimë.

Zadanie 8. (0–1)

Zaznaczë zdanié, chtërno zgódno z trescą 6. akapitu bë ni mògło bëc zakùńczeniem wëpòwiedzë.

Dzysdniowô kaszëbskô kùltura

A. w terôczasny spòsób przedstòwiô dôwną wieską kùlturã.

B. ni mô w se ju nick z dôwny kùlturë Kaszëbów.

C. eksperymentëje z rozmaJitima fòrmama artisticzny wëpòwiescë.

D. nawlëkô do rokroczny i rodzëznowi òbrzãdowòscë.

Wymagania ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego

1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.

II. Kształcenie językowe.

4. Wzbogacenie umiejętności komunikacyjnych [...].

Wymagania szczegółowe

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:

1) analizuje różne wzorce postaw i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość.

II. 4. Odbiór przekazu językowego.

2) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną, wskazuje tezę, argumenty i wnioski (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B

Zadanie 9. (0–1)

Jednym z przédnëch bòhaterów òbrzészkwòwi lekturè je Remùs, na jaczégò wiòldzi cèsk miałè sprawè zrzeszoné z kùlturą Kaszëb. Wpiszè titel dokazu i jegò àùtora, wëwidnij, na czim nen cèsk pòlégòł.

Aùtor:

Titel:

Cèsk spraw zrzeszonëch z kùlturą Kaszëb na bòhatera:

.....
.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:

- 2) określa wartości poznawanych tekstów kultury.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie wszystkich elementów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Aùtor – Aleksander Majkòwsczi

Titel – *Żécé i przigòdè Remùsa*

Cèsk spraw zrzeszonëch z kùlturą Kaszëb na bòhatera: Remùs je òrtã bòhatera, chtëren je baro zainteresowóny kùlturą i spòdkòwizną pò starkach. Chãtno i ùwòżno slëchò tegò, co pòwiòdają starszi (Michòł, Marcjanna, parobcè). Òsoblëwie wiòldzim ùwòżanim darzi Wastã Józefa, chtëren wëwidniwò mù rozmajité sprawè z ùszlotè Kaszëb (np. biòtka biòlégò dëcha Òrmùzda z czòrnym Smãtkã ò kaszëbską zemiã). Z ti wiarè, jaką mòli Remùs dôwò wszëtczémù, co czëje rodzą sã pózni dlò niego rozmajité jiwрэ, ale òn sã tim nie jiscy. Pózni, jakno ùstny człowiek je ju baro mòckò zaangażowóny w wëdwigniãcé „zapadłégò zómku” i „zaklãti królewionczzi” – symbolów ludu kaszëbszczégò i jegò dżinący mòwè.

Zadanie 10. (0–2)

W kùlturze słowiańszi, w tim téż kaszëbszci, colemãto wëstãpiwają narzeszenia do wierzeniów pògańszich. Pòdòj dwa mòtiwë wierzeniów pògańszich w kaszëbszci lëteraturze z przykładama dokazów (miona i nôzwëska aùtorów, titelë).

1. mòtiw –

titel –

aùtor –

2. mòtiw –

titel –

aùtor –

Wymagania ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.

1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.

III. Kształcenie literackie i kulturowe

4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.

Wymagania szczegółowe

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:

- 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
- 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...] oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania 2 pkt – podanie dwóch motywów wraz z tytułami utworów i ich autorami.

1 pkt – podanie jednego motywu wraz z tytułem i autorem.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. mòtiw – òdwòliwanié sã do pòstaców z mitologie słowiańszi (np. Mòra, bòdżëniò Jastrã);

titel – *Ò panu Czòrlińszim, co do Pùcka pò sécë jachòł;*

aùtor – Hieronim Derdowsczi.

2. mòtiw – kùltiwòwanié zwëków mającëch swòje kòrzenie w tradicjach pògańszich (scynanié kani);

titel – *Scynanié kani;*

aùtor – Jón Karnowsczi.

Zadanie 11. (0–2)

Kaszëbskô lëteratura nierôz narzészô do chrzescëjańszci religie. Pòdôj dwa przykładë mòtiwów biblijnëch w kaszëbszci lëteraturze z òdniesenim do kònkretnëch dokazów (z pòdanim mionów i nôzwësków aùtorów i titelów ùsòdzków).

1. mòtiw biblijny –

titel –

aùtor –

2. mòtiw biblijny –

titel –

aùtor –

Wymaganie ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.

1. Rozumienie znaczenia literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymagania szczegółowe

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:

- 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
- 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...] oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania

2 pkt – podanie dwóch motywów wraz z tytułami utworów i ich autorami.

1 pkt – podanie jednego motywu wraz z tytułem i autorem.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. mòtiw – przërównywané Kaszëb do Zemi Òbiecóny;

titel – *Rozmòwa Pòlôcha z Kaszëbą*;

aùtor – Floriòn Cenôwa.

2. mòtiw – dôwané bòhateróm lëteracczim znanków pòstaców biblijnëch (np. lëdze z Pùstkòwia dostòwają znanczi biblijnëch personów: Michòł – prorok Jeremiôsz, Marta – Rebeka, Mòrcën – Absalón, Marcyjanna – Pùtifarzënô, Remùs – pasturk Dawid, co zabił Gòlijata);

titel – *Żëcé i przigòdë Remùsa*;

aùtor – Aleksander Majkòwsczi.

Zadanie 12. (0–1)

Jaką fónkcjã w zòkrazim akapitu 1. spełniwò zdanié *To, że kaszëbskò kùltura wcyg warò, zmieniwò sã i rozwijò, je swiòdectwã żëwòtnoscë kaszëbsczì pòspòlnotë?* Zaznacżë dwie pòprawne òdpòwièdzë.

- A. Je pòdczorchniãcym tegò akapitu.
- B. Bùrzi spójnosc całégò akapitu.
- C. Je zòpòwiescã mëslë zawiarti w pòstãpnym akapice.
- D. Wprowòdzò czësto jinã tematikã òd pòrësziwóny w pòstałim teksce.

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...], potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

A, C

Zadanie 13. (0–1)

Jaczé je nastawienié àùtora tekstu do kaszëbsczì kùlturë? Pòdsztrëchnij pasownã òdpòwièdz.

- a) pòzytiwné
- b) negatiwné
- c) òbòjãtné

Jakno ùzasadnienié wëpiszë pasowny cytat z tekstu.

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

<https://www.globtroter.pl>

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego;
 - 5) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu [...].
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
 - 1) interpretuje dzieła sztuki;
 - 3) rozumie specyfikę różnych przekazów artystycznych, potrafi nazwać ich twórcywo.

Zasady oceniania

2 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych argumentów.

1 pkt – sformułowanie jednego poprawnego argumentu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Pòmnik przedstôwiający Remùsa, przédnégo heroje romana *Žécé i przigòdë Remùsa*, je ùmòlniony na kòscércszim rënkù, w môlu, z jaczégò nen bòhater wërëszil na pielgrzimkã do Wejrowa. Òglowé pòkòzanié pòstacë mô wiele pòspòlnégò z lëteracczim mòdlã: Remùs sedzy na swòji nieòdstójny karze, na ni leżą knédzi, co je wòzył do kaszëbsczégò lëdu, spòd rozpiãtégò wãpsa swiëcy na swiat gòłą piersã, nodzi mô bòsé. Përnã z lëteracczim òpisënkã nie sztëmùją bótë, chtërne w lëteraturze bëlë skòrzniami (to je bótama z chòlewã) i wiedno bëlë rzetelno całë (bò bòhater jich prawie nie nosył); a tuwò widzimy nisczé bótë i pòdzarté. Òglowò równak je nót scwierdzëc, że chto znajë pòwiësc Majkòwsczégò ò Remùsu, ten na gwës so docygnie, że szatura pòkòzónò na kòscércszim rënkù je szlachòtã przédnégo heroje z tegò romana.

Tekst 3.

Stanisłòw Janke

Pòsłòwina

Òkrëszënë, òkrëszënczi colemã sã parłãczã z chlebã. To je ò wiele, wiele mni niżlë nëpczi, sztëczczy czë òdlómczy („Òdlómczy”, 1997), jak to bëlò w nòdpisu pierszëznowi pòëtny ksãzëczy rodzonégò w Miastkù Roberta Żmùda–Trzebiatowsczégò. Kòl nas, na Kaszëbach, téż to sã jednò z drobnotkama casta z cëkrã, chtërne sã sëpie na młodzowégò kùcha. Równak drédzi zbiérk wiérztów Bòżënë Ùgòwsczi, z dodomù Szëmańsczi, (*pt. Òkrëszënë žécégò*) bënòmni na pòczãtkù ni mô nick wespółnégò z wiodrã domòcëznë, z miodyma smakama. Liryczny pòdmiot przede wszëtczim òtmikò swòje dëchòwé bënë, a tamò jak w schòrzalim cele widzec je renã za renã, bòlãcë za bòlãcym.

Jakò czëtińc pierszi ksãzëczy z wiérztama àutorczy *Zdebłò na swiat cësniãté* (1996), jò mógł tak samò rzec, jak to prawie zakùròtnil redaktor Stanisłòw Pestka (piesniodzejòrz Jón Zbrzëca) w swòji recenzji ògłoszony w „Pòmëranii” (gromicznik 1997, str. 44): „W ji wiérztach zebrónëch w debiutancczim tomikù [...], wëprëdnioné òstãlë pòsobné domòcé wòrtnotë: proscëzna, wiara w jistnienié wëższégò pòrzãdkù i szëkù, ùsãdzonegò przez Bòga, òczarzenié snòżotã przemijajãcégò swiata, chwòlba bezùstanny robòtë, òblubienié tegò wszëtczégò, co je domòcé, pòkòra, chtërna parłãczy człowieka z jegò kawlã, wzbògacenié i pòglãbianié swòji tożsamòscë”.

Jò zapamiãtòł tã pierszëznowã pòëtã ksãżkã òsoblëwie z wiérztë *Rozpòl w sobie głòd jistnieniò*. To bël wedle mie taczi apartny manifest młodégò pòkòleństwa – òsoblëwie pòëtów i artistów – Kaszëbów lat dzewiãcdzesãtëch dwadzesztégò stalata. Òn mie zwãczil prawie jak *Òda do młòdectwa* Adama Mickewicza czë *Daremne žòle* („Trzeba ale z żëwima w przòd jic...”) Adama Asnyka. [...]

A tak pò pròwdze w pòëzji òsoblëwie mùszi bëc krëjamnota; bez ni ni ma ani môli, a tim barzi wiòldzi lëteraturë. [...]

Człowiek w pòëzje Ùgòwsczi prawie na zemi, na ti dolëżnie jiwru, je na wiedno sparłãczony z samòtnosã, cëpieniem, bòlã, bò tuwò je wpisóny w materiã żëwã i nieòżëwionã, a ta gò we wszëtczim ògraniczò. Lëdze z nòtëre sã dobri, ale krëjamnotã je, czëmù jidã

w stronã złégò. Cãżkò je rozmiòc krziż, pò co i dlòcze òn je; më jidzemë pò ti zemi jak slepi, ùpòdómë i sã dwigómë, i tak pò pròwdze jesmë niezaradny jak dzecë. Ni ma jiny radë dlò człowieka wiarë, jak w całoscë òddac sã Bògù, zawierzc jemù dëcht prawie jak dzecë starszim. Pòdmiot liryczny kòżdégò dnia – òd wczasnégò rena pò pózny wieczór, abò jesz nawetka òb czas nieprzespòny nocë, żëje w rozmòwach, rozmészlaniach z Jezësã, Marijã. Zwierzò sã jima z nõdrobniészich jiwrów, żòli sã, ale téż rozmieje pòdzãkòwac za kòzdi sztërk redoscë. [...]

Pòétnò ksążka Bòženë Ùgòwsczi, tak jak w rózańcu, skłòdò sã z krëjamnotów bòlesny i widu, redosny i chwalebny. Të ji òkrëszënë tak pò pròwdze pòkazëjã sã jak pòcòrczi. Liryczny pòdmiot rozmieje sã redowac z wszëtczégò, co sã nazëwò żëcym. To sã na nen przimiòr „òkrëszënë gòdowégò rozredaniò”. Czedë Pòn sã rodzy, tej Jegò jasnota rozwidniwò nawetka kòmùdnosc, smãtk, jak w wiecznoscë, sëszì łzë, rozsëwò Miłosc. Dëcht to samò je òb czas Jastrów, czej nie wiedzec jak i czedë wëchòdò wid, „Wiòldzi Noce nõdzeja redosnò”. W całoscë wszëtczë swiãta, wspominiãnië swiãtëch mionów, Dëcha Swiãtégò w zemsczim kalãdòrzu sã pòwtòrzajãcyma dlò nas lëdzy sztërkama Bòzi chwałë, redosce i widu. Gòdë i Jastrë sã w nas, le mùszimë chcec je ùzdrzec i pamiãtac: Jezës ùmarł, ale pò trzech dniach zmartwëchwstòł, to je zrobił nama niezniszczalny tur do Nieba.

To je prawie alegòriczny òbròz ti ksążczy – pò cemnicach bólu i smãtkù, cierpieniò i jiwru przëchòdò jasnisti wid, chtëren nawetka przeńdzëwò przez tã bestialskã materiã.

Stanisłòw Janke, *Pòstòwina*, [w:] B. Ugowska, *Òkrëszënë żëcégò*, Gdańsk 2016, s. 117–119.

Zadanie 1. (0–1)

Dokùnczë zdanië. Wëbierzë i zaznaczë pasownã òdpòwiëdz spòmiedzë pòdònëch.

Na spòdlim tekstu mòże wëcygnãc swiãdã, że pòétnò ksążka Bòženë Ùgòwsczi

- A. je baro redosnym tekstã.
- B. je napisónò na czas Gòdów i Jastrów.
- C. je prowadnikã pò krëjemnotach rózańcowëch.
- D. dówò nõdzejã na lepszë witro.

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie jëzykowe.
 - 1. Kształcenie umiejëtności posługiwania sië leksykalnymi zasobami jëzyka.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 2. Kształcenie umiejëtności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegòłowe

- II. 4. Odbiòr przekazu jëzykowego. Zdajãcy:
 - 2) odczytuje sens tekstów [...] publicystycznych [...].
 - 2) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną [...] (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna òdpowiedz.
- 0 pkt – òdpowiedz niepoprawna lub brak òdpowiedzi.

Rozwiązanie

D

Zadanie 2. (0–3)

Stanisław Janke kôrbi w teksce ò dolmaczonëch dokazach pòlsczi lëteraturë na kaszëbsczi jãzëk.

Pòdôj titelë trzech dolmaczënków dokazów lëteraturë z jinszych jãzëków na kaszëbsczi w òryginalny i tłómaczony wersje. Pòdôj aùtorów òryginałów i jich dolmaczów.

Titel dokazu òryginalnégo	Titel dokazu tłómaczonégò na kaszëbsczi jãzëk	Aùtor òryginału	Aùtor kaszëbszczégò dolmaczënkù

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur;
 - 3) ma świadomość współistnienia różnych kultur (PR).

Zasady oceniania

3 pkt – wymienienie trzech tytułów oraz podanie autorów tłumaczeń i oryginałów.

2 pkt – wymienienie dwóch tytułów, autorów tłumaczeń i oryginałów.

1 pkt – wymienienie jednego tytułu, autora tłumaczenia i oryginału.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Titel dokazu òryginalnégo / abò w pòlsczi wersje	Titel dokazu tłómaczonégò na kaszëbsczi jãzëk	Aùtor òryginału	Aùtor kaszëbszczégò dolmaczënkù
Treny	Jiscënczi	Jan Kochanowski	Janusz Mamelski
Pan Tadeusz	Pón Tadeùsz	Adam Mickiewicz	Stanisław Janke
Winnie-the-Pooh	Miedzwiòdk Pùfòtk	A. A Milne	Bożena Ugowska

Zadanie 3. (0–2)

Òszacuj pròwdzèwòsc pòdónèch niżi infòmaccjów. Pòdsztrèchnij P, żlè infòmaccjò je zgòdnò z tekstã, abò F – żlè to je falsz.

1.	„Òdlómczì” to drèdżi pòétny zbièrk wièrztów B. Ùgòwsczi.	P	F
2.	Stanisłòw Pestka napisòł wstãp do pierszégò zbièrkù pòetczy.	P	F
3.	Pierszi tòmik B. Ùgòwsczi je manifestã młòdegò pòkòleniò.	P	F
4.	Pòdmiot liryczny z pòezje B. Ùgòwsczi je człòwiekã wierzącym w Bòga.	P	F

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębienie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 3) odczytuje sens tekstów artystycznych, publicystycznych, popularnonaukowych, prasowych.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

- 2 pkt – wskazanie czterech poprawnych odpowiedzi.
 1 pkt – wskazanie trzech poprawnych odpowiedzi.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. F
2. F
3. F
4. P

Zadanie 4. (0–1)

Dokůńczē zdaniē. Wēbierzē wszētczē pasownē òdpowiedcē spòmiedzē pòdónēch.

Dorzeszony niżi wējimk wiērtzē B. Ugòwsczi ze zbiērkù *Òkrēszeniē żēcégò*

Zbiéróm jak zòrenka

Dnie mēgò żęcò

I bòjã sã, bë przē kùńcu

Nie òkòzało sã

Że to le plewē

je

- A. zaprzēczeniem mēszeniò S. Janczi ò pòczãtkòwēch wiērtzach ze zbiērkù *Òkrēszeniē żęcégò*, ùmòlnionym w pierszim akapice tekstu.
- B. pòcwierdzeniem mēszeniò S. Janczi ò pòczãtkòwēch wiērtzach ze zbiērkù *Òkrēszeniē żęcégò*, ùmòlnionym w pierszim akapice tekstu.
- C. zaprzēczeniem wielnēch przemēsleniów na temat pòezje Ùgòwsczi, òpisónēch w piãtim akapice tekstu przez S. Jankã.
- D. pòcwierdzeniem wielnēch przemēsleniów na temat pòezje Ùgòwsczi, òpisónēch w piãtim akapice tekstu przez S. Jankã.

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

- 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
- 2) dostrzega estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie dwóch poprawnych odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna, niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B i D

Zadanie 5. (0–1)

Objasnij swòjima słowama, jak rozmiejesz ùžěté w teksce wërażenia:

a) wiodro domôcëznë –

.....

b) dëchòwé bënë –

.....

c) dolëzna jiwru –

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymagania szczegółowe

II. 2. Zróznicowanie języka. Zdający:

2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie wszystkich znaczeń.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

a) wiodro domôcëznë – pòczëcé domôcégò miru, czëcé sã jak doma

b) dëchòwé bënë – cos, co je we westrzódkù człowieka

c) dolëzna jiwru – zemsczi padół, dół rozpaczë, kłopòtu

Zadanie 6. (0–1)

Do pòdónëch kaszëbsczich pisarzów dobierzë jich pseùdonimë spòstródkã pòdónëch niži.

Florión Cenôwa

Jón Karnowsczi

Aleksander Labùda

Jón Piepka

Sztefón Fikùs

Stanisław Pestka

Jón Zbrzëca, Stach z Lãbòrga, Staszków Jan, Wòjkasën, Gùczów Mack, Wôs Bùdzysz

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
2. Pogłębienie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymaganie szczegółowe

1. Zdający:
 - 1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne dobranie wszystkich odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Floriòn Cenôwa	Wòjkasën
Jón Karnowsczi	Wôs Bùdzysz
Aleksander Labùda	Gùczów Mack
Jón Piepka	Staszków Jan
Sztofón Fikùs	Stach z Lãbòrga
Stanisław Pestka	Jón Zbrzëca

Zadanie 7. (0–2)

S. Janka pisze w swòjim teksce ò nowim zbiérkù pòeticczim B. Ùgòwsczi Òkrëszënë žëcégò. Przeczëtòj wiérztã z tegò zbiérkù i napiszë na temat ji sparłãczeniô z titelã tomikù (pòdòj dwie znanczi).

jo
lëdze są dobri
mają dësze sëmienné
mają w sercu òczë
tej le czemù tëli
je łzów w jinëch òczach

jo
lëdze są dobri
mają rãce do piastowaniô
pòmôganiô i robòtë
a tak czãsto znaczi je
lëdzkô krziwda

jo
lëdze są dobri
są òbdarzony mëszenim

mògą rozróżniac
co bëlné i lëché a równak
tëli smùtkù je plónã jich żęcô

B. Ugowska, *Òkrëszënë żęcégò*, Gdańsk 2016.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

5) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu [...].

6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...].

IV. 2. Pisanie. Zdający:

2) tworzy własny tekst, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi;

4) wykonuje różne działania na tekście (np. streszcza, parafrazuje, [...], cytuje [...]).

Zasady oceniania

2 pkt – podanie dwóch cech.

1 pkt – podanie jednej cechy.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Przewòlônò tuwò wiérzta zaczinô sã òd słów *jo, lëdze są dobri*. Te słowa są baro wòżné w dokazu, ò czym przëswiòdcziwò ùżëcé jich w fòrmie anafòrë, rozpòczinający kòżdã ze sztrofków. Ale zaròzka pò kòżdym z tëch òptimistnëch narzeszeniów pòjòwiô sã jaczés ale, wstawioné w tim ùsòdzkù na zasadze kóntrastu, czasã wspiartim jész retoricznym pëtanim: *lëdze są dobri – a czëmù tëli je łzów; są dobri – a rãce znaczi lëdzkô krziwda; są dobri – a tëli smùtkù je plónã jich żęcô*. To tak wëdzrzi, że żëcé człowieka skłòdô sã z wiele rozmajitëch sztëczków: lepszych i gòrszych; i chòcbë człowiek chcôł sã ùmòlnic (jak ù ksãdza Twardowszczégò) w jednym ôrce, to wiedno wëchòdô w kratã.

I prawie ta mësla je mòcnym sparłãczeniem z titelã tómiukù, co brzëmi *Òkrëszënë żęcégò*, bò w nym żëcym je prawie tak, że skłòdô sã òno z òkrëszënów, zdebłów dzejaniô dlô jinszych, ceplëgò ò nich mëszleniô, ale téż z drobnëch złostlëwòstków, krziwdë i smùtkù.

Zadanie 8. (0–2)

W trzecim akapicie tekstu autor gôdô ò wiérzce *Rozpôl w sobie głód jistnieniô*, jakno swójym manifeste młodégò pòkòleniô. Napiszë, czë zgôdzôsz sã z jegò pòzdrzatkã, zdrzãcë na wëjimk wespółnióny wiérztë (pòdôj dwa argumentë).

Ùtczë czasã cëchò chwilã
co cë dzëń niese w dôrënkù
Mòże nigdë sã nie zdarzëc
takô żalosc i płacz teskny
takô redosc, smiëch i szczescé
takô wòlnosc ùpragnionô
takô miłosc ta jedinô

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

2) rozpoznaje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu i określa ich funkcje.

IV. 2. Pisanie. Zdający:

2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi;

2) tworzy samodzielny wypowiedź argumentacyjną [...] (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, [...], przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (PR).

Zasady oceniania

2 pkt – podanie dwóch argumentów.

1 pkt – podanie jednego argumentu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Autor tekstu stwierdzywô, że dlô niegò i całégò pòkòleniô młodëch pòetów i artistów lat 90. XX stolecégò ta wiérzta bëła swójym manifestã jich pòstawów. Dodôwô téż, że dokôz mô dlô niegò równowôzné znaczenië jak *Òda do młodectwa* Asnyka czë *Daremné źôle* Mickewicza. Mòże bëc zgòda na to, że je to dokôz wòrtniëszci òd wiele jinszych, wskazëjãcy na rzeczë wòzné

w žëcym człowieka, nié leno tegò młodégò, chòcò slédnò rézka przëtoczónégò wëjimka wiérztë mòže wskazëwac nôbarzi na młodégò. Równak je wiedzec, że miłota zdôrzô sã lëdzóm w rozmajitim wiekù, a pòòstałé prôwdë, jak: jiwre, płacz, redota, smiëch, szczescé i wòlnota – to tak wòzné dobroctwa w žëcym lëdzy, że cãżkò bë je bëło w ti chwilë przecenic. Tak tej je to dokôz szcerowóny do młodëch (ale téz i do starszych).

Zadanie 9. (0–1)

Wiérztë B. Ûgòwsczi mòže nazwac pòezją religijną. Wëmieni àtora i titel jinégò kaszëbsczégò dokazu lëterurë, w jaczim pòjôwiô sã téz takò tematika.

autor:

titel:

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymagania szczegółowe

- I. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
 - 1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie autora i tytułu utworu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

autor: Alojzy Nagel

titel: *Swiãti Wòjkù*

Zadanie 10. (0–2)

Do pòdónëch niżi słów dopiszë jich antonimë:

jiwer –

bënë –

zôczątk –

zapamiãtac –

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymagania szczegółowe

2. 2. Zróznicowanie języka. Zdający:
 - 2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenie w tekście.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów [...]).

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne dobranie czterech antonimów.
1 pkt – poprawne dobranie trzech antonimów.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

jiwer – redota, bezjiscënk
bënë – büten
zôczątk – kùńc
zapamiãtac – zabëc

Zadanie 11. (0–2)

Czë zgôdzôsz sã ze scierzenim z tekstu: ... *tak pò prôwdze w pòezji òsoblëwie mùszl bëc krëjamnota; bez ni ni ma ani môłi, a tim barzi wiôłdzi lëteraturë? W swòji argùmentacje òdwôłj sã do znónégò cë dokazu z listë lekturów.*

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - I. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- I. Zdający:
 - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
 - 2) określa wartości poznawanych tekstów kultury.

Zasady oceniania

- 2 pkt – zajęcie stanowiska oraz odwołanie się do utworu.
- 1 pkt – odwołanie się do utworu.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Wszëtcë lubią czëtac lëteracczé dokazë prawie temù, że je w nich colemãto wicy abò mni krëjamnotë. Bez ni ùsôdzk bë wiele tracyl i nie bëł tak cekawi. Òsoblëwie to je wôżné w pòezje, ale téż nië mni brëkòwné w prozë czë w dramace. Czejbë w pòwiescë A. Majkòwsczégò *Žécë i przigòdë Remùsa* nie bëło tëlì krëjamnosców, ten roman bë wiele stracył na wòrtnoce. Nen Smãtk – co wchòdò w coròz to jinszé wcelenia; na Królewiónka – co to długo nie je wiedzec, kògùm òna tak pò pròwdze je; nen zapadłi zómk – ò jaczim prawią bójaterowie, a czëtińc dowiadywò sã dopiërze pò jaczims czasu; i wiele jinszych krëjamnotów – mają wiòldzi cësk na pòdnòszanië wòrtnotë dokazu.

Tekst 4.

Jerzi Tréder

Jak Majkòwsczi pisòł „Remùsa”?

Jò znòł kaszëbsczy i miòł ju czëté Kaszëbów z rozmajitëch strón, ale nigdë i nigdze jem nie czuł tak snòzi, bògati, głòdczi i tak stateczno zwącący (gòdczi) [...]

Tak jem wiedno szukòł leżnotë, żebë lepi pòznac i òpisc jãzëk *Remùsa*. W całoscë swòje planë jò zrealizowòł dopiërze w 2009 rokù, czej mie sã ùdało rézny rôz przeczëtac nã pòwiesc, ale tim razã kriticzno, tj. przërównëjącë tekst wëdrëkòwóny w rokù 1938 z rãkòpisa i maszinopisa, a dzël pierszi jesz z wczasniészima wëdòwkama: z rokù 1930 i trzech pierszych rozdzélów z ji drëkã w „Gryfie” z 1922 rokù. Przë ny drãdzi robòce ùzebrało sã wiele rozmajitëch òbserwacjów, jaczé jem przedstawił we wstãpie do ksążczy, chtërna je réznym tomã Biblioteczki Pisarzów Kaszëbszczich, serii wëdòwóny przez Institut Kaszëbsczy. [...]

Gòdò sã, że Majkòwsczi pisòł *Remùsa* całë žécë. To bë sã nawetka zgòdzało, czej sã zarò rzecze, że pòwiesc je téż ò jegò, tj. Majkòwsczégò žëcym. Lëteracczi Remùs mòže bëc szlachòtã (òbrzã) samégò pisarza, chtëren téż biòtkòwòł ze straszëdlama Trud, Strach i Niewòrto. Damroka Majkòwskò, córka pisarza, przëjãła, że zòczątkã pisaniò *Remùsa* je wiërzta pisóny dokòz pt. *Jak Smãtk pò swiece wãdrowòł. Pòwiòstka*, jaczì pisòrz zaczął pisac w 1903 rokù, a wic ju sztëre lata pò dëbeltowim debiuce w 1899 rokù, czej wëdrëkòwòł: 1. pò pòlskù: *Pielgrzymka wejherowska*; 2. pò kaszëbskù – *Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrelë abò Piãc kawalerów a jedna jedinò brutka...* W *Kòscelnym* je ju pòstac Remùsa, ale nie je to szlachòta Majkòwsczégò, jakã pò pròwdze je Smãtk z pòwiòstczì z 1903 rokù. Ji pisanië pòcwiërdzywò, że Majkòwsczi zamiszlòł tej ò wikszim dokazu z pòwòżniészã zamkłosã (téż w ùprocëmniënim do *Czòrlinščégò* H. Derdowsczégò), w jaczim òn bë mógl pòkazac dzeje i dzysdniowã sytuacjã Kaszëbów. Zamiërzòł gò pisac pò kaszëbskù, nòpierwi wiërzta 14-sëlabòwã.

W kòzdìm z pòmienionëch wëzi trzech dokazów nalëzemë wòżné elementë, jaczé pòzni widzimë w *Remùsu*, jak np.: a) w *Kòscelnym* znanci òsobë Remùsa, chtërnémù – pòdlug lëdzy – *zdëbkò klapczy felowãło*, czedës parobka, ale terò òn pchò wòzyk z *dwùma le kołami* òbladowóny ksążkama, co za hańdel pòlsczima *wibòrkama* z Królowã Pòlsczi Kòrònë sedzòł w sòdzë itd. Ni mò òn *skazony mòwë* i nie czerëje sã kaszëbskã dejã, bò to je le aùtorowi znóny z dzechnëch lat kònkretny Remùs! Téż smãtk je tu zwëczajnym diòbełkã, z rogama czë

ògònã, tj. jak w *Czòrlińszim* *Derdë* itp.; b) w *Pielgrzymce wejherowskiej* nalôžómë pòeticczé òpisanié kòscércszi kòmpanii na Wejrowską Kalwariã, ale òno je jesz baro òglowé i mało kaszëbsczé, chòc mómë w nim „sławny Wejhera gród”, „Strzecz, wioskę kochaną”, szum lasów i „trąb ton żalósny”, ale jesz bez Remùsa, Trąbë i Smãtka itd.; c) w *Smãtkù* je – jak ù *Derdë* – òpisanié rézë (Smãtk w Berlinie, Griffii, Mnichòwie...), m. jin. na wòzu żëda Gabë; pasturk czëtò ksążkã ò dzejach Kaszëbów i òpòwiôdò ò prusczych rządach; swiat realny miészò sã z bôjkòwim i miticznym; są wierzenia ò szukanim w zemi zwònu, co zbùdzyłbë spiącë wòjskò pòd kòmeńdã sw. Józefa i Barbarë; je òbrządk sobòtcki na Łësy Górze. Ni ma jesz równak bôjczy ò zapadłim zómkù i ò zaklãti królewionce, łabãdzy, ni ma jesz Remùsa, a Smãtk je tu dobrim dëchã i m. jin. jakno mùzykañt i kòpiący za skarbama na błotach. Nen wcyg rozwijóny dokòz za pòdobã mò pòemat *Derdowsczegò*, téż w pisanim wiérzta, le nowi je – w 3. wersji planu – nôkòz szukaniò na Kaszëbach za dzeckã, co miałobë wiarã i sëlã przeniesc górã.

Na spòdlim: Jerzi Tréder, *Jak Majkòwsczi pisòł „Remùsa”?* [w:] A. Majkowski, *Żécé i przigòdë Remùsa*. Nowi wëdòwk pòprawiony wedle rãkòpisu aùtora i z pòsłowim J. Trédra, Wëd. Region, Gdynia 2013, s. 455–470.

Zadanie 1. (0–1)

Chtërne z wëmienionëch niżi dokazów (wszëtczé razã) są pierwòwzorama romana A. Majkòwsczegò *Żécé i przigòdë Remùsa*? Wëbierzë pasownã òdpòwiédz spòmizdë pòdònëch.

- A. Ò panu *Czòrlińszim* co do *Pùcka pò sécë jachòł*, *Pielgrzymka wejherowska*, *Historia Kaszubów*.
- B. *Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrełë*, *Zdroje Raduni*, *Remùs w Zwadze*.
- C. *Jak Smãtk pò swiece wãdrowòł*, *Pielgrzymka wejherowska*, *Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrełë*.
- D. *Piãc kawalerów a jedna jediné brutka*, *Strachë i zrãkòwinë*, *Pomorzanie*.

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 2. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmacniania poczucia tożsamości [...].
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 3) odczytuje sens tekstów [...] popularnonaukowych [...].
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 1) wskazuje teksty wyjściowe dla utworów [...] (PR).
 - 5) przyporządkowuje poznane utwory do określonych grup [...] (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C

Zadanie 2. (0–2)

Òszacuj pròwdzëwòsc pòdónëch niżi infòrmacjów. Pòdsztrëchnij P, żlë infòrmacjò je zgòdnò z tekstã, abò F – żlë to je falsz.

1.	Debiutancczima dokazama Majkòwsczégò są: <i>Pielgrzymka wejherowska, Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrele...</i>	P	F
2.	Smãtk z dokazu <i>Jak Smãtk pò swiece wãdrowót</i> je szlachòtã samégò Majkòwsczégò.	P	F
3.	W dokazu <i>Jak Smãtk pò swiece wãdrowót</i> titelowi Smãtk je pòkazywóny jakno żli dëch.	P	F
4.	W dokazu <i>Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrele</i> pòstac Smãtka je pòkòzónò jakno szlachòta zwëczajnégo pùrtka.	P	F

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych [...].
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej.
- II.4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 3) odczytuje sens tekstów [...] popularnonaukowych [...].
- III.1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...] oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania

- 2 pkt – wskazanie czterech poprawnych odpowiedzi.
 1 pkt – wskazanie trzech poprawnych odpowiedzi.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. P
2. P
3. F
4. P

Zadanie 3. (0–1)

Z pòdónèch zdaniów a) – e) wybierzè te, chtèrne sã przédną mészlã akapitów 1 – 3. Wpiszè do zestòwka lèterowé òznaczeniã przè pòstãpnèch numrach akapitów:

numer akapitu	lèterowé òznaczeniã zdaniégò
1	
2	
3	

- Wèjasnieniã genezè pòstacè Smãtka z dokazu H. Derdowsczégò *Ò panu Czòrlińszim, co do Pùcka pò sècè jachòł.*
- Òbjasnieniã przèczènè pòstãpnégò zajãcò sã przez àùtora tekstu pòwiescã A. Majkòwsczégò.
- Wèrechòwaniã dokazów Majkòwsczégò, jaczé bëlè mòdlã *Żécégò i przigòdów Remùsa.*
- Pòkòzaniã cèskù ùtwòrstwa H. Derdowsczégò na ùsòdztwò A. Majkòwsczégò.
- Pòchwała snòzotè kaszèbsczi mòwè.

Wymagania ogólne

- Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 - Przygotowanie do świadomego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej.
- Kształcenie językowe.
 - Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmacniania poczucia tożsamości [...].

Wymagania szczegółowe

- Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego Zdający:
 - rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim (PR).
4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wskazanie trzech odpowiedzi.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

numer akapitu	lèterowé òznaczeniã zdaniégò
1	e)
2	b)
3	c)

Zadanie 4. (0–1)

Na spòdlim 3. akapitu tekstu Jerzégò Trédra a téz pòwiescë *Žécé i przigòdë Remùsa* napiszë, czemu dokòz Aleksandra Majkòwsczegò mòżemë ùznac za kaszëbską epòpejã.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 - 1. Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi.

Wymagania szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu, potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcje na tle całości.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 2) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, [...], biograficzny.
- IV. 2. Pisanie. Zdający:
 - 2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Mëslò ò napisanim dokazu bëła w głowie A. Majkòwsczegò ju òd zòczątków jegò pisarszczégò ùsòdztwa. Ùdokazniwają to pòstãpné jegò lëteracczé dzëła, w chtërnëch pòjòwiò sã wiedno jaczis z mòtiwów, jaczé pòzni wëchòdają wëcmanim w pòwiescë.

Pierwòszną dejã pisarza bëło stwòrzec wiòldzi dokòz ò Kaszëbach (co mù sã ùdało) i jich strzodowiszczu (to téz je fejn w romanie pòkòzóné). Kaszëbsczi swiat je w ti pòwiescë pòkòzóny we wòżnym dlò kaszëbsczi spòlëznë sztòce dzejowim, tj. òb czas zòbòrów i biòtkòwaniò Kaszëbów z germanizacją. Òkróm tegò są tu téz bòkadno pòkòzóné (jak

w zwiercadle) zwęczy, òbrzãdë i kùltura kaszëbskô. Wszëtkò to mòże bëc pòcwierdzenim swiãdë, że ùsôdzk Majkòwsczegò mòże bëc ùznóny za kaszëbską epòpejã.

Zadanie 5. (0–1)

Jerzi Tréder wspominiò w swòjim teksce dwa nówòznieszé ùsôdzczì lëteraturë kaszëbsczì: *Żécé i przigòdë Remùsa A. Majkòwsczegò* i *Ò panu Czòrlińszim, co do Pùcka pò sécë jachòł* H. Derdowsczegò. Chtëren z wërechòwónëch niżi elementów wëstãpiwò i w jednym i w drëdżim dokazu? Wëbierzë pasownã òdpòwiëdz spòmizdë pòdónëch.

- A. Òpisóné sã zwęczy sparłãczóné z òbchòdanim sobòtczi na Kaszëbach.
- B. Bracyszcz Léon egzaminëje ze Swiãtëch Pismionów przëdnégò herojã.
- C. W teksce pòjòwiò sã òpisënk „Rzezë Gduńska” z 1308 rokù.
- D. Przëdny heroja je pòkòzóny w trakce rézowaniò pò Kaszëbach.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 - 2. Pogłëbianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, wędrówki) oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

D

Zadanie 6. (0–1)

Pòslugiwającë sã swòją znajemnotã dokazu *Żécé i przigòdë Remùsa* napiszë, jak rozmiejesz zdanié, że Majkòwsczi zrealizowòł w nim *nòkòz szukaniò na Kaszëbach za dzeckã, co miałowë wiarã i sëlã przeniesc królewionkã*.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
 2. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
 - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich;
 - 1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim (PR).
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 3) odczytuje sens tekstów artystycznych [...].
- IV. 2. Pisanie. Zdający:
 - 2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Aleksander Majkòwsczi pòchòdòł z biédny familie, szkòłë skùńcił dząka dètkóm dobrèch lédzy. Temù téż przédny heroja z jegò pòwiescè je żòrotnym człowiekã, co wszètczé zarobioné dètczi gromadzy na szkòłë dlò pòstãpnèch biédòków z kaszèbszczégò lèdu. Tak Majkòwsczi spłòcò dlug wdzãcznotè, że swòje znanczi ùmòlniwò w Remùsu, chtèren całè žècé biòtkùje ò swiådã lèdu kaszèbszczégò i ò rodną mòwã. Heroja wãdrèje pò całèch Kaszèbach i zadòwò dzòtkóm pètania ò to, czè chcą przeniesc kròlewiónkã przez glãbòkã wòdã i wèbawic zapadli zómk. Żdaje na dzeckò, chtèrno, tak jak òn czedès, òdpòwié: *Chcã*. To dzeckò mùsi miec mòc stolema, nie ùrzasnãc sã trzech ùkòzków, pòkònac wielné przeszkòdè na swòji drodze – leno taczé bådze w sztãdze dokònac dejowégò dobècò. Taczim dzeckã w pòwiescè Majkòwsczczégò je prawie Remùs – żòrotny pasturk, w òbdzartèch ruchnach, ale z dèchã ricerza.

Zadanie 7. (0–1)

Do pòdónèch niżi słów dopiszè pasowné synonimè i antonimè.

słowo	synonim	antonim
réżny		
drãdźi		

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

II. 2. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów [...]).

Zasady oceniania

1 pkt – dobranie dwóch synonimów i dwóch antonimów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

słowò	synonim	antonim
różny	pòstãpny	pòprzédny
drãdźi	cãżczy	letczy

Zadanie 8. (0–1)

Ùdokaznij, że Majkòwsczémù ùdało sã zrealizowac w *Remùsu* dejã „ò wikszim dokazu z pòwòźniészã zamkłosã, w jaczim òn bë mógł pòkazac dzeje i dzysdniowã sytuacjã Kaszëbów”?

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

IV. 2. Pisanie. Zdający:

- 2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

W donėchczasowi lėteraturze kaszėbsczi pòwiesc A. Majkòwsczégò *Żécé i przigòdė Remùsa* je cėgã nòwikszim i nòwòźniėszim epicczim ùsòdzkã ò wiòldzi artisticzny wòrtnoce. Nicht z ùtwòrców nie napisòł niczegò, cobė bëło dlò tegò romana zagròżbã w przėdniczenim epicczémù zestòwkòwi kaszėbsczi lėteraturė. Nen dokòz je machtnym ùsòdzkã, w jaczim przepłòtò sã wiele wãtków i mòtiwów, je bòkadosc herojów ò baro jinaczęcėch sã òsobòwòscach, pòkòzóné sã prawie wszėtczé nòrcėczi Kaszėb. Wòźné je téż to, że Kaszėbi sã tu pòkòzóny w wòżnym dlò przinđnotė jich mòwė i bėcò czasu, tj. òb czas zòbòrów, chtėrne mòglė doprowadzėc do wėnarodowieniò. Temù ti pòwiescė przėznòwóné je prawò do nazėwaniò ji kaszėbskã epòpejã.

Zadanie 9. (0–1)

Prėdny bòhaterowie òbrzėszkòwi lekturė bėłė kùszony abò nawiedzony bez cos złėgò. Na spòdlim swòji wiėdzė dofùluj zestòwk.

Heroja	Titel dokazu	Aùtor dokazu	Kògùm abò czym bėła pòkùsa
Pón Czòrlińsczi			
Remùs			

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
 2. Pogłėbianie znajomości literatury, jėzyka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegòłowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdajãcy:
 - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdajãcy:
 - 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego;
 - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błėdna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Heroja	Titel dokazu	Aùtor dokazu	Òpisënk zli pòkùsë
Pón Czòrlińszci	<i>Ò panu Czòrlińszcim, co do Pùcka pò sécë jachòł</i>	Hieronim Derdowsczi	Pieczelny mùł zaszëti w kapùzë
Remùs	<i>Žëcé i przigòdë Remùsa</i>	Aleksander Majkòwsczi	Nico, chtërno chłoscëło Remùsa do pòwiészëniô sã

Zadanie 10. (0–2)

Òpiszë fónkcjã Smãtka w pòwiescë *Žëcé i przigòdë Remùsa* i jegò rolã w pòmace *Ò panu Czòrlińszcim, co do Pùcka pò sécë jachòł*?

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz ich funkcje w utworze;

2) dostrzega estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

IV. 2. Pisanie. Zdający:

2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

5) uwzględnia w interpretacji potrzebne konteksty [...].

Zasady oceniania

2 pkt – określenie funkcji Smętka w obu utworach.

1 pkt – określenie funkcji Smętka w jednym utworze.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

W tekście Jerzego Trédra je wielerazowò wspomínónò pòstac Smãtka, chtëren pòjôwiôł sã w rozmajitëch dokazach z kaszëbsczi lëteraturë. Pò prôwdze nen dëch z kaszëbsczi demónologie je jednym z barzi zwëskiwónëch tematów kaszëbszczich lëteracczich ùsôdzków. Nie pòminãlë gò téż w swòjich przëdnëch dokazach Derdowsczi i Majkòwsczi, leno ù kòzdégò z nich spełniwò òn përnã jinszą fónkcjã. Smãtk ù Derdowsczégò je pòkòzóny jakno diôbeł wëchôdający z pòdzemiô i dulczący na to, żebë ùprzikrzëc žëcé lëdzóm, pòjôwiô sã rôz. Përnã jinaczi je ze Smãtkã ù Majkòwsczégò, nen stwór je barzi skómplikòwóny: rôz namôwiô do zlégò, to znôwù zniechãcywô; rôz je Czernikã, jinszim razã czôrnym dëchã Arimanã, co mô za cél znikwic Kaszëbë. Jegò pòstac przewijô sã przez kartë romana òd zôczãtkù do kùńca, je tuwò baro wôżnym mòtiwã, mòże nawetka rzec, że mómë do ùczinkù z wãtkã Smãtka w pòwiescë.

Tematy wypracowań

Prezentowane w Informatorze przykładowe wypracowania są pracami uczniowskimi pozyskanymi z próbnego zastosowania i ocenionymi przez egzaminatorów. W pracach dokonano niezbędnych zmian w zakresie stylu, poprawności języka, ortografii i interpunkcji.

Tematy wypracowań będą poprzedzone szczegółowymi wytycznymi:

Wybierz **jeden** z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W pracy rozważ **problem** podany w temacie.
- W rozważaniach przedstaw **argumenty**, odwołując się do **utworów literackich** wskazanych w temacie oraz innych wybranych utworów literackich z literatury kaszubskiej.
- W wypracowaniu przedstaw **swoje zdanie i uzasadnij** je.
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej **350 wyrazów**.

Temat 1 (0–35)

„Czim dali jidã, tim barzi pòznówóm siebie”. Rozważë przesłanié tegò cytatu. W ùzasadnienim òdwòlòj sã do interpretacji wiérztów *Òd pòprzédców* Roberta Żmùdë-Trzebiatowsczégò i *Jidã do Ce* Stanisława Bartelika. Twòja pròca mùszi miec bënòmni **350 słów**.

Robert Żmùda-Trzebiatowsczi
Òd pòprzédców

le czemù
to prawie
jò
móm jic szlachã
wëjachónym przez remùsowã karã
nym chtërnym
pón czòrlińsczi do pùcka jachòł
chroniącë w sercu
skòrb kaszëbskò-słowińsczi mòwë
a czej jegò kùńc mdze krótkò
móm napisac
ò mòji drodze kaszëbsczi

czë prowadnikã
ë drëchnã z wanodzi
mdze dlò mie
gùczów macka redosc

czë w ny réze
pòtkóm
szëmóna z cyrenë
co niesc pòmòże
stolemów lirã

za cãżką

...

môłczenié

...

môłczenié òznôczô zgòdã

Robert Żmùda-Trzebiatowsczi, *Òdłómczì*, Gdynia 1997, s. 10.

Stanisłòw Bartelik

Jidã do Ce

Jidã do Ce Zemio Rodnô

Bë pòznac Cã òd nowa

Bë pòznac cã w lëdzach

W cągłoscë pòkòleniów

Chtërne ùpòdczi ë ùcemiãdżi

Wiązałë nitkama dobëców

Bë ùwiązc Twój kléd procëm smiercóm codzënnym

Bë ùrôbiac nòdzejã

Procëmkò pùrtka òbmëslënkóm

I dërch òd nowa dobëwac nad niedògã

Rozpëzgliwając głãbòk spëzgloné wãtcsi.

Stanisłòw Bartelik, *Bestré szczescé*, Banino 2013, s. 61.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 19.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–37.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

"Czim dali jidã, tim barżi pòznòwóm siebie" – te słowa narzëszejã do człowieka, chtëren òd ùrodzeniô jaż do smiercë je w drodze. Te drodżi mògã miec rozmajité znaczenia. Mòże to bëc baro długô i z rozmajitima nòkòlama droga żëcégò, czasã téż krótkô. Chto mòże wiedzec, jakô droga żëcégò òsta mù namienionô? Kòżdi w czãdze tegò wãdrowaniô stówô na warkòwi stegnie – i znòwù nie wié, jak kawel nim pòczerëje; chòcô w tim zòkrãżim sóm człowiek mò wiele do rzeczeniô, bò mùszi skùńczëc pasowné do swòjégo fachù szkòłë – równak co mdze, czedë nie dostòł w erbie zdolnosców do nòuczi? Apartnym szpùrã żëcowim je namienienié do żëcégò we dwòje abò sómno; z wiòlgã rodzëznã, abò malinkã; a mòże człowiek mdze sóm jak pòlc na tim swiece? Szlachë lëdzczëgò dérowaniô rzeszã sã téż z rozmajitima môlami: miasto, wies, rodnô kròjna, cëzëna – chto na zòczątkù to wié? Jesz jinszim turã prowadzã drodżi do pòznòwaniô lëdzy – jaczi òni mdã: dobri i żëczny, lëchi i falszëwi? A jaczi mdze nen gwësny człowiek? Nicht tegò nie wié òd raza!

Tej pròwdzëwé są słowa przëwòłoné w zacinającym pròcã rzeczeniu, co pòcwierdzywa téż pòlskô pòetka, gòdającë *Tëli wiémë ò sobie, wiele jësmë òstelë sprawdzony*. Tedë jidzemë

rozmajitima drogama, stegnama i stedżenkama przez żęcé, chtërno czasã prowadzy nas prosto, a czasã prosto procëmno. W ti dardze ùczimë sã nieùstòwno, robimë falszëwé czasã kroczi i mùszimë sã nieròz copnąc, żebë zacząc òd nowa. Nie znajemë do kùńca siebie, a co dopiërze jinszych. Dejò zawiartò w tim rzeczeni mòże bëc rozmiònò baro szerok i bë zafelalo tuwò czasu na ji rozwicé, tej dalszé rozwòżania pùdą ju wãższim turã, to je zrzeszenim lëdzczegò żęcò z mólã w jaczim żëje, z jegò nôblëższim òkòlim, regionã, bò nen téż mò wiòldzi cësk na to, kògùm człowiek sã pòmale stówò i òstówò.

Mòtiw drodżi wëzwëskelë pòcë w przëwòlònëch wiérztach. R. Żmùda-Trzebiatowsczi pròwdac nie ùmòlnił jasnégò wskòzaniò w titelu, ale ùziwóné w teksce òkreslenia przëswiòdcząją, że jidze ò jakąs rézã. Mómë tu tej taczé zwrotë i wërażenia: *jic szlachã; pón Czòrlińsczi jachòł; móm napisac ò mòji drodze kaszëbsczi; prowadnikã i drëchną z wanodżi; czë w ny rézë pòtkóm*. W dokazu S. Bartelëka jasné je ju òd samégò titela, że mdze to wiérzta ò jaczis drodze (*Jidã do Ce*). Nie wiémë jesz dokądka ta darżëca prowadzy, ale pò przeczëtanim pierszi rézëczki tekstu i to sã wëwidniwò - *Jidã do Ce Zemio Rodnò*. Stądka téż dejò, żebë w ti pròcë ògrańczëc sã leno do rozwòżaniów na temat drodżi pò rodny gónie. Pròwdã rzekłszë w pierszim dokazu téż je gòdka ò rézowanim pò rodny zemi, le jidze tu barżi ò dilemat czë wëbierac taką prawie stegnã: *czemù to prawie jò móm jic szlachã wëjachónym przez remùsowã karã*. Òsoba lirycznò analizëje wszëtczé za i procëm, tak jakbë chca sama se ùgwësnic, że dobrze wëbiérò żëcowi szpùr. Zadówò rozmajité pëtania, jaczych wiedno je wiele na kòżdym zòczątkù i ... nie dostówò na nie òdpòwiescë. Równak wié, że i tak pùdze tą drogã - *mòłczenie òznòczò zgòdã*.

Na rodny stegnie wanożnik mòże sã spòdzewac regionalnëch pòmionów. Nie jidze òderwac dzejów, kùlturë, tradicjów sparłãczonëch z jaczims placã. Chto chce w nim żëc, mùszì miec tegò swiãdã. Tej w wiérzce *Òd pòprzëdców* sã narzeszenia do Remùsa, pana Czòrlińsczegò, skòrbù kaszëbskò-słowińsczi mòwë, Gùczowégò Macka, stolemów - dzélëków bòkadny kaszëbsczi kùlturë. Nalëzemë téż taczé sparłãczenia ù Bartelëka, leno nie òstałë òne tu nazwóné pò jimieniu, a barżi rozwòżania jidą pò òglowëch mòcowaniach człowieka z jawernotã, pòkòzónëch przë ùżëcym snòżich metaforów (*ùpòdçi ë ùcemiãdżi wiãzóné nitkama dobëców, kléd wiãzc procëm smiercóm codzënnym, ùròbiac nòdzejã, rozpëzgliwac glãbòk spëzgloné wãtçzi*) - wszëtkò równak dzeje sã na *Rodny Zemi*, ò czim infòrmuje ju pierszò rézëka tekstu.

Nimò wòznëch pëtaniów i wãtplëwòtów òsobów lirycznëch z òbëdwùch wiérztów, co namiszlają sã czë jic regionalnã drogã, òdpòwiescë sã pòzytiwné. I jedna, i drëgò pòcwierdzywò swòjã gòtowòsc do żëcowégò wanożeniò szlachã starków. W pierszim dokazu dostówómë to pòcwierdzenié dopiërze na kùńcu wiérztë (*mòłczenie òznòczò zgòdã*), w drëdżim przëtròfkù je ta deklaracjò ju na zòczątkù (*jidã do Ce Rodnò Zemio*).

Wòzné w tim wszëtczim je kòżdã razã ùmòlnienié człowieka w gwòsnym placu, wëchòwiwanié w jaczis deji. Na pòdczorchniãcë wòrt je przëwòłac wòzné i mądre scwierdzenia, co ùdokazniwają, że *czim skòrëpka w młòdoscë namiknie, tim na starosc bãdze jã czëc*. W romanie A. Majkòwsczegò ò Remùsu je wëjimk ò tim, jak przëdny heroja szukò swòji żëcowi drodżi i co sztërk sã na ni pòtikò - i tej pòdają taczé mądre słowa: *Jem dbë, że żęcé lëdzczé jidze wkrag. Skądka wińdzesz pòrenë dzecynnã nòżkã, tam sã wrócysz na wieczór pòdpiarti czijã wãdrownym*. To dowòdzy, że pòznòwómë siebie pò kaskù. Czim dlëżi dërëje żęcé, tim wicy mómë ò nim wiédzë i wiémë kògùm i gdzie chcëmë bëc. *Żęcé lëdzczé prowadzy wedle wiele dwiérzi* (ò tim téż je w *Żëcym i przigòdach Remùsa*), wòzné żebësmë doszlë i òdemklë te namienioné nóm, bò jak prowadzy dali mësła pòwiescë: *nieszczescë mdze, czej òdemknimë nié swòje... Zatrzasną je tej przed nama, a za tim, co jesmë widzelë, bãdzemë tesknic do smiercë*.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt - wypowiedź odnosi się do obu porównywanych utworów, piszący dokonał analizy i interpretacji obu utworów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – ma miejsce analiza i interpretacja porównywanych utworów, wystąpiła analiza zawartości każdego z nich, zostały dostrzeżone środki artystyczne, ma miejsce porównanie obu tekstów oraz wskazanie elementów łączących je i różniących.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – elementy treściowe wypowiedzi w całości pracy są zorganizowane problemowo, podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu założeń interpretacyjnych zdającego; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest w całości spójna, wywód jest uporządkowany, każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane, użyte w pracy elementy tworzą logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej, jednorodny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 11 pkt: – 7 pkt za zróżnicowaną składnię (różne konstrukcje zdaniowe), urozmaiconą leksykę (unikanie powtórzeń, stosowanie synonimów, precyzyjny dobór słownictwa), 2 pkt za ortografię (liczba błędów ortograficznych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 2.

Mòtiw drodżi je baro czãsto wëzweskiwóny bez ùtwórców. Czej bòhater jidze jakąs drogã, w znaczenim dosłownym i przenosnym, to òb czas ji trwaniô òdkriwô jakąs prôwda. Nôczãszczy je to prôwda ò sobie samim, abò ò òtôczającym swiece. Nôbarżi znónyma przikładama dowozów z mòtiwã drodżi w kaszëbsczy lëteraturze mdã: "Žëcé i przigòdë Remùsa" A. Majkòwsczegò i "Ò Panu Czòrlińszcim co do Pùka pò sécë jachò!" H. Derdowsczegò. Bòhaterowie nych dokòzów jidã bez swiat i òdkriwają gò, ale téż pòznówają siebie w zetkniącym z òtôczającym swiatã.

Taczi dbë je liryczny pòdmiot we wiérzce Roberta Żmùdë-Trzebiatowsczegò "Òd pòprzëdców". Zadówò pëtanië "le czemù to prawie jò". Czemù prawie òn mô rëszëc w drogã jak Remùs czë pón Czòrlińszci. Nëch bòhaterów łączi to, że i jeden i drëdzi miòł w sercu Kaszëbë i kaszëbską mòwã. Wiémë, że jich drodżi bëłë drãdżi, pòtikelë na ni rozmajité przecywnoscë. Mòżë stãdka pëtanië, czë w ti drodze, jaką mô rëszëc òsoba mówiacò, ùdrzi chòc përnã redoscë jak ù Gùczów Macka, abò, czë chtos pòmòżë, tak jak Szëmón Jezëswi na krzizewi drodze. Te pytania pòdają, bò òsoba lirëcznò wié, że to nie mdze prostò droga, pewno téż zastanòwiò sã, czë dô radã jã ùkùnczëc. Na zadóné pëtania nie pòdają jednak żòdnë odpòwiedzë, je leno mòlczenië, chtërno liryczny pòdmiot bierze jakò zgòdã, ale prôwda je takò, że abë miec odpòwiedzë na zadóné pëtania, trzeba sã ny rëzë pòdjãc. Jak jinaczi dowiedzec sã, co nas spòtkò i jak na to zareagujemë, czej òstóniemë w mòlu?

Òsoba lirëcznò we wiérzce Stanisława Bartelika "Jidã do Ce" je gwësno, że mùszi rëszëc w drogã, żëbë na nowò pòznac swòjã rodnã zemiã i lëdzy w ni mieszkajacëch. Drãgò je pòznawac cos i òdkriwac, czej je sã w jednym mòlu. Nawetka to co znómë wëmògò òd nas czasã zmianë pòzdratkù, a jak gò zmienic, czej jesmë dërch w tim samym placu? Dopierzë czej przëzdrzimë sã czemùs z rozmajitëch strón, to mómë na to lepsi pòzdratk, òdkriwómë prôwdã ò czims. W ny wiérzce liryczny pòdmiot chce "dobëwac nad niedògã rozpëzgliwając głãbòk spëzgloné wãtzi". Skòrno chce to zrobic, pòznówając na nowò rodnã zemiã, to tim samym lepi pòznò téż siebie, bò òdkriwając swòje kòrzenie dowié sã téż nowëch rzeczi ò sobie samym. Le żëbë to zrobic mùszi rëszëc z mòla.

Je prôwda w tim, że czim dali jidã, tim barżi pòznówóm siebie. To òb czas drodżi zdobiwómë žëcowé doswiadczenië. Stojãc w mòlu nigdë nie mdzemë mielë fùl pòzdratkù na swiat i na nas samich. Skãdka mómë wiedzec, że pòstãpimë tak, abò jinaczi w jaczi sytuacje, czej sã w ni nie nalëzemë? Pòdmiot liryczny wiërttë "Òd pòprzëdców" nie je gwës, co mòże gò spòtkac, ani téż czë dô sobie radã, ale nie dowié sã tégò, póczi nie rëszë w drogã. Za to òsoba lirëcznò we wiérzce Stanisława Bartelika je gwës, że bez rëzë ni ma co gadac ò tim, żëbë cos pòznac, nawetka siebie.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź odnosi się do obu porównywanych utworów, piszący analizuje treści w nich zawarte.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – zdający wykorzystał odczytane z utworów sensy, dokonał powierzchownej analizy i interpretacji porównywanych tekstów, próbuje porównywać oba teksty oraz wskazywać elementy łączące je i różniące.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane w przeważającej części problemowo, podział wypowiedzi poprawny, zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu założeń interpretacyjnych zdającego; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest w całości spójna, wywód jest uporządkowany, każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane,

użyte w pracy elementy tworzą logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej, jednorodny.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 8 pkt: – 5 pkt za zadowalający zakres środków językowych, stosowną składnię i leksykę; 1 pkt za ortografię (do 10 błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 3.

„Czim dali jidã, tim barzi pòznòwajã se”; tén cytat pòstòróm sã òbjasnic w niži pòdónèch argùmentach. Przèbaczac sã bãdã do dwóch wièrtów „Òd pòprzèdców” Roberta Zmùdè-Trzebiatowsczégò i „Jidã do Ce” napisóny przéz Stanisława Bartelëka.

Człowiék pòznòwò se, czedë mierzi sã z przèszkòdama. Tak jak pón Czòrlińszci, chtèren jachòł do Pùcka, mómë chronic w sercu skòrb kaszëbszci mòwë. Mómë wiedno ùczëc sã i poznòwac nowi rzeczë sparłãczonë z kaszëbizną. Naszim òbrzészka je rozkòscérzanié kaszëbiznë pò całim swiece. Nawet jak bãdã nas kòrac i przesłòdowac za to, że jesmë Kaszëbama, nie możemë sã lãkac. Remùsa téż nie rôz wësmiéwelë, ale òn bël wierny temù, co kòchòł – swòji Małi Tatczëznie. Szedł ze swòją karã i w nen spòsób pòznòwòł se. Dzãka swòji mòcny wòlë, òdkrël w se wiele cëch charakteru, przezwëcãżiwòł swòjé lãczy.

Liryczny pòdmiot w wièrzce „Òd pòprzèdców” pitò sã, czë ktos pòmòże jemù w niesieniu stolemów lirë, chtèrnò je baro cãżką dlò niegò. Pitò, czë ktos bãdze jemù tak pòmòcny, jak Szëmón z Cyrenë dlò Jezësa òb czas Jegò Krzìzewi Drodzi.

W pòznaniu se przènòlégò òdnalëzc swòje wòrtnotë, bò wòrtnotë sã jak kòmpas w codniowim żëcu. Bez nich nie pòstawimë sobie cëlów, do jaczich bãdzemë cygnãc.

Stanisłòw Bartelëk w wièrzce pòd titlã „Jidã do Ce” mówi: „Jidã do Ce, Jidã do Ce Zemio Rodnò”. Pragnie òn wrócëc do rodzennèch stron, abe pòznac kaszëbizna òd nowa. Chce òbaczëc mòcnã łączbã midzëpòkòleniowã, jak kaszëbizna bëła, je i bãdze przekazywòno òd starka na swòjegò sëna i tak pòsobno. Je to piãkny wzór do szlachòwaniu. Na Kaszëbach kòzdi mòże rechòwac na pòmòc òd swòjich blëszcich. ùpòdchi i ùcemiãdži jesz barzi bratałë lëdzy. Razã jesmë w sztãdze wszëtkò pòkònac i wińc z tegò jesz mòcniëszci.

Lëdze z òkòlégò mają wiòldzi cësk na to, jak sã zachòwujemë. Kòzdi dzëń niese cos nowégò, nie wiedno jesmë w sztãdze sómné pòradzëc so z problemama, dlòte tak wòznò je rãka blëszcich. Òni wiedno z nama sã.

Żebë siebie pòznac, nòt zadac pëtanié: Bez czegò bëłobë mie cãżkò zëc ? Pròwdzëwi Kaszëba, òdpòwié, że bez Kaszëb – to je naji Rodny Zemi.

Òb czas robòtë w pòlu fejn je spiéwac kaszëbszci spiéwczci, niosã òne wiele redoscë. Pò pròwdze pòwiém, że mòją ùlubionã je *Tu je naszò zemia*.

Dlò kòzdegò Kaszëbë baro wãżnò je wiara. Òsoblëwą tczã òbdarowùją Matkã Bòską Swiònowskã, chtèrna je Królówã Kaszëb. Snòżò Matka daje Kaszëbóm wiele brëkòwnèch łasków i dopòmògò w codniowim żëcu. Òna téż dodòwò nama òdwòdži w pòkònëwaniu wszelejaczich trudnosców i pòznòwaniu se.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt - zdający odwołuje się do obu załączonych wierszy, próbuje analizować treści w nich zawarte, w pracy pośrednio dąży do omówienia elementów łączących i różniących oba utwory.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 8 pkt – powierzchowna analiza i interpretacja porównywanych tekstów, zdający próbuje analizować treści w nich zawarte, pośrednio dąży do omówienia elementów łączących i różniących oba utwory.

3. Kompozycja wypowiedzi: ogólnie 5 pkt; struktura wypowiedzi – 2 pkt – elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym, usterki w podziale tekstu w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 2 pkt – w wypowiedzi występuje 5 zaburzeń spójności; styl – 1 pkt – stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt: – 6 pkt za zadowalający zakres środków językowych; 0 pkt za ortografię (powyżej 18 błędów ortograficznych); 1 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w jednopunktowym kryterium).

Temat 2 (0–35)

Lëteracczé òbrazë miłotë i òrtë jich ùsòdzaniégò w wiérztach. Zinterpretuj òba zagadnienia. W ùzasadnienim òdwòlôj sã do dowodów *Dwie drodżi – jeden szpùr* Jana Walkùsza i *Za to, że jes ze mną* Éwë Warmòwsczi. Twòja pròca mùszi miec bënëmnì 350 słów.

Jón Walkùsz

Dwie drodżi – jeden szpùr

Jidã wcąg do ce
chòc wiedno jes dalek
biegóm przez smiotë
twòjim sladã
ale wiater na złosc
zawiòł twòje stopë
nieròz miniemë sã w drodze
i małò biòłò rãka
je za krótkò
żebëm sygnął jã z daleka
swiat nóm stanął przék
żécé pòmieszalo czerënczi dróg
chtërne sã nigdzie nie zeńdã
(chòc swiat je òkrãgli)

Òstòł blòs wspanink
i twardi szpùr
ùdeptóny przez mësłë
co wiedno bãdã razã.

Jón Walkùsz, *Jantarowy pacierz. Jantarowi pòcerz*, Gdynia 1991, s. 64.

Éwa Warmòwskò

Za to, że jes ze mną

Jak niebò gwiónzdów nie chce mie ùżeczëc
Cemno.
Të jes ze mnã.

Na twòjim remieniu sã wespiéróm
 Òbòlaô.
 Të jes ze mną.
 Twój chléb je mòjim chlebã
 Të jes ze mną.
 W dzień pòwšedny i òd swiãta
 Të jes ze mną
 I bãdziesz na wiedno
 Celesnosc je krëchô i łómecznô
 Miłota je wiecznô.

Ewa Warmowska, *Dzeń za dniã*, Bačka Huta 2008, s. 52.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 19.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–37.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Mòtiw miłotë je jednym z czãszczy wëzweskiwónëch w lëteraturze. Czãsto to miłota je przednym tematã dokazów. Mòżemë sã w nich zetknãc z rozmajitima òrtama miłotë. Mòże to bëc miłota romantycznô, miłota rodzëców, miłota braterskô czë miłota do tarczëznë. Ten sóm òrt miłotë mòże bëc rozmajice przedstawiony w rozmajitëch ùsòdzkach. Miłota gwës je mòtiwã wiërtów Jana Walkùsza i Éwë Warmòwsczi. W dwóch wiërtach mómë dwa pòzdrzaczki na miłotã, leno na kuńc (w òstatnëch rézkach) czëtómë, że miłota je wiecznô: „Miłota je wiecznô” i „Mëslë co wiedno bãdã razã”.

W dwóch wiërtach gòdajãcé òsobë czerëjã sã prosto do mùlka, ale nie pòzëwajã ùkòchóny czë ùkòchónégò na jeden òrt. We wiërzce Walkùsza wëpòwiòdò sã chłop, chtëren ni mòże sygnãc „mòli, biòli rãczy” – le nie je wiedzec czëji. Mëslë na temat miłotë we wiërzce Éwë Warmòwsczi wëpòwiòdò białka (co je widzec w znankòwnikù „òbòlaô”), chtërna ò tim, kògò kòchô, rzecze „Të”: „Na twòjim remieniu sã wespiéróm”, „Twój chléb je mòjim chlebã” i sóm titel: „Za to, że jes ze mną”.

Tim, co jesz jinaczi òba òrtë przedstòwianiô miłotë je sytuacjò lirycznô. We wiërzce „Dwie drodźi – jeden szpùr” òsoba lirycznô je òddzelonô òd tegò, kògò kòchô. Co wiãcy, sparłãczenié ùkòchónëch mòżë bëc niemòżlëwé, bò pòdmiot liryczny gòdò: „Jidã wçãg do ce, chòc wiedno jes dalek”. Òn jidze szlachã mùlka, ale wiedno cos stòwò jima na przék, a to „wiatër na złosc zawiòł twòje stopë” (snòżò personifikacjò wiatru i pòkòzanié jegò nòwartów jak ù lëdzy) abò jesz piãkniészò matafòra na òkreslenié nimòżnoscë wińscò z trudny sytuacje: „żëcé pòmieszãło czerënczi dróg, chtërne sã nigdzie nie zeńdã”. Pòeta przedstawił tuwò òbròz miłotë tëch, chtërny ni mògã bëc razã. Nick nie wskazywò na to, że je to miłota nieszczësłëwò, abò nieòdwzajemniônò, ne przecywnoscë sã niezalëżné òd mùlków i na tëlì wiòldzë, że ni mògã òni nic z nima zrobic.

Jinaczi je we wiërzce Éwë Warmòwsczi. Tuwò dwie kòchajãcé òsobë sã kòl siebie. Òsoba lirycznô jaż szterë razë pòdczorchiwò to przë ùżëcym pòwtòrzeniô (chtërno, czejbë wiërzta bëła sztrofkòwò, bë mògło bëc zakùńczeniã kòżdi z nich i pòdczorchiwac wòżnotã bëcò kòle

se), gôdającë „Të jes ze mną”. Ale to bëcé razã nie je blós fizycznë, pòdmiot liryczn gôdò ò tim w przenosni, że „Celesnosc je krëchò i lómecznò”, nôwôžniészé je wspiarcé, doznanié miłotë i bezpiekù. Są ze sobã „W dzień pòwszédny i òd swiãta”, nie je wôžné to, co dzeje sã wkół, wôžné, że są razã, bò razã mògã przeńc wszëtkò, co jich spòtikò. Mòžna pòwiedzec, że je to miłota spëlnionò i takò, chtërna pòmògò przeńc przez žëcé nimò trudnosców.

Tak rozmajité przedstòwczì miłotë parłãczì jedno: „Miłota je wiecznò”. Taczi òrt miłotë i dowiernotë mòže bëc miłotã człowieka do Bòga. Kòl Walkùsza, gdzie wiérzta je ze zbiérkù pt. „Jantarowi pòcerz”, òsoba lirycznò szukò Bòga w mòdlëtwie: „Òstòł blós wspomink i twardi szpùr ùdeptóny przez mëslë co wiedno bãdã razã”. Człowiek i Bóg ni mògã bëc razã dosłowno, ale mòdlëtwã parłãczì jich na wiedno. Nôwôžniészé je sparłãczenié na ti dëchòwi niwiznie. Taczi spòsòb rozmieniò pòcwierdzywò též pòdmiot z wiérztë Éwë Warmòwsczi słowama „Celesnosc je krëchò i lómecznò, miłota je wiecznò” i matafòra chleba w wëznanim: „Twój chléb je mòjim chlebã”.

W wëzi przëwòlónëch wiérztach mòmë dwa òrtë miłotë do Bòga. W pierszim przëpòdkù je to miłota w wiclanim, w szukanim, w drodze, jak w titelu *Dwie drodżi – jeden szpùr*. Drëdżi przëpòdk mòžemë nazwac miłotã całowny dowiernotë, czëj człowiek kòchò Bòga niezalnòležno òd ležnosców – to czëcé wiòldzi Bòsczi òpieczi. W jednym i w drëdżim przëpòdkù mòwa je ò tim, że ta łączba z Bògã je na wiedno.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź odnosi się do obu porównywanych utworów, piszący dokonał analizy i interpretacji obu utworów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – w pracy występuje analiza i interpretacja porównywanych utworów, zostały dostrzeżone środki artystyczne i określono ich rolę, występuje porównanie obu tekstów oraz wskazanie elementów łączących je i różniących.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – elementy treściowe wypowiedzi w całości pracy są zorganizowane problemowo, podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu założeń interpretacyjnych zdającego; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest w całości spójna, wywód jest uporządkowany, każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane, użyte w pracy elementy tworzą logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej, jednorodny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 11 pkt: – 7 pkt za zróżnicowaną składnię, urozmaiconą leksykę (unikanie powtórzeń, stosowanie synonimów, precyzyjny dobór słownictwa), 2 pkt za ortografię (praca bez błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 2.

Obrazë miłotë w wiérztach mògã bëc rozmajité. Czasã je to miłota zakazónò, czasã wëmarzonò. Dlò niechtërnëch miłota je szczestlëwò, a dlò jinëch kòmùdnò. Mòže též bëc idealnò, pòłnò pòswiãceniów abò nieprawdżëwò. Òbrazów miłotë je pò pròwdze wiele. Ùsòdzcë, chtërny piszã o miłosce, czãsto òdwòliwają sã do swòjich doswiòdczeniów. Òni ùkazywają jã tak, jak tã miłosca widzã. Mògã též pisac o tim, co widzelë ù kògòs, abò co przëczëtëlë w ksążkach. W jich wiérztach są ùkòžony zakòchóny w sobie lëdze, chtërny

cos robią abo meslą. W wiérztach ò miłosce ùsòdzca abò sã wëpòwiòdò jakno òn sòm, abò pisze ò tim, co chto mësli.

W wiérzce „Dwie drodżi – jeden szpùr” Jana Walkùsza przëzérómë sã jak pòdmiot liryczny jidze do kògùs, szukò kògòs. Pòdmiot wcyg gòni swòjã miłosc, ale ni mògã òni sã razã zgrac. Mijają sã w drodze, a „małò biòłò rãka je za krótkò”, żebë pò niã sygnąc. Jidze rzec, że òn ò ti miłoce marzi. Titel wiérztë òznòczò, że króm dwóch òsòbnëch żëców, jacé òni mają, sã sparłãczoné niewidzialną nitką. Tëch dwòje parłãczy wseczëcé miłotë. Pòdmiot całi czas szëkò i je òn smùtny, bò to dëruje baro długò. Òn jakbë czëje, że swiat robi mù na złosc, robi wszëtkò, abë ti miłoce dało sã ùcec, co òn wëznaje w słowach: „swiat nóm stanął przék, żëcé pòmieszalo czerënczi dróg”. Òstòwò mù leno wespółink i szpùr udeptóny przez mësle. To je jegò nòdzeja.

Ùsòdzcą wiérztë *Za to, że jes ze mną* je Éwa Warmòwskò. Òna pisze ò szczestlëwi i pròwdzëwi miłoce, chternã ji ùkòchóny je wcyg z nią sparłãczony. Czedë je cemno, òn je przë ni. Òna wspiérò sã na jegò remieniu, òni sã razã w kòzdi dzëń, w swiãto i w pòwszëdny dzëń. Òn je kòl ni, nawetka czedë je lëchò i czedë sã w żëcu jacé zmòrtwienia. Ùsòdzczëni pisze: „Twój chlëb je mòjim chlebã” i że celesnosc je krëchò... Jak pòwtòrczi w lëtaniu brzmi sztëré razë rzekłò fraza „Të jes ze mną”. Żëcé lëdzy je krótczé i nicht nie wié, czedë bådze jegò kùńc. Za to miłota je wiecznò, bò òna je nawetka pò smiercë. Òna nigdë nie ùmierò.

Miłota w wiérztach je ùkòzónò na rozmajiti òrt. W wiérzce Walkùsza je òna wcyg szëkónò, a pòdmiot liryczny mò nòdzejã, że jã w kùńcu dosygnie. Je òn prawie dlòte szczestlëwi. Òn czeje, że w kùńcu „wiedno bådã razã”. Ù Warmòwsczi sprawa sã mò czësto jinaczi, jiny je òbròz miłotë. Pòdmiot je redosny, bò mò òn miłotã wiedno przë se i w se. Ta miłota je pròwdzëwò i wiecznò.

W poezji òbròz miłotë je baro zjinaczony, nie je jednoznaczny. Te dwie wiérztë ùkòzywają nama, że miłota mòże miec jine òrtë ùsòdzaniégò w wiérztach i bëc dlò kòzdegò czim jinym.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź odnosi się do obu porównywanych utworów, piszący analizuje treści w nich zawarte.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 13 pkt – powierzchowna argumentacja, w pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu, zdający wykorzystuje odczytane z utworów sensory, analizuje zawartość treściową obu wierszy, nie odnosi się jednak do wykorzystanych w utworach środków artystycznych, porównuje oba teksty oraz wskazuje elementy łączące je i różniące.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane w przeważającej części problemowo, podział wypowiedzi poprawny, zarówno w skali ogólnej, jak i w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest raczej spójna, wywód uporządkowany; styl – 1 pkt – stosowny, jednorodny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 8 pkt: – 5 pkt za stosowną składnię i leksykę - odpowiednie do realizacji tematu; 1 pkt za ortografię (do 10 błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 3.

Miłota do drëdzégò człowieka – mùlka – to je baro pòpùlarny temat w pòezji. W wiérztach (i téż w pòwiescach i dramatach) je ùkazanò szczeslëwò i nieszczeslëwò miłota. Ju w antycznëch czasach ùtwòrcë piselë zmësłowé lyriczi i anakreònticzi, dze miłota bëła uceszna. Z òdrodzeniò pòchòdzy „Romeò i Julia” – nôbarżi znónò miłotnò historiò. Téż kaszëbszczë ùtwòrcë piszą ò miłoce do mùlka (chòc temat ten nie je tak pòpùlarny jak miłota do tarczëznë). Mòże tuwò pòdac przemiòr Kristinë Mùzë-Kaczmark, chterna wëdała pòeticzci tomik „Mamòta”, czë Antóna Peplińszcégò, chterny pisòł prosté miłotné historie. Téż w dowkazach „Dwie drodżi – jeden szpùr” Jana Walkùsza i „Za to, że jes ze mną” Éwë Warmòwsczi je ùkazané nen òrt miłotë.

W wiérzce Jana Walkùsza miłota je ùkazanò jakno zмага z dólëzną. Liryczny pòdmiot je dalek òd ukòchóny biãlczë. Bë do ni dóńc, mùszi przemògnąc zòwadë: smiotë, wiater; nawetka rãka mùlka (mùlczi) je za krótkò, żebë jã sygnąc. Sladë stopów nikną, dżiną, ni ma jedny, pòspólny drodżi dlò néch dwóch personów, bò swiat jima „stanął przék / żécé pòmieszalo czerënczi dróg / chtërne sã nigdzie nie zeńdą”. Zмага z dólëzną je wic skòzónò na pòrażkã, stracënk. Dólëzna nie je fizycznò (doch „swiat je òkrãgli” i nie je drãgò pòdchadac blëżi), le metafizycznò, dësznò. Lirycznò òsoba ósta sama, pòspólna drogò je ju leno wspominkã – òstał sã leno szpùr. Òbraz miłotë w dokaze Jana Walkùsza je wic nieszczeslëwi – to miłota, chterna sã skùńcziła, chòc déruje w pamiãcë i sercu.

Jinszi òbraz miłotë je w wirzce Éwë Warmòwsczi: tuwò miłota déruje, je aktualnò, teròczasnò. „Të jes ze mną” – gòdò lirycznò òsoba. Droga mùlków je tu pòspólnò, nie apartnò („Twój chléb je mòjim chleba”) – i mdze pòspólnò wiedno, bò „miłota je wiecznò”, na dobré i zlé (nawetka czej sã je „òbòlaim”), „w dzëń pòwszédny i òd swiãta”. Miłota mò metafizyczny, dëszny wëmiar: je wspomògã („Na twòjim remieniu sã wespiéróm”), je òpacznotą, procëmnotą celesnoscë („Celesnosc je krëchò i łómecznò / Miłota je wiecznò”).

Ne dwa òbrazë miłotë mają pòspólny mianownik: tøkają sã człowieka – mùlka. Równak obiektã miłotë w wiérztach są téż: tarczëzna (miłota do kaszëbszczi zemi), Bóg, lëdze (np. dlò Remùsa). Miłota je ùczëcã, le je téż wòrtoscã – jak òptimizm, òdpòwiedzalnosc, wiara i nõdzeja. To gwës ùlubioné zajãcé, hobbi, kòniczck. Colemało parłãczi sã jã z cerpieniém, bò ni mò miłotë bez cerpieniò. Le jak pòkazëwò literatura, miłota je bokadnò: „Czej sã kògòs kòchò, to nen drëdżi chtos nigdë nie zdżinie” („Miedzwiòdk Pùfòtk”).

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź dotyczy problematyki wskazanej w poleceniu, jest wypowiedzią argumentacyjną, zdający odwołuje się do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 7 pkt – dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie, zadowalająca argumentacja, brak głębszej analizy i interpretacji obu utworów.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt, w pracy podjęto próbę organizacji elementów treściowych wypracowania w sposób problemowy; spójność wypowiedzi – 2 pkt – nieliczne zaburzenia spójności na poziomie całej wypowiedzi; styl – 1 pkt – stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt – zadowalający zakres środków językowych; ortografia – 0 pkt – liczne błędy ortograficzne; interpunkcja – 2 pkt – liczba błędów mieszcząca się w dwupunktowym kryterium.

Temat 3 (0–35)

Jaczé znaczenié dlô tożsamòscë człowieka mô môlô tarczëzna? Rozważé zagadnienié òdwòliwającë sã do załączonégò tekstu i wëbrónégò dowodu kaszëbsczi lëteraturë. Twòja prôca mùszi miec bënômni 350 słów.

Cezari Òbracht-Prondzyńsczi

Kaszëbskô tożsamòsc i złączoné z nią dilematë

Kaszëbskô tożsamòsc, jak kòždé zjawiszczë spòlëczné, je baro skòmplikòwónô. Mòżemë jã próbòwac òpisac przë pòmòcë czile twierdzeniów, przë czim kòždé z nich òstało w slédnych latach pòddóné w wãtplëwòsc.

Jedno twierdzenié mówi, że... „Kaszëbi sã kaszëbsczi”. Znaczi to, że pòdstawã jich tożsamòscë je kaszëbskô kùltura, a òsoblëwie jãzëk. W slédnym czasie jednak coròz czãszczi badérowie stwierdzywają, że znaczenié jãzëka w wëznòczanim, kòstituòwanim kaszëbsczi tożsamòscë tracy na znaczenim, a wikszégò znaczeniô nabiérają taczé elementë, jak: kaszëbsczé pòchòdzenié, pòwiãzania rodzynné, ùrodzenié na Kaszëbach itd. Òd stronë grëpòwégò widzeniô wòzné sã téż taczé elementë, jak: doswiòdczenié historyczné i wspòlnota dzejów, rodnô zemia, tj. tarczëzna, wspòlné òbëczaje, spòdkòwizna intelektualnô i artisticznô, wspòlné instytucje itp.

Tej dzysdnia chtos mòże bëc Kaszëbã, chòc pò kaszëbskù nie gòdò. A nawetk wicy - mòże chtos bëc Kaszëbã z wëbòru (ze swòji wòlë), chòc ni mô niżòdných kòrzeni kaszëbsczi. A z drëdżi stronë wcale nierzòdczé sã przëpòdczi, że òsobë znającé jãzëk i mającé kaszëbsczé kòrzenie nijak sã do nich nie przëznòwają. Tej sprawa tegò, „co znaczi bëc Kaszëbã” je òdemkłó i wcyg diskùtowónô [...].

Jinszé twierdzenié gòsy, że tożsamòsc kaszëbskô i pòlskô nie sã wzòjemno sprzëczné. Brunon Synòk na pòdstawie badaniów empiriczných stwierdzył: *Mòcnô identifikacjô kaszëbskô nie przeszkòdzo w jednoznaczny òkresliwanim i pòdkresliwanim pòlsczi przënòlëżnoscë. Kaszëbskòsc i pòlskòsc sã tożsamòscama, chtërne zachòdzą na rozmajitëch niwiznach identyfikacyjnëch (regionalny i nòrodny), ale w òbrëmim tëch samëch wòrtnotów, ùniwersalnëch wòrtnotów kùlturowëch. (...) Tożsamòsc kaszëbskô i tożsamòsc pòlskô nie sã tożsamòscama substitutiwnyma, dlòte ùmòcniwanié jedny mòże sã òdbëwac bez òstòbianiô i wëzbëwaniô sã drëdżi [...].*

Ni ma jednak wãtplëwòscë, że przewòzającò wikszosc Kaszëbów, identyfikującë sã z włòsnã grëpã, przëznòwò sã zarazã do nòrodowòscë pòlsczi.

Z wëzi przëdstawionyma ùwògama łączi sã twierdzenié – kaszëbskô tożsamòsc ùlégò zmianóm. Mòże bëc przëjimniãtò w spòdkòwiznie, bezrefleksyjnie przëjimónô pòczas wëchòwaniô w rodzëznie i nòblëższim òtoczenim. Ale mòże bëc téż czims „òdzwëskónym” – w przëpòdkù òsób, chtërne pòchòdzą z taczich kaszëbsczi rodzëznów, gdzie fakt kaszëbsczi kòrzeni sã przed nima ùkriwało, abò téż nie dòwało sã na to niżòdnégò bòczeniégò. Kùreszce mòże bëc téż efektã swiadomégò wëbòru, rezultatã włòsny pròcë pòznòwczì i aktiwnoscë kùlturalny. Badérowie stwierdzywają, że zgòdno z tendencjama globalnyma, mómë do ùczinkù ze stopniowim przëchòdzenim òd biernégò, bezrefleksyjnegò trwaniô przë włòsny tarczëznie (òjczëznie), domòcy kùlturze i wòrtnotach, do coròz aktiwniészégò szukaniô i pòglãbiwaniô tożsamòscë individualny i grëpòwi, tzn. do tegò, co sã zwie „nowã etnicznoścã”.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 19.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–37.

Przykład 1.

Zajimającë sã cëskã môłi taczëznë na tożsamòsc człowieka nót je pòwiedzec na zòczątkù czim ta tożsamòsc je. W nôprostszich słowach tożsamòsc to zbiérk tegò, co bådze òkresliwało to, kògùm jesmë, kim sã czëjemë. Kòzdi człowiek z czasã wëròbiò so swòje gwòsné nastawienié do se samégò, ale téz do jinszych lëdzy, co mô przede wszëtczim pòspòdlé w tradycji i kùlturze, w jaczich żëje. Tak pòwstòwò swiãda na temat parłãczów z karnã, w jaczim sã żëje, pòczëcé przënòležnotë do niego, a téz sztòłtëje sã pòzdrzatk na jegò (a tim samym swòjã) apartnosc.

Ò kaszëbsczi juvernoce wiele cekawëch rzeczy pisze aùtor przëwòlónégò tekstu. Z dziejników mającëch wiòldzi cësk na sztòłtowanié sã tożsamòscë wëmieniówò taczé jak: pòchòdzenié, kùltura, jãzëk, rodzëzna, ale równoczasno pòdczorchiwò, że ni ma jasno òkreslony lëstë tegò, co decydëje ò bëcym abò nié Kaszëbã. Z tegò wëchòdò dalszò mësła, że tożsamòsc mòże bëc sprawã wëbòru (co sztërk doch czëjemë, że chtos kwalifikùje siebie jakno „Kaszëbã z wëbòru”, bò na przëmiòr: ùrodzył sã na pòłnim Pòłsczi, ale razã z rodzënë òd lat mieszkò na Kaszëbach i przëjimò kùlturã môła, w chtërnym żëje). Żëbë równak człowiek mógł sã zdecydowac na identyfikacjã z jakã bądż kùlturã, mùszi w ni bëc cos taczégò, co bådze miało w se mòc przëcyganiò, mùszi to bëc atrakcyjné i wòrtné, mùszi bëc przede wszëtczim aùtenticznë.

Czë môłò taczëna mòże miec cësk na naszã tożsamòsc? Na gwës jo. To, dze żëjemë, skądka pòchòdómë, co nóm sã widzy, z czim sã ùtożsamiwómë i czëjemë sparłãczony mô wiòldzi cësk na to, kògùm sã czëjemë.

Dobrim przykładã na to, jak môłò taczëzna mòżë bëc wòznò dlò tożsamòscë je przëdny heroja „Żëcégò i przigòdów Remùsa” A. Majkòwsczegò. Mòże rzec, że to, co dzeje sã w jegò żëcym prosto wëchòdò z tegò, co je ùmòlnioné w jego òkòlim. Mòłégò Remùsa wëchòwiwò w kaszëbsczim dëchu jizdebnò Marcjanna, chtërna starò sã mù przekazac wszëtché nòwòzniészé żëcowé wòrtnotë, zgòdno z tradycjama erbòwónyma òd starkow. Nié miészci cësk na pòstawë mòłégò pasturka mô Michòł, mòckò òsadzony w kùlturze i tradycji Kaszëb, chtëren wiedno przëwòliwò stòrë spòsobë na pòpiarcé swòjich wëchòwawczich gòdków. Nòwiksi równak cësk na mòłégò bòhatera mô wasta Józef. Jegò wiòldzé ùmiłowanié spraw kaszëbszczich, stara ò samòstójnotã, chãc dobëcégò nad prëszczim wrogã je wiòdzënë dòwnëch mitów i legendów kaszëbszczich, ale téz wiòldzëgò zainteresowaniò gwòsnã historiã.

Jinszi bòhaterowie romana Majkòwsczegò téz mają swòj ùdzél w sztòłtowanim juwernotë mòłégò Remùsa tak, że w dorosłim żëcym nicht i nick nie je gò w sztãdze z ti kaszëbsczi drodżi sprowadzëc, bò czë chtos, chto nie czëje sã Kaszëbã bë przeżiwòł rozterczy sparłãczoné z mészlenim ò tim, czë je gòdny òcalëc kaszëbskã mòwã? A to, że Remùs jinszi mòwë nie znòł i swòjã rodną gòdkã tak baro achtnął, wëchòdò prosto z tegò, że ùrodzył sã i wzròstòł na Kaszëbach, westrzód Kaszëbów i w kaszëbsczi kùlturze.

Remùs je przykładã tegò, jak mòckò całë żëcé mòże bëc sparłãczoné z mòłã taczëznã, a co za tim jidze – jak wiòldzi cësk mòże òna miec na sztòłtowanié tożsamòscë. Remùs i jegò żëcé je przëmiòrã pòswiãceniò żëcégò dlò wiòldzi sprawë w miono przënòležnotë do wespòlëznë Kaszëbów.

Jem dbë, że zdrzãcë na òpisóné wëzi przëmiarë môże rzec, że môlô tãczëzna je jednã z tëch spraw, chtërne mają nôwikszé znaczenié w sztôłtowanim tożsamòscë. Pòchòdanié naszich bòhaterów lëteraczcich, jich sparłãczenié z môlã tãczëznã mô bezpòstrzëdny cësk na to, kògùm sã czëją, jaczych wëbòrów dokònywają, jaczima wòrtnotama sã czerëją. Chòc – jak zaùwòzò Cezari Òbracht-Prondzyńszczy – pòchòdzenié ni mùsi bëc nôwòzniészã składowã naszi juwernotë, to przykłòd Remùsa czë pana Czòrlińszczëgò je pòcwierdzenim stanowiszczã, że môlô tãczëzna mô równak wiòldzi cësk na tożsamòsc.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź argumentacyjna w całości dotyczy problemu wskazanego w poleceniu; zdający odwołuje się do załączonego tekstu i do wybranego tekstu z literatury kaszubskiej.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – tekst główny i wybrany utwór z literatury kaszubskiej wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumenty zilustrowane trafnymi przykładami z lektury, uporządkowane; wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – podział wypowiedzi w skali ogólnej poprawny (jest wstęp, część zasadnicza i zakończenie), dodatkowo zastosowano także podział na akapity, w których czynnikiem organizującym jest problem, a nie dany tekst; spójność wypowiedzi – 3 pkt – treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane, użyte w pracy elementy tworzą logiczną i uporządkowaną całość, tę spójność widać zarówno w obrębie zdań, jak też pomiędzy zdaniami i akapitami; styl – 1 pkt – zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, nie wykorzystuje innych stylów, właściwych np. mówionej odmianie języka.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 11 pkt: – 7 pkt za zróżnicowaną składnię (różne konstrukcje zdaniowe), urozmaiconą leksykę (unikanie powtórzeń, stosowanie synonimów, precyzyjny dobór słownictwa), 2 pkt za ortografię (praca bez błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 2.

Môlô tãczëzna mô baro wòzné znaczenié dlô tożsamòscë człowieka. Je òna baro czãsto dofùlowanim jinszi, wiãkszi tãczëznë. W przëpòdkù Pòmòrza môlô tãczëzna to Kaszëbë, a tã wiãkszò to Pòlska. Żëjemë w òbù, chtërne dofùlowùją naji tożsamòsc. Niżòdna z nich nie je gòrszò.

W tekscie, chtërën je tuwò przëtoczóné, Cezarëgò Òbracht-Prondzyńszczëgò mómë do czënieniò z rozważenim co to znaczy bëc Kaszëbã i czë bëcé téż Pòlachem wplëwò na naszã kaszëbskosc. Pòkazëje òn jak zmieniwò sã pòdejsce do definicji bëca Kaszëbã. Czedës bëła to persona, chtërna gòdała pò kszëbskù. Terò nie je to kònieczné wëmóg. Je to baro czãsto òsoba chtërna pò prostu czëje sã Kaszëbã, bò stãdka pòchòdzy. W tim artiklu czëtómë téż, że Kaszëba przòznòwò, że je także Pòlòkã. Nie je to jednakże jiwër. Sztòłtuje to w pełni tożsamòc człowieka, a przede wszëtczim tożsamòc młodëch lëdzy. Szëkają òni przeciez swòji historii i kùlturë a to im pòkazuje, że mają baro bògatã etniczã tożsamòc.

Dobrim przëmiòrem cëskù tãczëznë na tożsamòsc je pòstac Remùsa z dokazu „Żëcé i przigòdë Remùsa” àutorstwa Aleksandra Majkowsczëgò. Sóm àutor bëł wòznã personã w kaszëbszczi spòlëznie. To w jegò dodomie rodzëlë sã wòzné dlô Kaszëb deje, tu spòtikelë sã pòsobnicë dzejaniò na kaszëbszczi niwiznie, tu zapòdałë wòzné dlô całëgo regionu decyzje. Ùsòdzca przede wszëtczim chcòł dzejac dlô Kaszëb, dlô swòji rodny zemi; całi swój czas

i mòcë czerowół w ta stronã. Czejbë nié Majkówsczi, chto wié jak bë dzejatë przinđny pòkòlenia, czë sprawa kaszëbskò dožda bë sã tak wielnych brzadów. Mòże na gwës rzec, że Majkówsczi bët swójnym wizrem dlò kaszëbsczi rësznótë. Tak jak ùsòdzca, tak i przėdny bòhater pòwiescë též je baro sparłãczony ze swòją mòłą tarczëzną i mòże mni w jegò nastawienim je òdnieseniów do wiòłdzi òjczëznë, ale na gwës czëje òn sã zrzeszony z òbėdwùma z nich.

Ówy Remùs je to persona, chtërnã pòznajemë òd tegò jak je ju dozdrzeniałi i ùmierò. Dopierze pòtem dowiadujemë sã, że òd maleńkòscë mò skazòną gòdkã, ale starò sã dzejac na rzecz Kaszëb. Miòł òn misjã przeniesienia kròlewionczki ë wėbawic zapadli zómk. Staròł sã szėkac lėdzy, chtërny mù w tim mają pòmòc. Chòdzël pò swiece abë bűdzec swòjėch bracyńów Kaszëbów. Sóm òstòł òbűdzony, czėdė bėł młodi, przez jednegò pòwstańca. Bił òn sã za Pòlskã, co ùkazuje dwukùlturowosc pòmòrsczegò lėdu. Remùs baro przejął sã swòją rolã i robił wszėtkò abë Kaszëbskò pòwstała. Bił sã z Miemcama, sprzedòwòł kaszëbsczi ksãżczy, pėtòł lėdzy, czë je chtos chãtny do przeniesienia kròlewionczki. Je to persona, chtërna miała baro rozwinãtã swòją tożsamòsc i starała sã bűdzyc jã ù jinszėch.

Pò pówészėch przėmiórach widac, że Kaszëbi sã dwukùlturowé, ale parłãczã òbie kùlturė. Chòc starajã sã przede wszėtczim ò kaszëbskã kùlturã i historiã, ale dzãka temu w jaczimś stãpniu dbajã též ò jinsze kùlturė. Kaszëbi sã Kaszebama, ale též Pòlòchama. Parłãczãc òbie te tożsamòsce ùzyskujã jednã wiòlgã.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź argumentacyjna w całości dotyczy problemu wskazanego w poleceniu; zdający odwołuje się do załączonego tekstu i do wybranego tekstu z literatury kaszubskiej.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – tekst główny i wybrany utwór z literatury kaszubskiej wykorzystane w pełni funkcjonalnie; zadowalająca argumentacja.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 5 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – podział wypowiedzi poprawny (wstęp, część zasadnicza i zakończenie), zastosowano także podział na akapity, w których czynnikiem organizującym jest problem, a nie dany tekst literacki; spójność wypowiedzi – 1 pkt – w wypowiedzi występują zaburzenia w spójności (w logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów; styl – 1 pkt – zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, nie miesza stylów.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 4 pkt: – 3 pkt za zadowalający zakres środków językowych, 0 pkt za ortografię (praca z licznymi błędami ortograficznymi); 1 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w jednopunktowym kryterium).

Przykład 3.

Zacznã òd blėszszėgò wėtlòmaczėniò, co to je pò pròwdze ta tożsamòsc człowieka i mòłò òjczëzna. Tożsamòsc człowieka – mòże to bėc pòczėcė òdrãbnótë òd jinėch lėdzy ùdostòny przez: pòchòdzenié, zainteresowania, wiek itd. Równak mòłò òjczëzna to mòł, gdzie žėjemë na codzėń, z chtërnym jesmë sparłãczony abò region, z chtërnėgò pòchòdómė.

Na spòdlim zrėchtowónėgò tekstu przez Cezarėgò Òbracht-Prondzyńszėgò jidze sã doznac, że niekòniecno lėdze ùtożsamiwajã sã ze swòją mòłą tarczëzną, np. chtos mieszkò na Kaszëbach, ale nie przėznòwò sã do tegò, że je Kaszëbã. Jiny przykłòd: chtos nie je Kaszëbã, a kòchò kaszëbskã kùlturã, jãzėk, jidze rzec, że czëje sã Kaszëbã. Wėchòdò na to, że wiele zanòlėgò òd naju samėch, to mė decydujemë ò tim pò pròwdze z czym parłãczėmė najã tożsamòsc. To je nót miec w sercu. Kòždi mòże na jiny òrt rozmiec swòją mòłą tarczëznã. Dlò jednėch je òna barzi òbòjãtnò, a dlò drėdżich je wòznò.

Ò znaczenim òjczëznë i miłoce do ni prawi Adóm Mickewicz w swòjim dokazu pt. „Pón Tadeùsz”, gdzie ùkòzeje tesknotã do kraju z dzectwa, w chtërnym sã wëchòwòł i chtëren mùszòł òstawic. Dokòz pòkazywò, że człowiek ceni so wiele rzeczy dopiërze tedë, czedë je stracy, ò czim je gòdka ju na samim wstãpie w Inwokacji. Òjczëzna je tak wòznò, że ji znaczenië smiało mòże równac ze zdrowim, a to wiedno bëło w żëcym nòwòzniészë. Epòpeja ta je chãcã ùkòjeniegò ti tesknotë z równoczesnym ùkòzaniem rodakóm piãknégò òbrazu òjczëznë Mickewicza. Ùsòdzca wëpisëje jesz dżinacé zwëczy pòlsczi szlachtë, ùctë, jachtowania i sąsedzci pòtkania, chtërných ni mòże bëc swiòdkã. Wszëtkò to òpiartë je na pròwdzëwëch historycznëch wëdarzeniach. Pòlsczi jakno kraju ni ma, tedë na kartach Eùropë, dlòte òbròz taczëznë ùkòzóny w „Panu Tadeùszu” to mòł, chtëren przëbòcziwò człowiekòwi ò jegò pòchòdzenim i kòrzeniach, a dwór w Soplicowie je zdrzòdlã pòlsczi tradycji. W tim wszëtczim je jeden wòzny warënk, taczci człowiek mùszì bëc òd mòlegò chòwóny w patriotycznëch wòrtnotach, jinaczi nie mdze swòji taczëznë cenìł, kòchòł i niã żìł.

Na spòdlim tich rozwòżaniów jidze sã doznac, że nié dlò kòzdegò mòłò òjczëzna je równoznacznò z jegò tożsamòscã. Czãsto tożsamòsc człowieka parłãczy sã z jegò mòłã pòchòdzeniò, le tak pò pròwdze zanòlëgò òd niego samégò, a jak je nieròz widzec, nie kòzdi przëznòwò sã do swòji mòłi taczëznë.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypracowanie częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu; zdający odwołuje się do załączonego tekstu i do innego tekstu, który nie należy do literatury kaszubskiej.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 5 pkt – jeden tekst wykorzystany funkcjonalnie, powierzchowna argumentacja, brak funkcjonalnego wykorzystania kontekstu, brak odwołania do tekstu z literatury kaszubskiej.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 5 pkt; w pracy podjęto próbę organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo; struktura wypowiedzi 2 pkt – podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza i zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity, w których czynnikiem organizującym jest problem; spójność wypowiedzi – 2 pkt – w wypowiedzi występuje kilka zaburzeń w spójności na poziomie poszczególnych akapitów lub wewnątrz nich; styl – 1 pkt – styl stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 9 pkt: 5 pkt za zadowalający zakres środków językowych, 2 pkt za ortografię (praca mieszcząca się w kryterium dwupunktowym ze względu na liczbę błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Temat 4 (0–35)

Jaczi cësk na sztòłtowanie pòstawów człowieka mò jegò nòblëższë òtoczenië? Rozwazë zagadnienië, òdwòliwającë sã do załączonegò tekstu i wëbrónégò dokazu z kaszëbsczi lëteraturë. Twòja pròca mùszì miec bënòmni 350 słów.

Cezari Òbracht-Prądzyńszci

Kaszëbskò-pòmòrskò rësznòta

Jeżlë przëjimómë, że pòczãtków kaszëbskò-pòmòrsczi rësznòtë mòzemë szëkac w dzejanim Mrądzi, to wnetka bądze mòżno swiãtòwac ji dwastalécë. Pò przesëniãcym zòczãtkù do chwilë pierszegò wëstãpieniò Cenòwë (1843) mòże gadac ò przez 170 latach waraniò i rozwoju regionalizmù na Kaszëbach. Zmieniwałë sã epòczi, pòlityczné, prawné

i ekonomiczne warënczi, kaszëbsczi dzejarze mùszelë żëc i dzejac w rozmajitëch państwach i pòliticznëch systemach. Nawetka równak w nôbarżi drãdżich mòmentach kùlturowò i spòlëznowò aktywnota nie òstała przerwónò. Swiòdczi to ò stolemnëch adaptacjowëch mòżlëwòtach i ùmiejãtnoscach transfòrmacje.

Na rësznota wcyg sã rozwijała. Zaczinelë jã pòjedynczy lëdze – bëlny, chtërny wëròstelë nad zwëczajnotã, spòsobny i wëbitny. Mòcã swòji indywidualnoscë pchnãlë òni kaszëbską sprawã na nowã stegnã. Dërch bëlë to równak le pòjedynczy lëdze. Z czasã wësztòlcëlo sã òkrãżë domòcy inteligencje – młodokaszëbi – jaczi delë sã na to, żebë zarizykòwac swòjima biografiami i w całoscë zaangażowelë sã w bùdowã kaszëbsczi rësznotë, chòc w warënkach zòbòru òznòczało to czãsto wiele żëcowëch problemów. Dżël z nich pò pròwdze cziledzesãt lat pòzni za swòje żëcowé i juwernotowé wëbòrë, a téż za swòjã pòstawã zapłacył nôwëższy priz, dżinãcë z rãków òkùpantów.

Pò II swiatowi wòjnie w baro drãdżich warënkach – nimò wszëtczich apartnotów w zdrzenim na swiat, dejowëch, biograficznëch i mentalnoscowëch – kaszëbsczi dzejarze z rozmajitëch pòkòleniów bëlë w sztãdze w żëcznym sztòce ùsadzëc swòjã òrganizacjã, pòzni jã òchronic, ùchòwac i rozwinãc. Na taczi òrt kaszëbsczi regionalizm wszedł na nowã drogã, dzys przëjimajãcë fòrmùlã nadzwëkòwò rozbùdowóny spòlëznowi rësznotë, parłãczãcy wielnë òrganizacje, instytucje, òkrãża i spòlëznowé krãdżi. Rësznota ta pòdjmò i zjiscywò wiele dzejaniów – kùlturowëch, animacjowëch, òbëwatelszczich, edukacjowëch itd. Kòdżi pòsobny rok pòkazywò bëlné ùtwòrczë ùmiejãtnoscë, ale téż ùwòżanié dlò tradicje.

Cezari Òbracht-Prondzyńsczi, *Kaszëbskò-pòmòrskò rësznota. Lëdze – instytucje – deje*,
tł. D. Majkòwsczi, Gduńsk 2016, s. 327.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 19.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–37.

Przykład 1.

Gòdò sã, że z jaczim przëstòwòsz, taczim sã stòwòsz. Rozmajitë òbserwacje mògã doprowadzëc do scwierzeniò, że je w tim kãsk pròwdë. A nawetka nié kãsk. Wiele gòdò sã ò tim, że chtos je w dobrim abò złim òtoczeniu. To òznòczò, że nôblëższy krãg mò na nas wiòldzi cësk.

Taczi wniosk mòżna wëcygnãc téż z przëwòlónégò tekstu Cezarégò Òbracht-Prondzyńsczégò. Aùtor pòkazëje na przikładze spòlëznowi kaszëbskò-pòmòrsczi rësznotë, że chòc biwałë czasë cãżczë (zòbòrë, òkùpacjò) dlò kaszëbsczi kùlturë, to w miarã jak rozwija sã na rësznota (pchónò nôprzód indywidualnoscama) pòdtrzymanié tożsamòscë Kaszëbów bëło mòżlëwé. Wëbitné indywidualnoscë wiedno pòcygałë za sobã jinszych do dzejaniò, a czim blëzi nas takò jednostka je, tim mòcniészë cësk mò na najã pòstawã.

Je téż wiedzec, że naje òtoczenié nié wiedno mò na nas dobri wpliw. Czãsto biwò tak, że pòd napòrã òtoczeniò pòdjmómë lëché decyzje. Przikładã taczégò wëbiérkù mòżë bëc decyzjò Remùsa ò tim, że nie przeniese Królewionczi na drëdżi brzëg. Na kartach pòwiescë òd ti robòtë òdcygają gò ùkòzczi: Trud, Strach i Niewòrto. Mòżna pòwiedzëc, że pòd tima stròszkama Majkòwsczi schòwòł to, co nama na codzërn przeszkòdzò w pòdjàcym dzejaniò. Biwò, że sami sobie ne stròszczi twòrzimë, a czasã przëchòdają òne òd jinszych. Bò jak Remùs – prosti pasturk ze skażoną gòdkã – miòł scwierdzëc, że nie bãdze drãgò dokònac negò czënu

bez wsparcô? Czë chtos mógł Remùsa dwignąc na dëchù i nadac sens dzejaniu? Brak wsparcô téż mô cësk na to, jaczé decyzje pòdjimómë.

Żlë dobrze sã przëzdrzimë žëcémù i przigòdóm Remùsa, tej mùszimë wëcygnąc swiãdë, że nôblëższë òtoczenié je mòtórã wiele dzejaniów. Czejbë môli Remùs nie pòtkòł na swòji drodze Wastë Józefa, pewno wiele z jegò kroków bë szło czësto w jinszą stronã. Wòzną rolã w sztòłtowanim pòstawów heroje òdgriwają téż jinszé pòstacë z kartów pòwiescë: Michòł przekazywò lëdowã mądrosc, Marcjanna ùczy žëcégò zgòdnégò z prawidłama nòtërë, Marta dówò wskòzë, jak žëc w zgòdze z jinszima, nawetka Žid dokłòdò swòje do sztòłtowaniò heroje. Pò pròwdze na spòdlim tegò bòhatera pòkazywò sã wiòldzé znaczenié i pròwdzëwòsc rzeczònczi „z jaczim przëstòwòsz, taczim sã stòwòsz”.

Remùs nie je leno òdtwòrcã dejów zaszcëpionëch mù przez jinszych. Òn rozmieje na mądroscach wzãtëch òd jinëch bùdowac swòjã gwòsnã pòstawã. Òn bë na gwës mógł bëc dlò niejednégò mieszkańca Kaszëb mòdłã, jak je nót dzejac, mëslec i robic, žebë mòłò tarczëzna dërcha i sã rozwija.

Tak tej widzimë, że przëdny cësk na najã pòstawã mô naje wëchòwanié. To, co wëniesemë z naszi domòcëznë, baro czãsto òstòwò z nama na wiedno. Tim czerëjemë sã w codniowëch wëbòrach, stãdka bierzã sã wòrnotë, jaczé sztòłtëjã najã pòstawã. Baro wòżné je to, co przekòzëlë starszi. To, co wënòszómë z dodomù, je wiòlgã czãscã, jeżlë nié pòdstawã, tożsamòscë, bez nëch wòrnotów žëcé bëlobë nic niewòrté. Òtoczenié, w jaczim wzròstómë, wiedno mô wiòldzi cësk na sztòłtowaníé pòstawów.

Pòdczorchiwającë, nòleži scwierdžëc, że to w jaczim òtoczenim jesmë bãdže wiedno miało cësk na nas samëch. Nie jesmë w sztãdze wëzbëc sã na przëmiòr tegò, w czim wëròstómë òd dzecka. W jaczims stopniu wiedno bãdže to z nama, chòc mòže nié wiedno tak mòcno jak w žëcym Remùsa. Nié wiedno nen cësk bãdže mòže pòzytywny, ale wiedno chto i co nas òtòczò mdze sã òdcyskało na naszych wëbòrach i pòstawie.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź argumentacyjna w całości dotyczy problemu wskazanego w poleceniu; zdający odwołuje się do załączonego tekstu i do innego tekstu z literatury kaszubskiej.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – tekst główny i utwór z literatury kaszubskiej wykorzystane w pełni funkcjonalnie; zdający wykazał się znajomością treści tekstu, a także poprawnie odczytał sens załączonego tekstu oraz wybranego tekstu z literatury kaszubskiej; argumentacja rzeczowa, poparta trafnymi przykładami, stanowiąca analizę problemu; rozważania zdającego zostały też poparte poprawnie dobranym kontekstem.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza i zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity, sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu też zdającego; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest w całości spójna, treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane i tworzą logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, nie wykorzystuje innych stylów.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 11 pkt: – 7 pkt za zróżnicowaną składnię (różne konstrukcje zdaniowe), urozmaiconą leksykę (unikanie powtórzeń, stosowanie synonimów, precyzyjny dobór słownictwa), 2 pkt za ortografię (praca z nielicznymi błędami ortograficznymi); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 2.

Naji žęcë je ùsztòłtowané przez nasze nôblëższë òtoczenie. To stądka czerpiemë wiedzã ò swiece czedë jesmë dzecamã, ùczimë sã òd jinszych co je dobré a co zli. Òni sztòtëją naji žëce a pòtemù pòkazëje to nama stegnã do dalszégò dzejania na przëmiór w kaszëbiznie czë òglowò w žëcym.

W teksce „Kaszëbskò – pòmòrskò rësznota” Cezarégò Òbracht – Prondzyszczégò czëtómë, że na naji sztòłtowanie pòstaw kaszëbszczich mają cësk lédze z naszégò òtoczenia. Mòże tuwò nie wiedno chòdzy ò to, że mùszimë kògòs znac, ale ò to, że je to naji nôblëższë òtoczenie personów, chtërne bijã sã ò kaszëbskòsc. Gdëbë nie cësk Cenòwë mògło bë nie bëc Młodokszëbów. Czejbë jich nie bëło, téż bë nie bëło jinszych chtërny dzejali w pówòjnowi rzeczëwistoscë. W kùńcu më bë ni mielë naszich dzysdniowëch dzejarzy. A tak pò pròwdze mòże i Kaszëbów òglowò. Pòkazuje to nama jaczi wiòldzi cësk mają na nas jinszë personë.

Sztòłtowani pòstawów nie mùszi so òdbiwac leno przez dzejanié dlò kaszëbiznë. Mòże to so zjiscywac przez prosté žëcy w spòlëznie, co je dobrze pòkòzóné w dramace Bernarda Zëchtë pòd titlã „Hankã sã ženi”. Autor dramatu wëchòwiwòł sã w dodomie z mòckò rozwitã patrioticzną pòstawã i wiòldzim ùmiłowaniém òjczësti kaszëbszczi kùlturë. Chòc žił w czasach prusczich, mëmka dbała ò to, żebë dzecë znałë rodnã mòwã, dzeje i kùlturã. Sama ùczëła je jazëka òjców, wëchòwiwa w patrioticznym duchu, a tatk pòwiòdòł pòwiòstczi. Tak zrodzëło sã zamiłowanié mòlégò Bernata do wszëtczégò co kaszëbszczé i nie ùdało so w nim tego znikwic ani Prësòkóm, ani Niemcóm òb czas II wòjny.

Te wòrtnotë òżiwają pózni w dokòzach Sëchtë. Przez nie sztòłtuje sã wierzenia jinszych. W dramace "Hanka sã ženi" mómë dokładny òpisënk całégò szeregù zwëków przedslëbnëch i slëbnëch. Je tu pòkòzóné jak pòstawe lédzy bëłë sztòłtowané przez lata, dekadë. Jak starszi nauczony zapewne òd swoich starszych, ùczą swòje dzecë. Të zwëczy sztòłtują kùltura kaszëbską. Mòżna téż miec prawie że pewnosc, że młodé małżeństwo, czedë mdze wëdòwac swòje dzecë téż jim pòwiedzã te zwëczy. Je to sztòłtowanié pòstaw, chtërne je baro czãsti w wszëtczich kùlturach i chëczach. Mòjim zdaniem je równak nôważniészé. A dzãka temù dramatowi czëtelnik téż mòże pòznac różné cëkawe rzeczë z òkòli slëbù ë nie leno. Mòże òbaczëc jak czëdes wëglądałë np. zrãkòwinë. To baro sztòłtuje wiedzã, ò tim co bëło czëdes. Sztòłtuje téż òdrãbnosc zwëków kaszëbszczich òd jinszych.

Pòwëszzi przëkladë pòkazëją jaczi wiòldzi cësk mają na nas nasi nôblëższë. Sztòłtują naji kùltura rodzënnã, naji pòdejscé do m.jin. kaszëbiznë, ale pòkazują nama wiele cëkawëch rzeczë ze swiata.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – zdający odwołuje się w wypracowaniu do załączonego tekstu i wybranego tekstu literackiego z literatury kaszubskiej, praca jest wypowiedziã argumentacyjną i dotyczy problemu wskazanego w poleceniu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 13 pkt – załączony tekst główny i inny utwór z literatury kaszubskiej wykorzystane funkcjonalnie; argumentacja powierzchowna, pobieżna (oparta na uogólnieniach, niewynikająca często z istoty rzeczy lub niepopierana przykładami).
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 5 pkt; struktura wypowiedzi – 2 pkt – usterki w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 2 pkt – w wypowiedzi występuje kilka zaburzeń w spójności na poziomie poszczególnych akapitów i wewnątrz nich; styl – 1 pkt – zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 3 pkt: – 3 pkt za zakres i poprawność środków językowych (zadowolający zakres środków językowych,

ale też liczne błędy językowe); 0 pkt za ortografię (praca z licznymi błędami ortograficznymi w skali uniemożliwiającej przyznanie jakiegokolwiek punktu); 0 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych przekraczająca kryteria punktowane).

Przykład 3.

Na to, jaczi człowiek je, mô 0soblëwie cësk to, z jaczima lëdzama sã pòtikò ë gdzie żëje, jak mësli, jak żëje ë jak pòstãpiwò. To wszëtò b0dëje tegò człowieka. Mëszlã, że to nôblëszé 0toczenié ë lëdze mają wiòldzi cësk na sztòłtowanié sã jegò pòstawów.

Tekst Cezarégò 0bracht-Prondzyńszégò gòdò 0 kaszëbskò-pòmòrszczi rëszoce, chtërna mô wierã 200 lat, 0d Mrãgòwiusza, chtëren badérowòł Kaszëbë. Më Kaszëbi, chòc jinaczëlë sã epòczi, pòliticzné, prawné i ekònomiczné warënczi, to më dali jesmë Kaszëbama. Kaszëbskò chëcz, na Kaszëbsczi Zemi, gdzie kòł tegò żëlë naju drësze Kaszëbi, dało nama pòczëcé swòji przënależnoscé.

Wzërajacë dali w tekst, dowiedzec sã jidze 0 młodokaszëbach i jich kaszëbsczi mądroscé. To pò pròwdze bëlë mądri lëdze, wësztòłcony, 0ni b0dowalë dëcha ë dejã kaszëbsczi rësztotë. To bëlë b0dzycele grifa. 0ni bez swòje wiérztë, tekstë ë dzejanié chcelë zachòwac naju zwëczi, jãzëk ë kùlturã. Czejbë nié robòta sparłãczonëch z nima lëdzy i ta miłota do zemi starków, to bë nie wzälë sã za to, co sztòłtowało jich pòstawë. A më wszëtëcë jesmë ròd, że mòzëmë gadac i żëc w pòczëcym, że jesmë Kaszëbama.

Jan Karnowsczi – młodokaszëba w swòji wiërzce *Jò bëm leno chcòł* mô prosbã, cobësmë mielë starã 0 tã kaszëbską mòwã, cobë nie zdzinãła. Pòczëcé łączbë z tã zemiã je 0 liricznégò pòdmiotu wiòldzë, a że jegò pòstawa w 0dniesenim do mòli 0jczëznë je takò a nié jinsò to dlòte, że wiedno trzimòł sã wòrtnotów erbòwónëch 0d starków baro mòckò.

Mëszlã, że mòje rozwòżania sã dobrim przykładã tegò, że to co je kòł naju – zemia, lëdze mô cësk na sztòłt naju pòstawë. Mùszimë barnic wòrtoscë erbòwóné 0d starków, a wòżno je prawie ta miłota do zemi i jãzëka. Nie mdã skriwòł, a nawetka jem baro b0szny, że móm dlòte baro wiòldzë 0wòżanié.

Wypowiedź zawiera mniej niż 350 wyrazów, zatem jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnianie formalnych warunków polecenia oraz Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach przyznano 0 punktów.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – wypracowanie spełnia formalne warunki polecenia, występuje odwołanie do załączonego tekstu i innego tekstu z literatury kaszubskiej.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 5 pkt – jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, drugi niefunkcjonalnie, argumentację należy uznać za powierzchowną.

3. Kompozycja wypowiedzi: 0 punktów.

4. Język wypowiedzi: 0 punktów.

Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2023 roku

Rada Główna
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich z dnia 19 listopada 2020 r. w sprawie informatorów o egzaminie maturalnym od roku 2022/2023

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich systematycznie i z uwagą obserwują egzamin maturalny, który stanowi podstawowe źródło informacji o poziomie przygotowania kandydatów na studia w polskich uczelniach. W zgodnej opinii obu instytucji przedstawicielskich środowiska akademickiego polski system egzaminacyjny dostarcza w tym zakresie w pełni wiarygodnych i opracowanych na czas danych. Zaufanie do tego systemu przekonująco potwierdziła KRASP wiosną tego roku, deklarując wolę odłożenia rekrutacji do szkół wyższych do czasu, gdy będzie możliwe bezpieczne przeprowadzenie egzaminu maturalnego w roku pandemii.

Drugim, bardzo istotnym zadaniem, które konsekwentnie realizuje polski system egzaminacyjny jest wskazywanie za pomocą publikowanych materiałów kierunku rozwoju kształcenia w poszczególnych przedmiotach w stronę umiejętności złożonych, niezbędnych zarówno na studiach, jak i – w coraz większym stopniu – w życiu codziennym.

Ważną rolę w tym procesie odgrywają informatory o egzaminie maturalnym. Z jednej strony wydobywają oraz ilustrują za pomocą zadań najważniejsze wymagania podstawy programowej kształcenia ogólnego. Z drugiej strony, wiarygodnie informują kolejne pokolenia maturzystów o strukturze egzaminu maturalnego oraz o sposobie oceniania ich prac. W naszej opinii, przedłożone do zaopiniowania informatory dobrze realizują te cele.

Środowisko akademickie docenia starania systemu egzaminacyjnego o to, by systematycznie doskonalić swoją pracę i deklaruje dalsze wsparcie merytoryczne tych działań.

prof. dr hab. Zbigniew Marciniak
Przewodniczący Rady Głównej
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

prof. dr hab. Inż. Arkadiusz Mężyk
Przewodniczący Konferencji Rektorów
Akademickich Szkół Polskich

Z opinii Recenzentów:

Informator został przygotowany z dużą pieczołowitością. Proponowane teksty publicystyczne i popularnonaukowe oraz zadania do nich, a także tematy rozprawek i zadania do egzaminu ustnego zostały tak pomyślane, by sprawdzały jak najszersze spektrum umiejętności z nowej podstawy programowej. Są one głęboko osadzone w budowaniu tożsamości i świadomości własnego dziedzictwa regionalnego, znajomości i poszanowania kultury i literatury regionalnej oraz płaszczyzn ich współlistnienia i wzajemnego przenikania. Zaproponowane zadania sprawdzają również komunikacyjne kompetencje językowe uczniów, poziom władania kaszubszczyzną w mowie i w piśmie oraz znajomość kultury języka. Maturzysta znajdzie w *Informatorze* wszystkie niezbędne informacje o egzaminie maturalnym z języka kaszubskiego, w tym wymagania, którym musi sprostać, wybierając ten przedmiot oraz dany poziom i formułę egzaminu.

prof. UG, dr hab. Marek Cybulski

Zaproponowane przykładowe zadania oraz towarzyszące im przykładowe rozwiązania i zasady oceniania reprezentują odpowiedni poziom i formę; dobrze także ilustrują zasady egzaminu (i pisemnego, i ustnego). Odpowiadają one podstawie programowej i standardom egzaminacyjnym, reprezentując odpowiedni stopień trudności. Wybrane do *Informatora* teksty są ciekawe i wartościowe. Z tekstami w pełni zharmonizowane są różnorodne polecenia.

Nowa formuła egzaminu wprowadza pełną kaszubskojęzyczność wypowiedzi uczniowskiej (pisemnej i ustnej), tzn. wypracowanie abiturient napisze obowiązkowo po kaszubsku. W tym kontekście bardzo przydatne w toku przygotowania do matury powinny okazać się szczegółowe zasady oceny wypracowania. Stanowią one nie tylko wytyczne dla egzaminatorów, ale i pożyteczne wskazówki dla nauczycieli, jak pomóc uczniowi w procesie uczenia się, aby końcowy egzamin zakończył się sukcesem.

dr Justyna Pomierska

